

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ (ΕΔΡΑ ΠΥΡΓΟΣ)
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ & ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΜΟΝΑΔΩΝ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ. ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΤΟ ΝΕΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ. ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΣΤΟΝ 21Ο ΑΙΩΝΑ.**

Υπεύθυνη πτυχιακής εργασίας:

Τσαρούχα Ευαγγελία

Επιβλέπουσα καθηγήτρια:

Δρ. Βίγλη Μαρία

Πύργος, Μάιος 2015

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΠΕΡΙ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ

Βεβαιώνω/ουμε ότι είμαι/είμαστε ο/οι συγγραφέας/εις αυτής της εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα/είχαμε για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία.

Επίσης, έχω/έχουμε αναφέρει τις οποίες πηγές από τις οποίες έκανα /κάναμε χρήση δεδομένων, ιδεών η λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες.

Ακόμη δηλώνω/ουμε ότι αυτή η γραπτή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα/εμάς προσωπικά και αποκλειστικά και ειδικά για την συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία ότι θα αναλάβω/ουμε πλήρως τις συνέπειες εάν η εργασία αυτή αποδειχτεί ότι δεν μου/μας ανήκει.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 1

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Τσαρούχα Ευαγγελία

408

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 2

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 3

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πρώτα από όλα θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στην επιβλέπουσα καθηγήτρια κυρία Βίγλη Μαρία, που μου έδωσε την δυνατότητα να ασχοληθώ με ένα τόσο ενδιαφέρον θέμα. Επίσης, την ευχαριστώ για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε για την ανάθεση του θέματος της πτυχιακής εργασίας. Παράλληλα, την ευχαριστώ για την επικοινωνιακή συνεργασία μας και για τις πολύτιμες συμβουλές της.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ αξίζει η οικογένειά μου που με στήριξε με κάθε τρόπο καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου, δίνοντάς μου κουράγιο να προχωρώ και να υπερπηδώ κάθε εμπόδιο για να φτάσω στο στόχο μου.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Την πτυχιακή εργασία με τίτλο: «η μετάβαση από το παραδοσιακό στο σύγχρονο αρχαιολογικό μουσείο. Από το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο στο Νέο Μουσείο Ακρόπολης. Διαχρονική εξέλιξη και προοπτικές του θεσμού στον 21^ο αιώνα», την επέλεξα γιατί κατά την γνώμη μου είναι ένα πολύ ενδιαφέρον και εποικοδομητικό θέμα. Ένας, επίσης, από τους λόγους που επέλεξα να ερευνήσω και να μελετήσω τα Ελληνικά Αρχαιολογικά Μουσεία όπως το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και το Νέο Μουσείο Ακρόπολης, τα οποία στεγάζουν ανεκτίμητα τεχνουργήματα της αρχαίας Ελλάδας, είναι ότι από τα είδη των μουσείων αποτελούν το ιδανικότερο παράδειγμα για την εξέλιξη των μουσείων στην Ελλάδα.

Η συγκεκριμένη εργασία με βοήθησε να προσεγγίσω και να καταλάβω πόσο δύσκολο είναι για ένα δημόσιο μουσείο που ιδρύθηκε εξ αρχής με παραδοσιακά πρότυπα, να ακολουθήσει στη συνέχεια τις σύγχρονες αντιλήψεις για να μπορέσει να συμβαδίσει με την σύγχρονη κοινωνία. Επίσης, μέσα από την μελέτη για τον σχεδιασμό των εκθέσεων των παραδοσιακών και των σύγχρονων μουσείων με βοήθησε να εμβαθύνω τις γνώσεις μου στην επιστήμη της μουσειολογίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα πτυχιακή γίνεται μία ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης του μουσειακού θεσμού μέχρι τον 21^ο αιώνα, από τα πρώτα παραδοσιακά στα σύγχρονα αρχαιολογικά μουσεία, με στόχο να αναδειχθεί μέσα στο χρόνο η διαφοροποίηση ως προς την φυσιογνωμία, το ρόλο και τη λειτουργία του θεσμού.

Αρχικά, παρουσιάζονται οι ενέργειες του νεοελληνικού κράτους για την προστασία των αρχαιοτήτων, ενώ παράλληλα καταβάλλονται προσπάθειες για συστηματική οργάνωση των μουσείων. Ιδρύονται, λοιπόν, τα πρώτα ελληνικά αρχαιολογικά μουσεία, τα οποία αποτελούν τόπο φιλοξενίας και γνώσης για τους πολύτιμους θησαυρούς του παρελθόντος. Το σύνολο των εκθεμάτων και των συλλογών που διαθέτουν δημιουργούν την πολιτισμική κληρονομιά και ταυτότητα της χώρας. Η διατήρηση των αξιών, σε ότι αφορά στην προβολή και στην ανάπτυξη των ήδη υπάρχουσών δραστηριοτήτων στο χώρο των μουσείων, είναι ο κεντρικός άξονας της πολιτικής τους.

Κατόπιν, περιγράφεται η αρχιτεκτονική και εκθεσιακή πρακτική που ακολουθούν τα παραδοσιακά αρχαιολογικά μουσεία, τα οποία παραμένουν στον πρωταρχικό στόχο τους που είναι η διαφύλαξη, η μελέτη και η προβολή των αρχαιοτήτων. Παράλληλα, διατυπώνονται και οι νέοι τρόποι σχεδιασμού των εκθέσεων με τις σύγχρονες αντιλήψεις της μουσειολογίας, που ακολουθούν τα σύγχρονα μουσεία τα οποία δίνουν έμφαση στη διατήρηση, στη προβολή των καταλοίπων αλλά και στην επικοινωνία με το ευρύ κοινό.

Επιπλέον, καταγράφονται, οι προσπάθειες της μετάβασης των αρχαιολογικών μουσείων από το παραδοσιακό στο σύγχρονο μοντέλο. Αυτό φαίνεται λογικό, καθώς, σήμερα μερικά από τα παραδοσιακά αρχαιολογικά μουσεία έχουν την ανάγκη να περάσουν στο στάδιο του εκσυγχρονισμού, για να μπορέσουν, αφενός, να διαχειριστούν τους θησαυρούς που φιλοξενούν και, αφετέρου, να προσφέρουν στους νεότερους και μέσα από την ψυχαγωγία, τη γνώση για την πολιτισμική κληρονομιά της χώρας.

Στο δεύτερο μέρος, που αποτελεί το ερευνητικό μέρος της εργασίας, παρουσιάζεται από την αρχή της δημιουργίας τους μέχρι σήμερα, η εξέλιξη του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου και του Νέου Μουσείου Ακρόπολης. Στο τέλος της εργασίας παρατίθενται κάποια συμπεράσματα σχετικά με την εξέλιξη των Αρχαιολογικών Μουσείων της Ελλάδας.

Λέξεις-Κλειδιά: Διατάγματα, Αρχαιολογικό Μουσείο, Μουσειακή Αρχιτεκτονική, Εκθεσιακός Σχεδιασμός, Επικοινωνία.

ABSTRACT

This thesis analyses the timeless evolution of the museums' institution until the 21st century, from the very first traditional to the modern archaeological museums, aiming to highlight the differentiation as to the physiognomy, the role and the operation of the institution over the centuries.

Initially, the energies of the Modern Greek state for the protection of the antiquities are presented, while at the same time efforts are made for the systematic organization of the Greek museums. So, the first archaeological museums are established, which constitute place of hospitality and knowledge of the valuable treasures of the past. The total exhibits and collections that they possess create the cultural heritage and identity of our country. The preservation of the values, as far as the promotion and development of the already existing actions in the field of museums are concerned, is the central keystone of the museum policy.

Afterwards, the following thesis describes the architecture and exhibition practice that the traditional archaeological museums follow, which remain on their initial goal, that is the preservation, study and promotion of the antiquities. At the same time, we also formulate the new design ways of the exhibitions with the modern museology perceptions, which are adopted by the contemporary museums and emphasize the preservation, the remnants' exposure as well as the communication with the general public.

Furthermore, the efforts for the transition of the traditional to the archaeological museums of the present are recorded. In the current times, a part of the traditional archaeological museums express the need to pass through the phase of the modernization, in order to be able to manage the treasures that they accommodate and to offer all young people the knowledge about the cultural heritage of the country, through the entertainment.

In the second part, which consists of the research material of the paper, the evolution of the National Archaeological Museum of Greece and the New Acropolis Museum is presented, from their establishment until today. In the final part of this thesis, certain conclusions on the evolution of the Greek archaeological museums are set.

Keywords: Decrees, Archaeological Museum, Museum Architecture, Exhibit Designing, Communication.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	2
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ABSTRACT	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ: Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΕΩΣ ΤΟΝ 21^Ο ΑΙΩΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Τα πρώτα μέτρα	13
1.1 Οι αρχαιότητες κατά την Τουρκοκρατία.....	14
1.2 Η μέριμνα κατά τα προεπαναστατικά και επαναστατικά χρόνια	15
1.3 Η απαγόρευσης εξαγωγής αρχαιοτήτων και η ίδρυση του πρώτου μουσείου επί Καποδίστρια (1828-1831).....	16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η προσπάθεια συστηματικής οργάνωσης των μουσείων και της προστασίας των αρχαιοτήτων κατά την Οθωνική περίοδο	19
2.1 Η νομοθεσία της Αντιβασιλείας: ο νόμος του 1834 και η εφαρμογή του	19
2.2 Η Αρχαιολογική Εταιρεία	20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η εξέλιξη των μουσείων κατά τον 20 ^ο αιώνα	22
3.1 Η τυπολογική προσέγγιση των μουσείων	23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η χωρική αρχιτεκτονική των μουσείων	27
4.1 Το κτιριακό κέλυφος	28
Ø Οι Αρχές του Διαφωτισμού	29
Ø Η Νεωτερικότητα (20 ^{ος} αιώνας)	29
Ø Η Μετανεωτερικότητα ή Μεταμοντερνισμός (τέλος 20 ^{ου} αιώνα-αρχές 21 ^{ου} αιώνα).....	30
4.2 Η εσωτερική διάρθρωση	30
Ø Η εκθεσιακή πρακτική των αρχαιοτήτων.....	31
Ø Ο σύγχρονος εκθεσιακός σχεδιασμός	33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Σύνοψη: Το μουσειακό τοπίο των ελληνικών αρχαιολογικών μουσείων	38
---	----

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΤΟ ΝΕΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ø Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο	41
1.1 Το χρονικό της ίδρυσης και της εξέλιξής του	41
1.2 Ο κτιριακός σχεδιασμός του μουσείου και οι επεκτάσεις του	42
1.3 Ο εκθεσιακός σχεδιασμός του μουσείου και οι συλλογές	43
1.4 Η επικοινωνιακή πολιτική του μουσείου	50

1.5 Το όραμα του μουσείου.....	54
--------------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ø Το Νέο Μουσείο Ακρόπολης.....	56
---------------------------------	----

2.1 Η ιστορική εξέλιξη του μουσείου.....	56
--	----

2.2 Η αρχιτεκτονική του μουσείου.....	58
---------------------------------------	----

2.3 Ο εκθεσιακός σχεδιασμός του μουσείου.....	60
---	----

2.4 Η επικοινωνιακή πολιτική του Νέου Μουσείου Ακρόπολης.....	64
---	----

Κριτική αποτίμηση: από το παραδοσιακό στο σύγχρονο αρχαιολογικό μουσείο	68
---	----

Συμπεράσματα-Προοπτικές	74
-------------------------------	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	75
--------------------------------------	-----------

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	77
---------------------------------	-----------

ΕΙΚΟΝΕΣ	78
----------------------	-----------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πριν από την λεπτομερή ανάπτυξη της ιστορικής αναδρομής των μουσείων και της μετάβασης από το παραδοσιακό στο σύγχρονο αρχαιολογικό μουσείο, είναι σημαντικό να γίνει μία σύντομη αναφορά, αφενός στην ανάγκη των ανθρώπων για συλλογή και συγκέντρωση αντικειμένων, αφετέρου στη προσέγγιση του όρου «Μουσείο» στην Ευρώπη δια μέσου των αιώνων, έτσι ώστε να γίνει πλήρως κατανοητή η ιστορία του μουσειακού θεσμού.

Όσον αφορά την συλλεκτική δραστηριότητα των ανθρώπων, οι λόγοι και τα κίνητρα που οδηγούν στη δημιουργία μιας συλλογής είναι πολλοί και ποικίλοι. Πολλοί, μάλιστα, ισχυρίζονται ότι η επιθυμία για συλλογή διάφορων αντικειμένων, οφείλεται στην ανάγκη του ανθρώπου να αφήσει υλικές μαρτυρίες πίσω του όταν πια δεν θα υπάρχει στη ζωή, αλλά και για κοινωνικούς και οικονομικούς λόγους. Επίσης, ένας ακόμη κυρίαρχος λόγος για συλλογή είναι η ανάγκη γνώσης (φέρ' ειπείν, ο τρόπος κατασκευής των αντικειμένων), καθώς και η αγάπη των αντικειμένων και των χαρακτηριστικών τους (Οικονόμου, 2003: 30). Μάλιστα, κατά τον μελετητή της προϊστορίας Leroi-Gourham, το «*συλλέγειν*» είναι από τα πρωταρχικά ένστικτα του ανθρώπου, συγκερασμός του ζωώδους ενστίκτου της κυριαρχίας και της ανθρώπινης τάσης για μάθηση (Ορφανίδη, 2006: 20). Αυτό που κυρίως μας ενδιαφέρει είναι ότι από τη στιγμή που σχηματίζεται μία συλλογή, ο άνθρωπος έχει την επιθυμία να την δείξει σε άλλους ανθρώπους, είτε για λόγους θαυμασμού, είτε για κοινωνική καταξίωση. Με βάση τους προαναφερθέντες λόγους, από αυτή την στιγμή ξεκινάει η αρχή δημιουργίας των μουσείων. Γι' αυτό η συλλεκτική δραστηριότητα θα μπορούσαμε να πούμε ότι βρίσκεται στην καρδιά της λειτουργίας ενός μουσείου. Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας του ICOM¹ «*τα μουσεία έχουν το καθήκον να αποκτούν, να συντηρούν και να προβάλλουν τις συλλογές τους ως συνεισφορά στη διαφύλαξη της φυσικής, πολιτιστικής και επιστημονικής κληρονομιάς*» (Λάππας, 2009: 14-15).

¹ Ο «Κώδικας Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία», έχει συνταχθεί από το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (International Council Of Museums). Το ICOM είναι το όργανο που καθορίζει τους βασικούς κανόνες για τις λειτουργίες των μουσείων και τη μελέτη τους παγκοσμίως, καθώς ασχολείται και με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Συστάθηκε το 1946 από την UNESCO και έχει εθνικές επιτροπές σε περισσότερα από εκατό κράτη (Οικονόμου, 2003: 15).

Σε ότι αφορά την ιστορική προσέγγιση του όρου «Μουσείο», στην αρχαιότητα το μουσείο περιγράφεται ως τέμενος αφιερωμένο στην λατρεία των Μουσών. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την αρχαιοελληνική μυθολογία ο όρος προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη «Μουσειόν», με την οποία περιγραφόταν ως ένας χώρος αφιερωμένος στις Μούσες. Οι αρχαίες ελληνικές θεότητες, οι εννέα Μούσες, είναι κόρες του Δία και της Μνημοσύνης, προστάτιδες των τεχνών και των γραμμάτων. Επιπλέον, οι Μούσες θεωρείτο ότι ενέπνεαν τους ανθρώπους στο δημιουργικό έργο τους, στην «Ποίηση» και στην «Τέχνη». Σύμφωνα, με την αρχαία ελληνική μυθολογία, η Μνημοσύνη, είναι η μήτρα του πολιτισμού και το Μουσείο είναι ένας κατεξοχήν χώρος του πολιτισμού που αποτέλεσε χώρο έμπνευσης, δημιουργίας, τέχνης, ποίησης, γνώσης και μνήμης (Νάκου, 2001: 111-112). Η σημερινή υπόσταση του μουσείου είναι σαφώς διαφοροποιημένη από την αρχαιότητα, ωστόσο στηρίζεται στο ίδιο μυθολογικό υπόβαθρο. Το μουσείο σήμερα αποτελείται από αντικείμενα που έχουν δημιουργηθεί με την έμπνευση των Μουσών και συνδέονται με την ανθρώπινη ανάγκη για επιβίωση, για γνώση και καλλιτεχνική έκφραση, διαφυλάσσοντας έτσι τη μνήμη και αποκαλύπτοντας την αλήθεια².

Ωστόσο, ορόσημο για την ιστορία του θεσμού αποτελεί η ίδρυση του Μουσείου των Πτολεμαίων ή Μουσείο της Αλεξάνδρειας το 290 π.Χ. Μάλιστα, κατά τα ελληνιστικά χρόνια από πολλούς μελετητές θεωρήθηκε ως το πρώτο μουσείο³. Η λειτουργία του πρώτου αυτού μουσείου διέφερε από αυτή των σύγχρονων, καθώς ήταν κυρίως χώρος μελέτης και έρευνας για επιστήμονες (φιλολόγους, ιστορικούς, μαθηματικούς κ.λπ.), έχοντας περισσότερο τη μορφή ακαδημίας. Έτσι λοιπόν, ως η πρώτη μορφή μουσείου του θεσμού προωθούσε τη γνώση και τον πολιτισμό, καθώς συνδέθηκε με την εξουσία της δυναστείας των Πτολεμαίων και απευθυνόταν κυρίως σε διανοούμενους.

Εν συνεχεία, στην περίοδο της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας ο όρος «Μουσείο» εξελίσσεται. Δηλαδή, δεν χρησιμοποιήθηκε ως χώρος έκθεσης, αλλά ως τόπος συνάντησης

² Η ετυμολογική προσέγγιση της λέξης αλήθεια μας παραπέμπει πίσω στη μνημοσύνη. Σύμφωνα με τον Ηράκλειτο «*αληθές το μη λήθον*» αληθές είναι αυτό που διατηρείται στη μνήμη, που δεν λανθάνει, που δεν χάνεται στη λήθη. Μνήμων, είναι αυτός που διατηρεί τη μνήμη ζωντανή, που αναζητεί την αλήθεια (Νάκου, 2001: 112).

³ Το «Μουσειόν» της Αλεξάνδρειας ανήκε στο χώρο των ανακτόρων καθώς συνδεόταν με την Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας. Επίσης, κατά τα ελληνιστικά χρόνια αποτελούσε ένα από τα μεγαλύτερα πνευματικά κέντρα (Νάκου, 2001: 12).

στον οποίο διεξάγονταν φιλοσοφικές συζητήσεις. Κατά τον Μεσαίωνα, στην Ευρώπη υπήρχαν συλλογές με θρησκευτικό και λατρευτικό χαρακτήρα που συγκροτούνταν σε εκκλησίες και μοναστήρια. Από τα μέσα του 15^{ου} αιώνα δημιουργούνται οι πρώτες ιδιωτικές συλλογές, οι οποίες κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα εξαπλώνονται σε «αξιοπερίεργα αντικείμενα» (σε φυσικά ή τεχνητά). Έπειτα, στις αρχές του Διαφωτισμού οι συλλογές αυτές παύουν να είναι αξιοπερίεργες και αρχίζουν να ταξινομούνται. Έτσι, από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα και κυρίως από τα τέλη του 18^{ου}, μετά τη Γαλλική Επανάσταση, περνάμε πλέον από τις ιδιωτικές συλλογές στο δημόσιο μουσείο, καθώς ο όρος αποκτά μία πιο εγκυκλοπαιδική χροιά. Αυτή την περίοδο θα λέγαμε ότι το Βρετανικό Μουσείο και το Μουσείο του Λούβρου αποτελούν δύο σημαντικούς σταθμούς για την επιρροή που άσκησαν στην πορεία του μουσείου (Γκαζή, 1999: 70). Τα περισσότερα Ευρωπαϊκά μουσεία στα πλαίσια του Ρομαντισμού και του Εθνικισμού του 19^{ου} αιώνα είναι πλέον εθνικά, καθώς συνειδητοποιείται ο ρόλος του μουσείου ως θεματοφύλακας των εθνικών παραδόσεων και της εθνικής ταυτότητας, καθώς ο χώρος τους είναι ανοιχτός για όλους τους επισκέπτες, στοχεύοντας έτσι την καλλιέργεια του ανθρώπου. Σύμφωνα με τον Horne «τα μουσεία αυτά δεν λειτουργούν μόνο ως φύλακες της εθνικής κληρονομιάς, αλλά παράγουν, συγχρόνως, την εθνική γνώση και ταυτότητα, καλλιεργώντας, παράλληλα, την εθνική μνήμη. Γι' αυτόν το λόγο θεωρούνται ιερά» (Νάκου,2001:117). Τον 20^ο αιώνα, ο όρος μουσείο εκσυγχρονίζεται. Από τον εγκυκλοπαιδικό χαρακτήρα που επικρατούσε στους προηγούμενους αιώνες, περνά πλέον στην προβολή των καταλοίπων του παρελθόντος με αποτέλεσμα να δημιουργούνται νέοι τύποι μουσείων (για τους οποίους θα γίνει μία πιο εκτενής αναφορά στις παρακάτω ενότητες), όπως φέρ' ειπείν οικομουσεία και λαογραφικά μουσεία (Γκαζή,1999: 40-43). Παράλληλα, την εποχή αυτή παρατηρείται ραγδαία εξέλιξη στην τεχνολογία και στην επιστήμη που οδηγούν στην δημιουργία και στην ανάπτυξη αντίστοιχων μουσείων. Επίσης, ένας από τους βασικούς σκοπούς του μουσείου τον 20^ο αιώνα είναι η ουσιαστική επικοινωνία με το κοινό του. Έτσι, η σύνδεση των μουσειακών αντικειμένων και των μουσείων με το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον αποτυπώνεται καθαρά στον ορισμό του μουσείου, όπως διατυπώθηκε το 1974 από το Διεθνές Συμβούλιο των Μουσείων (ICOM):

«Ένας οργανισμός, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, υποταγμένος στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της και ανοικτός στο κοινό, ο οποίος αποκτά, συντηρεί, μελετά, κοινοποιεί και εκθέτει υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία» (Οικονόμου,2003: 16).

Όπως όλοι οι θεσμοί, έτσι και τα μουσεία συνδέονται με το ιδιαίτερο ιστορικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ιδρύονται και λειτουργούν. Γι' αυτό τα μουσεία, όπως και όλοι οι κοινωνικοί θεσμοί, όπως θα δούμε στις επόμενες ενότητες δεν είναι μόνο διαχρονικές οντότητες που διατηρούν τον ίδιο χαρακτήρα ανά περίοδο, αλλά διαφοροποιούνται σε σχέση με το ιστορικό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο. Γι' αυτό, στα κεφάλαια που ακολουθούν θα γίνει μία λεπτομερής αναφορά αρχικά στα μέτρα προστασίας των αρχαιοτήτων που οδηγούν στη συγκρότηση των μουσείων στην Ελλάδα. Έπειτα, θα αναλυθεί η διαχρονική εξέλιξη των μουσείων αναδεικνύοντας την μετάβαση από το παραδοσιακό στο σύγχρονο αρχαιολογικό μουσείο ως προς τον αρχιτεκτονικό, εκθεσιακό σχεδιασμό. Επίσης, θα παρουσιαστεί η εξελικτική πορεία των δύο μεγάλων αξιοθαύμαστων Αρχαιολογικών Μουσείων της Ελλάδας από το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο στο Νέο Μουσείο Ακρόπολης, από την αρχή της δημιουργίας τους μέχρι σήμερα.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ: Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΕΩΣ ΤΟΝ 21^Ο ΑΙΩΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Τα πρώτα μέτρα

Στην Ελλάδα η ιστορία των μουσείων είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την προστασία των αρχαιοτήτων που ξεκινά με την δημιουργία του νεοελληνικού κράτους. Οι εκδηλώσεις της δημιουργίας των μουσείων παρουσιάζονται μάλιστα πριν από την Ανεξαρτησία, καθώς συνδέονται με την πολιτική των μνημείων της αρχαίας Ελλάδας. Ήδη από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα διατυπώνονταν προτάσεις για την σύσταση μουσείου ενός τόπου όπου θα συλλέγονταν, θα φυλάσσονταν και θα εκθέτονταν τα έργα των αρχαίων Ελλήνων. Το μουσείο ως τόπος εξυπηρετούσε ύψιστο εθνικό σκοπό: τη διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας και εθνικής συνείδησης της νέας συλλογικότητας, η οποία διεκδικούσε την αυτονομία της διακριτής οντότητας. Για τον λόγο αυτό, τα ελληνικά μουσεία από την αρχή απευθύνονταν σε όλα τα μέλη της κοινωνίας, με αποτέλεσμα να ιδρύονται εξ αρχής ως δημόσια ιδρύματα (Γκαζή, 1999: 43).

Το ενδιαφέρον για την προστασία των αρχαιοτήτων παρουσιάζεται στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, καθώς το μαρτυρούν οι προτάσεις του Κοραή και η ίδρυση της Φιλόμουσου Εταιρείας. Λίγο αργότερα, με την δημιουργία του ελληνικού κράτους, από τα χρόνια του Καποδίστρια και στην εποχή του Όθωνα, εκδηλώνεται έντονα το ενδιαφέρον για την φροντίδα των αρχαιοτήτων.

Η σύντομη ιστορική αναδρομή που ακολουθεί αφορά την προστασία των αρχαιοτήτων και στη συγκρότηση των πρώτων μουσείων στην Ελλάδα και αποσκοπεί να επισημάνει ορισμένες καθοριστικές τομές στην ιστορική πορεία των μουσείων, με βάση τις οποίες μπορούμε να διακρίνουμε ουσιαστικές διαφοροποιήσεις ως προς τη φυσιογνωμία, το ρόλο και τη λειτουργία του θεσμού.

1.1 Οι αρχαιότητες κατά την Τουρκοκρατία

Πριν την Ελληνική Επανάσταση και συγκεκριμένα, κατά την Τουρκοκρατία η ελληνική πολιτισμική κληρονομιά η οποία ήταν αδιαφύλακτη, λειτούργησε αφενός ως πόλος έλξης από σημαντικούς της εποχής περιηγητές προκειμένου να γνωρίσουν από κοντά τον ελληνικό χώρο και τα μνημεία του και αφετέρου ως πηγή πολύτιμων δώρων, καθώς οι Οθωμανοί συνήθιζαν να προσφέρουν ως αντάλλαγμα στους ξένους διπλωμάτες. Η εκμετάλλευση αυτή του ελληνικού πολιτιστικού πλούτου είχε ως συνέπεια τη μερική καταστροφή και τον κατακερματισμό του σε διάφορα μέρη του κόσμου. Όμως, οι βομβαρδισμοί και οι αρπαγές των περιηγητών έλαβαν τέλος με την απελευθέρωση της Ελλάδας, στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Το ιστορικό αυτό γεγονός είναι πολύ σημαντικό για τους Έλληνες και για τις ίδιες τις αρχαιότητες, καθώς όπως έγραφαν οι ίδιοι οι ξένοι, αν η Ελλάδα δεν ελευθερωνόταν τα περισσότερα αρχαία θα μεταφέρονταν στις χώρες της Ευρώπης και στους Έλληνες δε θα έμενε παρά η υπερηφάνεια για το ένδοξο παρελθόν τους (Κόκκου, 2009: 48).

Παρ' όλα αυτά, όσον αφορά την ιστορική αναδρομή της πορείας των αρχαιοτήτων, από τον 17^ο αιώνα αυξήθηκε η εξαγωγή των αρχαιοτήτων στις Ευρωπαϊκές χώρες (Αγγλία, Γαλλία), καθώς μάλιστα αξιόλογοι περιηγητές⁴ της εποχής μελετούσαν τα μνημεία του ελλαδικού χώρου, με αποτέλεσμα να παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες για την κατάσταση των ερειπίων όχι μόνο για την αρχαιολογία αλλά και για τη νεότερη ελληνική ιστορία. Επίσης, από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα και στις αρχές του 19^{ου}, ο ελληνικός χώρος για τους περιηγητές γίνεται αντικείμενο συστηματικής και πολύπλευρης έρευνας.

⁴ Οι σημαντικότεροι περιηγητές που ήρθαν στην Ελλάδα το 1675 και 1676, ήταν ο Γάλλος γιατρός από τη Λυών Jacob Spon και ο Άγγλος George Wheler, καθώς μέσα από τα βιβλία τους παρέχονται πλούσιες πληροφορίες για την Ελλάδα και τους κατοίκους της (Κόκκου, 2009: 10).

Οι γνωστότερες διαρπαγές έγιναν κατά τις δυο προεπαναστατικές δεκαετίες και αφορούν τα γλυπτά του Παρθενώνα, του ναού της Αφαιάς στην Αίγινα, του ναού του Επικούρειου Απόλλωνα των Βασσών και το άγαλμα της Αφροδίτης της Μήλου, τα οποία κατέληξαν στο Βρετανικό Μουσείο, στη Γλυπτοθήκη του Μονάχου και στο Μουσείο του Λούβρου αντίστοιχα (Βουδούρη, 2003: 9). Οι Έλληνες στην αρχή προσπάθησαν να διασώσουν τις αρχαιότητες τους, οι οποίες εντεινόταν όσο πλησίαζε η Επανάσταση.

1.2 Η μέριμνα κατά τα προεπαναστατικά και επαναστατικά χρόνια

Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα παρατηρείται στην Ελλάδα μία έντονη πολιτιστική κίνηση γνωστή ως Νεοελληνικός Διαφωτισμός, καθώς γίνεται η πρώτη προσπάθεια για την διαφύλαξη των αρχαιοτήτων με την ίδρυση ενός «Ελληνικού Μουσείου» (1807) με εκπρόσωπο τον πατέρα του ελληνικού Διαφωτισμού, τον Αδαμάντιο Κοραή. Μάλιστα, την εποχή εκείνη (1807) εξοργισμένος από την σύλληψη των χειρογράφων στην Πάτμο, προτρέπει τη διάσωση των προγονικών κτημάτων. Πιο συγκεκριμένα, διακηρύσσει ότι πρέπει να πεισθούν οι ξένοι «*ότι μήτε χαρίζομεν, μήτε πωλούμεν πλέον τα προγονικά κτήματα*» (Κόκκου, 2009: 28).

Εφόσον, οι υποδείξεις του Α. Κοραή δεν βρήκαν πρόσφορο έδαφος, σημαντική υπήρξε η μετέπειτα αναφορά στη δημιουργία μουσείου και μάλιστα ανοιχτού στο κοινό, στο Καταστατικό της «Φιλομούσου Εταιρείας». Η Εταιρεία συστάθηκε την 1^η Σεπτεμβρίου του 1813 στην Αθήνα από τέσσερις Έλληνες, τον Αλέξανδρο Λογοθέτου Χωματινό, τον Ιωάννη Μαρμαροτούρη, τον Ιωάννη Τατλίκαρη και τον Πέτρο Ρεβελάκη, καθώς και από Ευρωπαίους αρχαιόφιλους (Βουδούρη, 2003: 10). Πρωταρχικό της μέλημα ήταν, όπως αναφέρεται στο καταστατικό της, η βελτίωση της παιδείας των υπόδουλων Ελλήνων και η διάσωση της αρχαιολογικής κληρονομιάς από τη φθορά και τη διαρπαγή. Οι παραπάνω στόχοι θα μπορούσαν να επιτευχθούν κυρίως με την ίδρυση σχολείων, βιβλιοθηκών και μουσείων.

Έπειτα, κατά την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης (1821), ήταν έντονο το ενδιαφέρον για την προστασία των αρχαιοτήτων, καθώς οι Αθηναίοι κατάφεραν να εκδιώξουν τον κατακτητή για να σταματήσουν να καταστρέφουν τα μνημεία της χώρας. Γι' αυτό, αμέσως μετά την Επανάσταση δημιουργούνται μουσεία (όπως, φερ' ειπείν, το Εθνικό

Μουσείο της Αίγινας), με στόχο πέρα από την προστασία των αρχαιοτήτων, να κατανοήσουν οι νεότεροι ότι είναι κληρονόμοι του ένδοξου παρελθόντος. Μία από τις σημαντικότερες ενέργειες της Φιλομούσου των Αθηνών για την διάσωση των αρχαιοτήτων είναι ότι το Σεπτέμβριο του 1824 αποφασίζει να δημιουργηθεί μουσείο στο Ερέχθιο για να συσσωρευτούν *«όλα τα διασκορπισμένα Παλαιά, δια να τα βλέπη καθένας ελεύθερα»* (Βουδούρη, 2003: 10-11), η οποία ωστόσο παρέμεινε άκαρπη.

Με την πάροδο του χρόνου, το 1825, ο τότε Υπουργός Εσωτερικών Γρηγόριος Δικαίος (Παπαφλέσσας) στο πρώτο του διάταγμα για τα *«Χρέη και τα δικαιώματα του Εφόρου της Παιδείας»* (Κόκκου, 2009: 41), καλεί τις τοπικές αρχές να συγκεντρώσουν και να αποθηκεύσουν τις αρχαιότητες σε σχολεία. Με την ενέργεια αυτή προκύπτει η σύνδεση του σχολείου με το μουσείο και η αποτροπή φυγάδευσης έργων στο εξωτερικό. Στη συνέχεια της προσπάθειας για την διάσωση των αρχαιοτήτων, το 1826, ύστερα από αναφορές της Φιλομούσου Εταιρείας εκδίδεται το διάταγμα για *«την εξασφάλισιν και περιποίησιν»* (Κόκκου, 2009: 43), των αρχαιοτήτων της Αθήνας. Τέλος, το 1827 θεσπίζεται η απαγόρευση της πώλησης και της εξαγωγής των αρχαιοτήτων εκτός Ελλάδος: *«ο Διοικητής χρεωστεί να φροντίζη να μη πωλώνται ή να μη μεταφέρονται εκτός της Επικράτειας αι Αρχαιότητες»* (Βουδούρη, 2003: 12).

1.3 Η απαγόρευση εξαγωγής αρχαιοτήτων και η ίδρυση του πρώτου μουσείου επί Καποδίστρια (1828-1831)

Με την έλευση του πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδας, τον Ιωάννη Καποδίστρια το 1828, πολλαπλασιάζονται τα μέτρα προστασίας των αρχαιοτήτων, καθώς αποσκοπούν να περιορίσουν τη λαθραία εξαγωγή των αρχαίων και έπειτα ιδρύεται το πρώτο αρχαιολογικό μουσείο στην Ελλάδα με τίτλο «Εθνικόν Μουσείον».

Όσον αφορά τα μέτρα προστασίας των αρχαιοτήτων, σε εγκύκλιό του στις 12 Μαΐου 1828, ο Καποδίστριας ζητά από τους Έκτατους Επιτρόπους του να επαγρυπνούν, ώστε να μην εξάγονται οι αρχαιότητες από τη χώρα και να παραχωρούνται κατά προτίμηση στην Κυβέρνηση (Βουδούρη, 2003: 13). Έπειτα, στις 2 Αυγούστου 1829 με την Δ΄ Εθνική Συνέλευση επικυρώνει το άρθρο ΙΗ΄ της Γ΄ Εθνοσυνέλευσης της Τροιζήνας που απαγόρευε την πώληση και την εξαγωγή των αρχαιοτήτων. Δόθηκε, επίσης, άδεια να επιτρέπεται η

εξαγωγή μόνο εφόσον πρόκειται για αρχαιολογική έρευνα. Γι' αυτό, ήδη από το Μάρτιο του 1828 ο νομομαθής Νικόλαος Φλογαΐτης σε έγγραφό του προς την Κυβέρνηση, αναφέρει την δυσαρέσκειά του για την αγορά των αρχαίων μνημείων από τους Ευρωπαίους, προτείνοντας ως μία λύση για την απαγόρευση της αγοράς και της εξαγωγής των αρχαιοτήτων, τη δημιουργία ενός αρχαιολογικού μουσείου (Βουδούρη, 2003: 15).

Για το νεοσύστατο ελληνικό κράτος, οι αρχαιότητες αποτελούσαν σύμβολο εθνικής ταυτότητας και υπερηφάνειας και η διαφύλαξή τους δεν ήταν απλώς μία προτεραιότητα, αλλά μέγιστη ηθική υποχρέωση. Έτσι, ύστερα από ψήφισμα του Καποδίστρια της 21^{ης} Οκτωβρίου του 1829 ιδρύεται στην Αίγινα το πρώτο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Ελλάδας. Το μουσείο στεγάστηκε στο κτίριο του Ορφανοτροφείου⁵ της Αίγινας έως το 1834 (βλ. Παράρτημα-εικόνα 1). Με τα σημερινά δεδομένα το πρώτο αυτό μουσείο είχε περισσότερη μορφή αποθήκης, καθώς επιτελούσε το ρόλο της διαφύλαξης των αρχαιοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, η έκθεση⁶ των συλλογών του μουσείου στο κτίριο, τα αγάλματα, οι επιγραφές και τα ανάγλυφα βρίσκονταν στο νάρθηκα της εκκλησίας του Ορφανοτροφείου, ενώ κάποια άλλα ευρήματα όπως αγγεία, λυχνάρια, ειδώλια ήταν εκτεθειμένα σε μια από τις αίθουσες του κτιρίου μαζί με τα πρώτα βιβλία της Εθνικής Βιβλιοθήκης. Παράλληλα, στο ίδιο κτίριο φιλοξενήθηκε η Εθνική Βιβλιοθήκη, το Κεντρικό Σχολείο και η Εθνική Τυπογραφία, καθώς και μία μικρή εκκλησία αφιερωμένη στο «Σωτήρα της Ελλάδος θεόν». Το ιστορικό αυτό κτίριο χρησιμοποιήθηκε επίσης και ως Στρατιωτική Σχολή των Ευελπίδων(1834-1837), ως Λοιμοκαθακτήριο (την Οθωμανική περίοδο) και ως Φρενοκομείο (Κόκκου, 2009: 68). Σήμερα, το κτίριο αυτό στεγάζει τις φυλακές της Αίγινας. Για τους πρώτους μήνες της δημιουργίας του μουσείου υπεύθυνη ήταν η Διοικητική Επιτροπή του Ορφανοτροφείου, που την αποτελούσαν ο Βιάρος Καποδίστριας, ο αρχιδιάκονος Γρηγόριος Κωνσταντάς και ο αρχιμανδρίτης Λεόντιος Καμπάνης. Στη συνέχεια, διορίστηκε διευθυντής και έφορος του μουσείου, ο Κερκυραίος, λόγιος, Ανδρέας Μουστοξύδης (Κόκκου, 2009: 62-63). Βέβαια, μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια παραιτήθηκε και ο Μουστοξύδης από τη διεύθυνσή του το 1832, καθώς κατηγορήθηκε ότι με τη φυγή του από την Αίγινα πήρε μαζί του κάποια από τα αρχαία του μουσείου, πράγμα που πίκρανε τον Μουστοξύδη, γιατί εκείνος μέσα από τόσες θυσίες και τόσους κόπους κατάφερε και οργάνωσε το πρώτο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

⁵ Το μεγαλοπρεπές για την εποχή εκείνη κτίριο κατασκευάστηκε υπο την επίβλεψη του αρχιτέκτονα Θεόδωρου Βαλλιάνου (Η ιστορία σε άμεσο κίνδυνο, 2008).

⁶ Για το μουσείο και την έκθεση των συλλογών στο Ορφανοτροφείο της Αίγινας μαθαίνουμε από επίσημα έγγραφα και από επιγραφές των επισκεπτών στα χρόνια εκείνα (Κόκκου, 2009: 66).

στην Ελλάδα. Παρ' όλα αυτά το Μάιο του 1832 το Μουσείο αποκτά νέα διεύθυνση, καθώς διορίζεται Έφορος ο Θεόκλητος Φαρμακίδης ο οποίος δεν δέχτηκε την πρόταση και έπειτα διορίζεται ως επιστάτης της συλλογής ο ζωγράφος Αθανάσιος Ιατρίδης (Κόκκου, 2009: 65-66).

Όσον αφορά τις αρχαιότητες, καθώς και κάποια μέτρα για τον πλουτισμό του πρώτου Εθνικού Μουσείου, στις 23 Ιουνίου 1830 σε εγκύκλιο του Καποδίστρια, ορίζονται τα δικαιώματα αλλά και οι υποχρεώσεις των πολιτών. Τα μέτρα αυτά για τις αρχαιότητες αναφέρονταν στην καταγραφή όλων των αρχαίων τόσο σε ιδιωτικές όσο σε δημόσιες συλλογές, καθώς και στην απαγόρευση ανασκαφής χωρίς την απαιτούμενη άδεια της τοπικής διοίκησης. Έτσι λοιπόν, στο πρώτο αυτό Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο στην Αίγινα, συγκεντρώθηκαν κάποια ευρήματα από αγορές, ανακαλύψεις και δωρεές ιδιωτών από διάφορα μέρη της Ελλάδας κυρίως όμως από τις Κυκλάδες και τη Σαλαμίνα τα οποία στην συνέχεια θα καταλογογραφούνταν και θα αποτελούσαν τις πρώτες συλλογές των μεταγενέστερων μουσείων όπως για παράδειγμα του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου στην Αθήνα. Βέβαια δεν είναι με ακρίβεια γνωστό για το πότε τοποθετούνται τα αρχαία ευρήματα στο Μουσείο της Αίγινας, καθώς η μεταφορά τους στο μουσείο ήταν δύσκολη για εκείνα τα χρόνια. Γι' αυτό, με αυτή την αφορμή ο Μουστοξύδης αναφέρει ότι *«τίποτα το πιο βολικό και συνάμα το πιο δύσκολο από το να ιδρύσει κανένας ένα Μουσείο στην Ελλάδα»* (Κόκκου, 2009: 63).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η προσπάθεια συστηματικής οργάνωσης των μουσείων και της προστασίας των αρχαιοτήτων κατά την Οθωνική περίοδο

2.1 Η νομοθεσία της Αντιβασιλείας: ο νόμος του 1834 και η εφαρμογή του

Το ενδιαφέρον για την προστασία των αρχαιοτήτων εντάχθηκε και συστηματοποιήθηκε κατά την Οθωνική Περίοδο, ιδιαίτερα όμως κατά την περίοδο της Αντιβασιλείας. Δύο μόλις μήνες μετά την άφιξη του Όθωνα στην Ελλάδα, τον Απρίλιο του 1833, σε διάταγμα της Γραμματείας της Επικράτειας επί των Εκκλησιαστικών και της Δημόσιας Εκπαίδευσης ορίζεται η ανακάλυψη αριστουργημάτων των τεχνών αλλά και η φροντίδα διαφύλαξης ώστε να μην εξάγονται οι ήδη υπάρχουσες αρχαιότητες από το Ελληνικό Κράτος. Επιπλέον, σε ένα άλλο διάταγμα ορίζονται και οι αρμοδιότητες για τους Νομάρχες όσον αφορά την προστασία και την απαγόρευση της λαθραίας εξαγωγής των αρχαιοτήτων. Έπειτα, κρίθηκε απαραίτητο για την προστασία, την αποκάλυψη, την συντήρηση, την μελέτη και την ανάδειξη των αρχαίων μνημείων να δημιουργηθεί μία ειδική υπηρεσία, η λεγόμενη Αρχαιολογική Υπηρεσία. Γενικός έφορος της υπηρεσίας αυτής διορίστηκε ο Γερμανός αρχιτέκτονας Anton Weissenburg ή Weissenborn και έπειτα διορίστηκαν ως υποέφοροι οι Ludwig Ross, Κυριάκος Πιττάκης (1836-1863) και Ιωάννης Κοκκώνης (Κόκκου, 2009: 70).

Η σύσταση όμως της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας ολοκληρώθηκε με την ψήφιση του πρώτου Αρχαιολογικού Νόμου *«περί των επιστημονικών και τεχνολογικών συλλογών, περί ανακαλύψεως και διατηρήσεως των αρχαιοτήτων και της χρήσεως αυτών»*, στις 10/22 Μαΐου του 1834, ο οποίος είναι έργο του νομοθέτη και ιστορικό Georg Ludwig von Maurer (Μάουρερ) (Βουδούρη, 2003: 19-20). Επηρεασμένος από την ιταλική νομοθεσία για τις αρχαιότητες της Ρώμης του 1820, ο πρώτος αυτός αρχαιολογικός νόμος θέσπισε μέτρα για την προστασία των αρχαιοτήτων. Όρισε καθετί σχετικά με την ανασκαφή, την αποκάλυψη, τη διατήρηση και την ιδιοκτησία των αρχαίων. Ο συγκεκριμένος νόμος διατηρήθηκε σε ισχύ μέχρι το 1899. Δεν ρύθμιζε μόνο τα θέματα που αφορούσαν τις αρχαιότητες αλλά και αυτά

τα οποία απασχολούσαν τα μουσεία. Στις διατάξεις περί μουσείων θέσπισε την οργάνωση και τη λειτουργία αρχαιολογικών και δημόσιων μουσείων, καθώς διαπιστώνεται ότι ορισμένες εφαρμόστηκαν στην πράξη πολύ αργότερα, ενώ αρκετές δεν εφαρμόστηκαν ποτέ (Βουδούρη,2003:29).

Μέχρι την εφαρμογή του, τα πρώτα ευρήματα που προέκυπταν από τις πρώτες ανασκαφές φυλάσσονταν μέσα σε εκκλησίες, σχολεία, δημαρχεία και σε άλλα δημόσια κτίρια, με σκοπό την αποθήκευση, την ασφαλή φύλαξη των αρχαιοτήτων μέχρι να ιδρυθούν τα πρώτα αρχαιολογικά μουσεία. Αργότερα, με αφορμή τα ευρήματα αυτά αποφασίστηκε από τον αρχαιολογικό νόμο να δημιουργηθεί το πρώτο οργανωμένο μουσείο στην Ελλάδα, το Μουσείο Ακρόπολης της Αθήνας, το οποίο μάλιστα στεγάστηκε για πρώτη φορά σε ειδικό κτίριο.

2.2 Η Αρχαιολογική Εταιρεία

Το 1837, έπειτα από συζητήσεις του ομογενούς της Βιέννης βαρόνου Κωνσταντίνου Μπέλλιου με τον Κυριάκο Πιττάκη, αποφασίστηκε να δημιουργηθεί στην Αθήνα ένα σωματείο με κοινωφελή χαρακτήρα, η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία. Το σωματείο αυτό, σύμφωνα με τον πρώτο Οργανισμό της, ήταν προσανατολισμένο στην ανακάλυψη και στην ανάδειξη της αρχαιοελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως όριζε το διάταγμα της ίδρυσής του, στις 18 Ιανουαρίου του 1837 (Κόκκου, 2009: 99). Επίσης, στην Εταιρεία συμμετείχαν και πολλοί Έλληνες και ξένοι του πνευματικού κόσμου και της ανώτερης αθηναϊκής κοινωνίας.

Η Αρχαιολογική Εταιρεία πρόσφερε σημαντική βοήθεια στην Αρχαιολογική Υπηρεσία, καθώς τότε για μεγάλο χρονικό διάστημα δεν υπήρχαν προσωπικό και οικονομικοί πόροι. Μάλιστα, την περίοδο εκείνη, όπως και η Αρχαιολογική Υπηρεσία και ο Αρχαιολογικός Νόμος, το Σωματείο είχε σημαντικό ρόλο στην αποκάλυψη, την προστασία και στην μελέτη των αρχαίων, στην δημιουργία και στην οργάνωση των μουσείων. Η αντίληψη που επικρατούσε εκείνη την εποχή για το ρόλο των μουσείων ως τόπων φύλαξης εξηγεί σε μεγάλο βαθμό και τον «αποθηκευτικό» χαρακτήρα πολλών μουσείων και εκθέσεων αυτής της περιόδου. Μάλιστα, χρειάστηκαν περίπου πενήντα χρόνια να αλλάξει αυτή η άποψη. Αργότερα, διατυπώθηκε το πρώτο νομοθετικό κείμενο που αφορά τη λειτουργία των

μουσείων, όπου το βασιλικό διάταγμα του 1885 «*Περί διοργανισμού των εν Αθήναις Μουσείων*» αναφέρει συγκεκριμένα ότι «σκοπός της των μουσείων ιδρύσεως είναι η διδασκαλία και η μελέτη της αρχαιολογίας, η γενική διάδοσις της αρχαιολογικής γνώσεως και η ανάπτυξις έρωτος προς τας καλὰς τέχνας» (Γκαζή, 1999: 47). Σταδιακά αναπτύχθηκε η ιδέα του μουσείου ως χώρου παιδείας με την ευρύτερη έννοια. Βασικός υποστηρικτής αυτής της αντίληψης ήταν η Αρχαιολογική Εταιρεία που τόνιζε ότι τα μουσεία είναι ανοιχτά στο κοινό, ενώ μάλιστα υποστήριζε ότι η έκθεση των αρχαιοτήτων ήταν αποδεκτή, μόνο εάν ήταν ανοιχτή στο ευρύ κοινό. Βέβαια, παρά τις φιλελεύθερες προσπάθειες που έγιναν για το κοινό όφελος, τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν όπως θα έπρεπε.

Όσον αφορά για την δράση της Αρχαιολογικής Εταιρείας στον τομέα των μουσείων το 1846/47, γίνεται προσπάθεια να τοποθετηθούν κάποια από τα εκμαγεία των γλυπτών του Παρθενώνα του Βρετανικού Μουσείου σε ένα τουρκικό λουτρό του 17^{ου} αιώνα στη Ρωμαϊκή Αγορά, μέχρι το 1874. Έπειτα, στο πλαίσιο της προσπάθειας της Εταιρείας για τη δημιουργία μιας οργανωμένης αρχαιολογικής συλλογής, οι συλλογές της στεγαστήκαν αρχικά σε κάποια αίθουσα του Πανεπιστημίου (1858-1865), λίγο αργότερα μεταφέρθηκαν στο Βαρβάκειο Λύκειο (1862-1882) και τελικά κατέληξαν στο Πολυτεχνείο (1877-1893). Μάλιστα, η έκθεση αυτή του Πολυτεχνείου αποτέλεσε ένα από τα πρώιμα «Μουσεία» στην Ελλάδα, ενώ ήταν το πρώτο για το οποίο συστάθηκαν συγκεκριμένες θέσεις εργασίας. Επιπλέον, στο μουσείο του Βαρβακείου για πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκε για την έκθεση των μουσειακών αντικειμένων μουσειακός εξοπλισμός (βάθρα, προθήκες κ.λπ.). Ανάμεσα στα πρώτα μουσεία που κατασκευάστηκαν στην Αθήνα στα τέλη του 19^{ου} αιώνα ήταν το Μουσείο Ακρόπολης που η επίσημη θεμελίωσή του ξεκίνησε το 1865 και ολοκληρώθηκε το 1874 και φυσικά το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (1866). Τέλος, το 1870 και από τα τέλη του αιώνα, η Εταιρεία κάνει το επόμενο βήμα για την δημιουργία οργανωμένων επαρχιακών μουσείων σε ολόκληρη την Ελλάδα (Βουδούρη, 2003: 35-36). Το πρώτο επαρχιακό μουσείο οικοδομήθηκε στη Σπάρτη, το οποίο ανεγέρθηκε το 1874-1876 και είναι έργο του αρχιτέκτονα Γ. Κατσαρού (βλ. Παράρτημα-εικόνα 2). Ένα ακόμη περιφερειακό αρχαιολογικό μουσείο είναι το αρχαιολογικό μουσείο της Ολυμπίας (1883-1886) το οποίο κατασκευάστηκε από τους αρχιτέκτονες F. Alder και W. Dorpfeld (Κόκκου, 2009: 305) (βλ. Παράρτημα-εικόνα 3).

Εν κατακλείδι, ο 19ος αιώνας υπήρξε – παρά τις τεράστιες δυσκολίες και αντιξοότητες – η εποχή κατά την οποία καθιερώθηκε ο θεσμός του μουσείου στην Ελλάδα και μάλιστα με αρκετά πρωτοποριακές για την εποχή απόψεις ως προς τον προορισμό του, που συνοψίζονταν στο τρίπτυχο: φύλαξη, εκπαίδευση, δημόσιο όφελος. Ιδρύθηκαν, επίσης,

μουσεία στην πρωτεύουσα και στην επαρχία, πολλά από τα οποία ήταν υποδειγματικά οργανωμένα για τα δεδομένα της εποχής τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η εξέλιξη των μουσείων κατά τον 20^ο αιώνα

Οι πρώτες κιόλας δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως περίοδος μιας μεγάλης ανάπτυξης του θεσμού του Ελληνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, η οποία θα μπορούσαμε να πούμε ότι διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό το μουσειακό τοπίο σχεδόν μέχρι το τέλος του αιώνα. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το 1900, εκτός από τα τρία μουσεία της Αθήνας (Εθνικό, Νομισματικό, Ακροπόλεως), καταγράφηκαν στην επαρχία άλλα 13 και 28 αρχαιολογικές συλλογές, ενώ έως το 1910 ο αριθμός διπλασιάζεται (Χουρμουζιάδη, 2006: 40).

Έπειτα, μετά την μεγάλη αύξηση των μουσείων, κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου παρατηρείται μία κάμψη στην ίδρυση των αρχαιολογικών μουσείων, καθώς ιδρύονται μόνο οκτώ. Έτσι λοιπόν, αρχίζουν να δημιουργούνται μουσεία άλλων κατηγοριών, όπως η Εθνική Πινακοθήκη το 1900, το Βυζαντινό Μουσείο το 1914, το Λαογραφικό Μουσείο το 1918, το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο το 1926 και το Μουσείο Μπενάκη το 1930. Μάλιστα, κατά τη διάρκεια του πολέμου και της Κατοχής γίνονται μεγάλες προσπάθειες για την προστασία των αρχαιοτήτων τόσο στην Αθήνα και ιδιαίτερα στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, όσο και στις επαρχιακές πόλεις. Φυσικά την περίοδο εκείνη δεν ιδρύονταν νέα μουσεία. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο ξεκινά μία νέα περίοδος με τη δημιουργία πολλών νέων μουσείων σε όλη την Ελλάδα, αρχαιολογικών, λαογραφικών και ιστορικών (Γκαζή, 1999: 45· Οικονόμου, 2003: 54). Μέχρι τον 20^ο αιώνα, όπως καθαρά διατυπώθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια το μουσείο είχε ένα χαρακτήρα καθαρά διαφυλακτικό, με μεγάλη έμφαση στις αρχαιότητες. Τώρα όμως τα σύγχρονα μουσεία δίνουν έμφαση στη διατήρηση και στην προβολή των καταλοίπων του παρελθόντος, αλλά και στην ουσιαστική επικοινωνία με το ευρύ κοινό. Έτσι, ο 20^{ος} αιώνας χαρακτηρίζεται κυρίως από την ανάπτυξη νέων τύπων μουσείων και από την αλλαγή της μουσειακής φιλοσοφίας εν γένει. Ένας σημαντικός σταθμός στην εξέλιξη του θεσμού κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, εκτός από τη φύλαξη, την στέγαση και την

έκθεση των συλλογών που επικρατούσε από τον 19^ο αιώνα, είναι η προσπάθεια σύνδεσης του μουσείου με την κοινωνία την οποία υπηρετεί. Με τα χρόνια, γίνεται κοινός τόπος ότι το μουσείο πλέον αποτελεί έναν από τους κατεξοχήν χώρους της δια βίου εκπαίδευσης, ένα πολιτιστικό κέντρο με την ευρεία έννοια, που προσφέρει στο κοινό ένα πλήθος εκδηλώσεων. Επομένως, τα σύγχρονα μουσεία προσαρμόζονται στις νέες κοινωνικές συνθήκες, αναπτύσσοντας έτσι μία επικοινωνιακή πολιτική που τα καθιστά «φιλικά» προς το ευρύ κοινό. Έπειτα, με τις προσπάθειες εκσυγχρονισμού των αρχαιολογικών μουσείων, στην εποχή της μετα- νεοτερικότητας εισάγεται και η τεχνολογία είτε για τεκμηρίωση είτε για επικοινωνία με το κοινό.

3.1 Η τυπολογική προσέγγιση των μουσείων

Στις μέρες μας, θεωρείται ότι συνυπάρχουν διαφορετικοί τύποι μουσείων. Σύμφωνα με τη Νάκου (2001: 131-145) τόσο στην Ευρώπη όσο και στον υπόλοιπο κόσμο, μπορούμε να διακρίνουμε τρεις διαφορετικούς τύπους μουσείων που προσδιορίζονται με βάση την ανάλογη μουσειολογική εκθεσιακή λογική που ακολουθούν. Οι τύποι αυτοί διακρίνονται σε «παραδοσιακά» (*object oriented*), «μοντέρνα» (*object and people oriented*) και «μεταμοντέρνα» (*people oriented*) μουσεία (Νάκου, 2001: 131). Η θεωρητική υποστήριξη των εκθεμάτων (ο τρόπος έκθεσης, η πληροφορία που θα μεταδώσουν), καθώς και η ιδεολογική αναγωγή τους (προϊόντα συγκεκριμένου πολιτισμού, ιστορικό κοινωνιολογικό περιβάλλον δημιουργίας, συγκεκριμένοι υπομνηματισμοί) υπαγορεύουν και υπαγορεύονται από μία μουσειολογική αντίληψη και μουσειακή λειτουργία, η οποία προκαθορίζει και τον τύπο του κάθε μουσείου.

Όσον αφορά τα «παραδοσιακά» μουσεία, αυτά ξεκινούν από τον 19^ο αιώνα, δηλαδή από τότε που δημιουργήθηκε το νεοελληνικό κράτος. Παρά τις προσπάθειες να εξελιχθούν πολλά μουσεία, κυρίως στην Ελλάδα διατηρούν την παραδοσιακή λειτουργία τους ως χώρων για φύλαξη, μελέτη και προστασία των μουσειακών αντικειμένων που διαθέτουν. Έχουν συνήθως συλλογές για την προβολή της εθνικής ιστορίας και της αναπαράστασης του εθνικού παρελθόντος καθοδηγώντας συνήθως τους επισκέπτες στη συνειδητοποίηση της εθνικής ταυτότητας. Για το λόγο αυτό, τα παραδοσιακά μουσεία παρουσιάζουν τα αντικείμενα ως εθνικά κειμήλια.

Σύμφωνα, μάλιστα με την E. Hooper-Greenhill (1987: 39-40) μοναδικός σκοπός των μουσείων στο παρελθόν αποτελούσε η διατήρηση των αντικειμένων προς χάρη του ίδιου του μουσείου. Αυτό φυσικά είχε ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση πληθώρας αντικειμένων τα οποία παρέμεναν αναξιοποίητα. Η συλλογιστική αυτή θα μπορούσε να απευθύνεται στον «παραδοσιακό» τύπο των μουσείων.

Επιπλέον, με βάση τον παραδοσιακό επιστημονικό προσανατολισμό, τα παραδοσιακά μουσεία παρουσιάζουν το θεματικό περιεχόμενο γραμμικά, κατατάσσοντάς το έτσι σε κλειστές ενότητες που ακολουθεί μια αυστηρή χρονολογική σειρά για να προβάλουν τη μοναδική αντικειμενική αλήθεια της πραγματικότητας.

Σ' αυτό το πλαίσιο, ακολουθώντας αυτόν τον παραδοσιακό προσανατολισμό τα παραδοσιακά μουσεία επικεντρώνονται κυρίως στα ίδια τα αντικείμενα (object oriented), αδιαφορώντας έτσι για το κοινό που θα επισκεφθεί το μουσείο, αλλά και για τις προηγούμενες γνώσεις που αυτό διαθέτει ή τις ιδιαιτερότητές του, με αποτέλεσμα το κοινό να αναγκάζεται να μάθει τα αντικείμενα μέσα από την ακαδημαϊκή αλήθεια, όπως αυτή παρουσιάζεται από το μουσείο, με παθητικό τρόπο επιπροσθέτως (Νάκου, 2001:133). Μάλιστα, αυτή η ακαδημαϊκή λύση για την προβολή των αντικειμένων γίνεται κατανοητή μόνο στους ειδικούς, καθώς είναι αδύνατον να γίνει κατανοητή από το μη ειδικό κοινό προκαλώντας έτσι την αίσθηση δυσφορίας και αμηχανίας με αποτέλεσμα το μεγαλύτερο μέρος των επισκεπτών να μη νιώθει άνετα μέσα στο χώρο, αφήνοντας έτσι αρνητικά συναισθήματα για το ίδιο το μουσείο.

Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά μουσεία, τα «μοντέρνα» μουσεία έχουν επηρεαστεί από σύγχρονες απόψεις για την πολυπλοκότητα της γνώσης και της πραγματικότητας, με βάση τις νέες συνθήκες του 20^{ου} αιώνα για την κοινωνία, την οικονομία και τον πολιτισμό. Συγκεκριμένα τα μοντέρνα μουσεία, αντί να ενδιαφέρονται μόνο για τα αντικείμενα, άρχισαν να ενδιαφέρονται και για το κοινό προς όφελος της κοινωνίας (object and people oriented).

Τα μουσεία αυτά παρουσιάζουν τα μουσειακά αντικείμενα με μία εκθεσιακή λογική που τα θέλει ενταγμένα στο κοινωνικό πλαίσιο και στο ανθρωπογενές περιβάλλον που αναπτύχθηκαν και απ' όπου προέρχονται. Το κοινό μπορεί να κατανοήσει ευκολότερα τα εκθεσιακά αντικείμενα γιατί χρησιμοποιούν διάφορα εύληπτα μέσα πληροφόρησης, όπως ευκρινείς λεζάντες, ήχους, προβολή διαφανειών ή/και βιντεοταινιών, κ.α. Επίσης, στο μοντέρνο μουσείο η συμμετοχή του κοινού δεν παραμένει μόνο στην παρατήρηση, καθώς υπάρχουν εμπνευσμένες που παροτρύνουν τους επισκέπτες να συμμετάσχουν σε

δραστηριότητες, συζητήσεις, δραματοποιήσεις και παιχνίδια, ειδικά εάν πρόκειται για μαθητικό κοινό. Έτσι, το κοινό έχει πιο ενεργό ρόλο και μπορεί να κατανοήσει πιο εύκολα το ιστορικό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο των εκθεμάτων, τη χρήση και το ρόλο τους στην εκάστοτε ανθρώπινη κοινωνία (Νάκου, 2001: 135-136).

Τα «μεταμοντέρνα» μουσεία από την άλλη επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στην εξυπηρέτηση των επιδιώξεων και των αναγκών που σχετίζονται με τα άτομα, τις ομάδες, τις κοινωνίες και τους πολιτισμούς. Τα μουσειακά αντικείμενα παρουσιάζονται σε διαφορετικές ερευνητικές προσεγγίσεις αλλά και χρήσεις από το κοινό. Τα μουσεία αυτά καλούν τους επισκέπτες να προσεγγίσουν και να αξιοποιήσουν τις συλλογές με βάση τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους και να τα ερμηνεύσουν με βασικό στόχο να δομήσουν και να βιώσουν προσωπικές εμπειρίες (Greenhill, 1992: 202).

Επιπλέον, με βάση τις σύγχρονες επιστημολογικές αντιλήψεις που ακολουθούν, επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στην εξυπηρέτηση του κοινού τους (oriented people). Έτσι, στη σημερινή εποχή οργανώνονται διαδραστικές εκθέσεις χρησιμοποιώντας σύγχρονο τεχνολογικό υλικό, όπως ηλεκτρονικούς υπολογιστές, ήχους, εικονική πραγματικότητα, αλλά και άλλα πολλά μέσα που προσελκύουν τους επισκέπτες, καθώς οι τελευταίοι αποκτούν πιο ενεργό ρόλο. Μάλιστα, δημιουργείται μία μουσειακή επικοινωνιακή ατμόσφαιρα, προκαλώντας το κοινό στην κατανάλωση, καθώς, παράλληλα με τα μουσειακά αντικείμενα, διατίθενται κατάλληλοι χώροι αναψυχής, όπως για παράδειγμα αίθουσες για πολιτιστικές εκδηλώσεις, για συναυλίες, για συνέδρια κ.α.

Ωστόσο, τα μεταμοντέρνα μουσεία έχουν κατακριθεί για τις νέες τάσεις που ακολουθούν, κυρίως όμως για την σχέση τους με τους όρους της αγοράς (Roger, 1987: 28-29 & 140) με στόχο την κατανάλωση, αλλά και για τον μονοδιάστατο ερμηνευτικό τρόπο προσέγγισης μέσω των διαδραστικών εκθεμάτων τους και των τρισδιάστατων αναπαραστάσεων (Ghose, 1992: 82).

Με βάση αυτή τη σύντομη αναφορά στους διαφορετικούς τύπους των μουσείων, σύμφωνα με την Νάκου (2001: 144-145) διαμορφώθηκε ο ακόλουθος πίνακας.

Παραδοσιακά	Μοντέρνα	Μεταμοντέρνα
Τα μουσεία επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στα αντικείμενα (object oriented).	Τα μουσεία επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στα αντικείμενα και στο κοινό (object and people oriented).	Τα μουσεία επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στην εξυπηρέτηση του κοινού (people oriented).
Τα μουσεία ως φύλακες της εθνικής κληρονομιάς και παραγωγοί του εθνικού παρελθόντος, της εθνικής γνώσης, συνοχής και δύναμης, παρουσιάζουν τα αντικείμενα σύμφωνα με τα επιστημονικά ταξινομικά κριτήρια των ειδικών.	Τα μουσεία παρουσιάζουν τα αντικείμενα σε σχέση με το κοινωνικό τους πλαίσιο και έτσι διευκολύνουν την προσέγγιση, ερμηνεία και γνώση τους από το κοινό.	Τα μουσεία παρουσιάζουν τα αντικείμενα όσο το δυνατόν ανοικτά στις διαφορετικές προσδοκίες, ερμηνευτικές προσεγγίσεις και χρήσεις διαφορετικών κατηγοριών κοινού.
Κυριαρχία των αντικειμένων.	Σύνθετες σχέσεις υποκειμένων και αντικειμένων.	Κυριαρχία των υποκειμένων.
Κυριαρχία του παρελθόντος.	Σχέση παρελθόντος και παρόντος.	Κυριαρχία του παρόντος.
Γνώση της πραγματικότητας.	Εναλλακτικές ανασυνθέσεις τις πραγματικότητας.	Κατασκευή διαφορετικών εικόνων της αποδομημένης πραγματικότητας

Πηγή: Νάκου Ε. (2001). Μουσεία: εμείς, τα πράγματα και ο πολιτισμός. Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος

Πίνακας 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η χωρική αρχιτεκτονική των μουσείων

Το μουσείο, ως έννοια, από τη στιγμή που δημιουργείται, οποιαδήποτε συλλογή και αν διαθέτει, απαιτεί τις ίδιες λειτουργίες, τους ίδιους χώρους και τις ίδιες μουσειολογικές αντιλήψεις που διαφοροποιούνται, ανάλογα με τη σπουδαιότητα και το ποικίλο εύρος του υλικού του. Έτσι, δε νοείται στεγασμένο μουσείο χωρίς κτίριο, χωρίς συλλογή, χωρίς εργαστήριο συντήρησης, χωρίς αποθήκη, χωρίς βιβλιοθήκη κ.ο.κ. Επίσης, δεν νοείται μουσείο, χωρίς τις νεότερες πλέον απαραίτητες λειτουργίες, όπως το πωλητήριο, τα εκπαιδευτικά προγράμματα, το χώρο ψυχαγωγίας, έτσι ώστε να εντάσσεται στους νέους κανόνες της πολιτιστικής και κοινωνικής του λειτουργίας. Το μουσείο, μέσα από την υλική του υπόσταση, τη χωρική διάρθρωσή του κάνει αντιληπτή την αλληλεπίδραση του επισκέπτη με τα εκθέματα και με τους υπόλοιπους επισκέπτες, με αποτέλεσμα να αναπτύσσονται οι κοινωνικές σχέσεις σε μία συγκεκριμένη κατεύθυνση. Εάν κάποιος προσπαθήσει να προσεγγίσει το μουσείο, είναι αυτονόητο ότι θα διακρίνει το κτιριακό κέλυφος από την εσωτερική του διαμόρφωση και το περιεχόμενο που εκθέτει.

Από τα πρώτα κιόλας μουσεια- αποθήκες του 19^{ου} αιώνα, παρατηρούμε ότι τα εκθέματα συσσωρεύονται σε ένα χώρο με σκοπό την φύλαξη και την έκθεση των καταλοίπων του παρελθόντος σε τοίχους, εντός και εκτός των προθηκών. Επιπλέον, παλαιότερα ο τρόπος παρουσίασης των μουσειακών αντικειμένων και η αίσθηση του χώρου έδιναν την εντύπωση μάλλον μιας αποθήκης. Ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} και του 21^{ου} αιώνα, η αρχιτεκτονική των μουσείων εξελίσσεται και ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της διατήρησης, της έρευνας και της επικοινωνίας των συλλογών μέσω μόνιμων ή περιοδικών εκθέσεων. Μάλιστα, οι εκθεσιακοί χώροι δομούνται με βάση τον άνθρωπο και τη ζωή ως όρια αναφοράς στο χώρο και στο χρόνο. Στις επόμενες ενότητες αποτυπώνεται μία πλήρης περιγραφή αναφορικά με το κτιριακό κέλυφος, την εσωτερική διαμόρφωση καθώς και την εκθεσιακή πρακτική που ακολουθούν τα ελληνικά αρχαιολογικά μουσεία από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

4.1 Το κτιριακό κέλυφος

Από την πρώτη προσπάθεια οργάνωσης ενός μουσείου, οι επιστήμονες ακολουθούν την μουσειογραφική αντίληψη η οποία ξεκινάει με το ερώτημα «τι θέλουμε να δείξουμε με αυτό το μουσείο», ενώ προηγουμένως, σύμφωνα με τον I. Finlay (1977:17), θα πρέπει να τίθεται το ερώτημα «τι έχουμε να στεγάσουμε». Με μία πιο διευρυμένη έννοια του μουσείου, σύμφωνα με τα παραπάνω ερωτήματα που τίθενται από τους επιστήμονες, μία γενική κατηγοριοποίηση των κτιρίων που στεγάζουν συλλογές ή λειτουργούν με πολιτιστικές χρήσεις είναι:

- ✓ Τα κτίρια που έχουν κατασκευαστεί εξ αρχής για τη χρήση μουσείου και συνεπώς διαθέτουν όλες τις απαιτούμενες προδιαγραφές (ένα τέτοιο είδος κτιρίου θα λέγαμε ότι είναι το Νέο Μουσείο Ακρόπολης).
- ✓ Κτίρια που έχουν επαναχρησιμοποιηθεί, δηλαδή, των οποίων η αρχική κατασκευή δεν είχε τη χρήση μουσείου ή άλλου πολιτιστικού χώρου.

Από την αρχαιότητα, βέβαια, υπάρχει η αντίληψη τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα που ταυτίζει το μουσείο με κτίριο μνημειακό, με αυστηρή όψη, κάτι ανάμεσα σε παλάτι και ανάκτορο (Χουρμουζιάδη, 2006:154). Ο συσχετισμός του μουσείου με το ανάκτορο, βέβαια, παραπέμπει περισσότερο στη διαδικασία συγκρότησης της συλλογής και στον περιορισμένο κύκλο των προνομιούχων που είχαν πρόσβαση σε αυτήν, παρά σε έναν συγκεκριμένο τύπο κτιρίου. Όπως και να έχει, σύμφωνα με την Pearce (1993:233) το κτίριο ενός μουσείου πρέπει να είναι μεγαλοπρεπές και επιβλητικό, έτσι ώστε να δίνεται η αίσθηση ότι στο εσωτερικό του φυλάσσονται και εκτίθενται τα υλικά τεκμήρια της πραγματικής «αλήθειας» του παρελθόντος.

Ωστόσο, για καλύτερη κατανόηση των χαρακτηριστικών και για την επιλογή των μουσειακών προσόψεων, παρακάτω θα επικεντρωθούμε στην αρχιτεκτονική εξέλιξη των μουσειακών κτιρίων κυρίως των αρχαιολογικών.

Ø Οι Αρχές του Διαφωτισμού

Μετά τη συγκρότηση του σύγχρονου ελληνικού κράτους στα μέσα του 19ου αιώνα ακολουθώντας τα ευρωπαϊκά πρότυπα ιδρύθηκαν τα πρώτα αρχαιολογικά μουσεία με Νεοκλασικά Χαρακτηριστικά. Είχαν κάθε λόγο να εκφράζουν με κάθε τρόπο ότι αποτελούσαν τους κατεξοχήν δικαιούχους και θεματοφύλακες της πολύτιμης κληρονομιάς. Όσο για την επιλογή δημιουργίας μεγάλων Νεοκλασικών κτιρίων, έχει να κάνει με την αντίληψη ότι τα μουσεία είναι ναοί κατοικίας των Μουσών (Χουρμουζιάδη, 2006: 153-154).

Τα περισσότερα μουσεία είχαν ιδρυθεί σε αστικά κέντρα και μάλιστα αρκετά βρισκόταν μέσα σε αρχαιολογικούς χώρους. Έτσι, όσον αφορά τη στέγαση των μουσείων χρησιμοποιούνταν είτε δημόσια οικήματα, είτε νέα κτίρια. Η νεοκλασική αρχιτεκτονική των πρώτων ελληνικών μουσείων ήταν απλή, σε αντίθεση με τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά μουσεία. Στο σύνολό τους χωρίς επιδεικτική πολυτέλεια, ήταν λιτά και ογκώδη, γεγονός που μάλλον αντανάκλα τους περιορισμένους πόρους της κλυδωνιζόμενης κρατικής οικονομίας⁷ (Χουρμουζιάδη, 2015:177). Ένα απόλυτα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα όσον αφορά τα πρώτα ελληνικά μουσεία με νεοκλασικό ύφος θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας (βλ. Παράρτημα- εικόνα 4).

Ø Η Νεωτερικότητα (20^{ος} αιώνας)

Κατά τις αρχές του 20^{ου} αιώνα επικράτησε στην αρχιτεκτονική το μοντέρνο κίνημα, καθώς στην Ευρώπη σχεδιάζονται και κατασκευάζονται κτίρια που αναγνωρίζονται ως πρωτοποριακά πρότυπα (π.χ. το Μουσείο Guggenheim στη Νέα Υόρκη 1939).

Στην Ελλάδα, μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1970 που κατασκευάζονται τα περισσότερα ελληνικά αρχαιολογικά μουσεία, κυριαρχούν και στην αρχιτεκτονική οι αρχές του μοντερνισμού. Ακόμη και με την εγκατάλειψη του νεοκλασικισμού, τα μουσειακά κτίρια δεν άλλαξαν ριζικά, αλλά προσπάθησαν να προσαρμοστούν στα νέα αρχιτεκτονικά ρεύματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Αρχαιολογικό Μουσείο της Θεσσαλονίκης το οποίο

⁷ Τα ελληνικά μουσεία που υιοθετούν, αν και σε αρκετά απλοποιημένη μορφή, τον νεοκλασικό ρυθμό είναι τα επαρχιακά αρχαιολογικά μουσεία της Σπάρτης (1874), του Αλμυρού (1910) και το Αθανασάκειο του Βόλου (1909) (Χουρμουζιάδη, 2006: 155).

είναι δημιούργημα του ενός από τους εκπρόσωπους του μοντέρνου κινήματος στην Ελλάδα, του Πάτροκλου Καραντινού (Χουρμουζιάδη, 2006:12). Ωστόσο, η πλειοψηφία των ελληνικών μουσείων δεν σχετίζονται με τα νεοκλασικά μεγαλοπρεπή πρότυπα της Ευρώπης ή του αιώνα, αλλά κινείται σε περισσότερο απλές φόρμες.

Ø Η Μετανεωτερικότητα ή Μεταμοντερνισμός (τέλος 20^{ου} αιώνα-αρχές 21^{ου} αιώνα)

Από τις τελευταίες δεκαετίες του 20ου αιώνα παρατηρείται μία θεαματική έκρηξη στην αρχιτεκτονική των μουσειακών κτιρίων. Η ανέγερση νέων μουσείων στην Ευρώπη σχετίστηκε πολλές φορές με την επιδίωξη το εντυπωσιακό κτίριο να λειτουργήσει ως στοιχείο που προσδίδει στην πόλη διεθνές κύρος ή και ως πόλος έλξης επισκεπτών, στόχο τον οποίο δε μπορεί, ενδεχομένως, να εκπληρώσει μόνο το περιεχόμενο (π.χ. το Μουσείο Guggenheim στο Bilbao) (Χουρμουζιάδη, 2006: 157).

Παρ' όλα αυτά, τα ελληνικά αρχαιολογικά μουσεία δεν έχουν ακολουθήσει το πρότυπο που επικρατεί στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια, καθώς δεν το επιτρέπουν οι περιορισμένοι πόροι. Μία εξαίρεση, ίσως, να αποτελεί το πολυθρόλυτο Νέο Μουσείο Ακρόπολης (βλ. Παράρτημα – εικόνα 26).

4.2 Η εσωτερική διάρθρωση

Η εσωτερική διαμόρφωση ενός παραδοσιακού ελληνικού αρχαιολογικού μουσείου δίνει στους επισκέπτες την αίσθηση ενός ανακτόρου-ναού με μεγάλες ψηλοτάβανες αίθουσες και ψυχρά μαρμάρινα δάπεδα. Ένα τέτοιου είδους αρχαιολογικό μουσείο στην Ελλάδα θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (για το οποίο θα γίνει μία εκτενέστερη αναφορά στο δεύτερο μέρος) (βλ. Παράρτημα-εικόνα 4).

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες από ομάδες επιστημόνων (συνεργασία μουσειολόγων, αρχιτεκτόνων, επιμελητών, συντηρητών) να ανανεωθεί η εικόνα των μουσείων των προηγούμενων αιώνων. Τα Μουσεία σήμερα προσπαθούν να προσαρμόσουν τις εκθέσεις τους στα νέα μουσειολογικά πρότυπα, τα οποία μέσα από την

αναδιαμόρφωση των χώρων τους αναδεικνύονται τα εκθέματά τους και γίνονται πιο «φιλικά» για το ευρύτερο κοινό.

Για την καλύτερη κατανόηση της εξέλιξης της εσωτερικής διαμόρφωσης των αρχαιολογικών μουσείων θα διατυπωθεί στις παρακάτω ενότητες μία πλήρης ανάλυση από την επιλογή της εκθεσιακής πρακτικής των αρχαιοτήτων μέχρι σήμερα.

Ø Η εκθεσιακή πρακτική των αρχαιοτήτων

Μέσα από το διάταγμα «Περί διοργανισμού των εν Αθήναις Μουσείων» του 1885, εκφράζεται ο τρόπος έκθεσης των μουσειακών αντικειμένων της αρχαιότητας. Στο διάταγμα αυτό πιο συγκεκριμένα διατυπώνεται: *«Προς επίτευξι δε του σκοπού τούτου δέον να εκτίθενται τα εν αυτοίς έργα ευπρεπώς και να κατατάσσονται εν ταις αιθούσαις του οικοδομήματος κατά τους διάφορους εποχής της αναπτύξεως της τέχνης»* (Γκαζή, 1999: 48).

Η έκθεση των αρχαιοτήτων σε θεωρητικό πλαίσιο ακολουθεί την χρονολογική παρουσίαση, τον διδακτισμό και στον αισθητισμό. Οι αρχαιολογικές εκθέσεις του 1829-1909 βασίζονταν στην ανάλυση και στην κατανόηση του υλικού πολιτισμού (Γκαζή, 1999: 48). Πιο συγκεκριμένα στα διάφορα χαρακτηριστικά του, όπως η ιστορία, η προέλευση, το υλικό κατασκευής, η πολιτιστική του σημασία και η ερμηνεία. Τα χαρακτηριστικά αυτά προσδιορίστηκαν ως: η ιστορία της έκθεσης, η διαρρύθμιση του χώρου, η οργάνωση, ο εκθεσιακός εξοπλισμός, το πληροφοριακό υλικό και το συνολικό του περιβάλλον (οι τοίχοι, ο φωτισμός κ.α.).

Όσον αφορά τη διαρρύθμιση του χώρου, για τις πρώτες αρχαιολογικές εκθέσεις, ήταν οργανωμένες με βάση τον διαθέσιμο χώρο αλλά και την καταλληλότητά του. Αρχικά τα αντικείμενα ήταν εκτεθειμένα με τυπολογική κατάταξη, αλλά στην συνέχεια κυριάρχησε η χρονολογική τους διάταξη. Μία άλλη εναλλακτική παρουσίαση των αρχαιοτήτων ήταν ανάλογα με την γεωγραφική τους προέλευση. Έπειτα, τα εκθέματα δεν ταξινομούνταν με θεματική σειρά όπως συνηθίζεται στις μέρες μας, αλλά με βάση το υλικό της κατασκευής τους και ανάλογα με τις διαστάσεις τους. Μάλιστα, στις πρώτες εκθέσεις εφαρμόστηκε η αντίληψη ότι τα εκθέματα θα πρέπει να εκτίθενται σε γραμμική διάταξη και όσο το δυνατόν περισσότερα.

Σε ό,τι αφορά τον εκθεσιακό εξοπλισμό των πρώτων εκθέσεων χρησιμοποιείται ο ίδιος τύπος για όλα τα μουσεία, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ίσως σε άλλα μουσεία ήταν πιο απλός και σε άλλα πιο εντυπωσιακός. Η δημιουργία του πιο εξειδικευμένου εξοπλισμού ξεκίνησε από την Αρχαιολογική Εταιρεία για το μουσείο της στο Βαρβάκειο Λύκειο (1860). Ο εκθεσιακός αυτός εξοπλισμός αποτελούνταν κυρίως από απλές επιφάνειες, ξύλινα ή γύψινα ράφια, λίθινα ή μαρμάρινα βάθρα, καθώς προθήκες διάφορων τύπων και τραπέζια.

Ως προς τη χρήση του πληροφοριακού υλικού εξαρτάται από το εκάστοτε μουσείο. Στις περισσότερες εκθέσεις δεν υπήρχαν πληροφοριακά κείμενα, εκτός από το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο που χρησιμοποίησε πληροφορικές πινακίδες.⁸ Ωστόσο, οι εκθέσεις συμπληρώνονταν με εκμαγεία, με ζωγραφιστές αναπαραστάσεις, με αναπαραστάσεις γλυπτών, οι οποίες αποτελούσαν το οπτικό συμπλήρωμα των εκθέσεων.

Ως επί το πλείστον το συνολικό εκθεσιακό περιβάλλον ήταν λιτό. Το χρώμα που επικρατούσε στους τοίχους ήταν κυρίως ουδέτερο και μονότονο. Ο φωτισμός στον χώρο των εκθέσεων ήταν φυσικός και συνήθως προερχόταν από τα μεγάλα πλευρικά παράθυρα. Τέλος, το δάπεδο ήταν στρωμένο κυρίως από τσιμέντο ή από λίθινες πλάκες ή πιο σπάνια με μωσαϊκά πλακάκια.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, τέτοιου είδους εκθέσεις «αποθηκευτικού τύπου» παρατηρούνται κατά τη διάρκεια της περιόδου επέκτασης (1900-1909) των μουσείων στην Ελλάδα, ενώ ήδη από τη δεκαετία του 1870 υπήρχαν οι καλά οργανωμένες εκθέσεις. Βέβαια, οι διακυμάνσεις αυτές προκύπτουν από μια σειρά παραγόντων όπως είναι η ελκυστικότητα των μουσείων, οι οικονομικοί πόροι, η έλλειψη προσωπικού, η διαθεσιμότητα χώρου κ.λπ.

Οι πρώτες εκθέσεις των αρχαιοτήτων (1829-1909) χαρακτηρίστηκαν «αντικειμενοκεντρικές», καθώς τα αντικείμενα αποτελούσαν την ίδια τη σημασία της έκθεσης. Στην Ελλάδα τα μουσεία αποτελούσαν την αιτία για την δημιουργία των συλλογών. Γι' αυτό άλλωστε τον 19^ο αιώνα τα «μουσεία- προθήκες» είχαν ως πρωτεύοντα στόχο την έκθεση των μουσειακών αντικειμένων. Άλλο ένα σημαντικό χαρακτηριστικό που παρατηρείται στην οργάνωση των πρώτων εκθέσεων είναι ο γραμμικός και ταξινομικός τους χαρακτήρας. Τέτοιου είδους εκθέσεις εμφανίζονται κυρίως στο πρώτο στάδιο ανάπτυξης των ελληνικών μουσείων γιατί οι επισκέπτες ταυτίζονται με αυτά που γνωρίζουν οι ειδικοί (Γκαζή, 1999:50). Επιπλέον, σε αυτές τις εκθέσεις διακρίνεται ένα ακόμη χαρακτηριστικό, η

⁸ Η χρήση των πληροφοριακών πινακίδων επιβεβαιώνεται σε ελάχιστα μουσεία όπως στο Νομισματικό Μουσείο, το Μουσείο του Αργοστολίου και στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (Γκαζή, 1999: 53).

έλλειψη ερμηνείας. Αυτό οφείλεται στον πρωταρχικό σκοπό των εκθέσεων αυτών που ήταν η προστασία και η στέγαση των αρχαιοτήτων, καθώς δεν περιελάμβαναν τίποτα περισσότερο απ' ό τι είχαν συλλέξει ή ανακαλύψει οι αρχαιολόγοι.

Ø Ο σύγχρονος εκθεσιακός σχεδιασμός

Στα μέσα της δεκαετίας του 1980, με την εμφάνιση του κινήματος της «Νέας Μουσειολογίας»⁹ ο θεσμός του μουσείου εκδημοκρατίζεται. Ο εκθεσιακός χώρος και το μουσειολογικό σκεπτικό ανανεώνεται και το μουσείο γίνεται τόπος ανταλλαγής ιδεών, κοινωνικού προβληματισμού, πολιτισμικής αυτογνωσίας. Επιδιώκεται η μεγαλύτερη δυνατή επισκεψιμότητα, η μέγιστη μαζοποίηση (βιομηχανία τουρισμού). Το μουσείο γίνεται εξωστρεφές, επικοινωνιακό, ευπρόσιτο στο ευρύτερο δυνατό κοινό (Τζώνος, 2004: 54). Με άλλα λόγια, ο νέος ρόλος του θεσμού του μουσείου, σήμερα, πέρα από τη συγκέντρωση και φύλαξη-συντήρηση των υλικών τεκμηρίων (παραδοσιακός ρόλος) είναι και η προσέγγιση μεγάλων μαζών, με σκοπό την παιδεία, την ψυχαγωγία, την κατανάλωση, και τη συμμετοχής στην πολιτιστική παραγωγή. Όπως σήμερα έχει αλλάξει η κοινωνία, και το «παραδοσιακό» κοινό των μουσείων δεν είναι πλέον διατεθειμένο να δεχθεί δευτερεύοντα, παθητικό ρόλο. Υπάρχουν πολύ περισσότερες απαιτήσεις για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, και πολλές εναλλακτικές λύσεις και προτάσεις. Έτσι, τα μουσεία τον 21^{ου} αιώνα για να επιβιώσουν προσπαθούν να αλλάξουν, ώστε να ανταγωνιστούν άλλες δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου και άλλα αξιοθέατα της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς κατά τον Schwarzer (1999: 42) *«ο σύγχρονος καταναλωτής επιθυμεί να αξιοποιήσει τον ελεύθερο χρόνο του[...] οι σημερινές προτεραιότητες των μουσείων περιλαμβάνουν την εύκολη πρόσβαση και την άνεση, φαγητό, ευέλικτες εκθέσεις και συμμετοχή του κοινού»*.

⁹ Σύμφωνα με έναν σχετικά πρόσφατο ορισμό που δίνει η Διεθνής Επιτροπή για τη Μουσειολογία του ICOM, ICOFOM: *«μουσειολογία είναι το γνωστικό αντικείμενο που εξετάζει σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο ζητήματα προστασίας, ερμηνείας και επικοινωνίας της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διαμορφώνεται και πραγματοποιείται η σχέση ανθρώπων και αντικειμένων»* (Οικονόμου, 2003: 25).

Για την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων των σύγχρονων μουσείων, πριν από την οργάνωση των μουσειακών εκθέσεων πραγματοποιούνται έρευνες κοινού με στόχο να σχεδιαστούν κατάλληλα οι εκθεσιακοί χώροι, αφενός, για την εξυπηρέτηση των αναγκών των επισκεπτών και, αφετέρου, για να προσελκύσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό κοινού. Επίσης, γίνεται κατηγοριοποίηση του κοινού με κριτήρια δημογραφικά, γεωγραφικά, κοινωνικά-οικονομικά, ψυχογραφικά, εκπαιδευτικά και με κριτήρια ειδικών ενδιαφερόντων (Black, 2009: 31-32).

Όσον αφορά την εκθεσιακή πολιτική των σημερινών αρχαιολογικών μουσείων στην Ελλάδα, αυτή χαρακτηρίζεται κυρίως «ανθρωποκεντρική», καθώς πέρα από την έκθεση των μουσειακών αντικειμένων επικεντρώνονται περισσότερο στην εξυπηρέτηση των αναγκών των επισκεπτών τους. Επιπλέον, παρόλο που τα μουσεία παλαιότερα ακολουθούσαν χρονολογική παρουσίαση των εκθεμάτων, εξακολουθούν στην πλειονότητά τους να έχουν ακόμη την αντίληψη του 19^{ου} αιώνα για τη γραμμική διαδοχή των ιστορικών περιόδων και με βάση αυτή οργανώνουν τις εκθέσεις τους. Στη συνέχεια, για την έκθεση των μουσειακών αντικειμένων άλλοτε επιλέγεται η *in vitro*¹⁰ παρουσίαση και άλλοτε η *in vivo* παρουσίαση. Κυρίως, όμως επικρατεί η *in vivo* παρουσίαση των αντικειμένων τοποθετημένα σε μαρμάρινα βάθρα, γιατί τα εκθέματα γίνονται πιο ελκυστικά για τους επισκέπτες όταν εκτίθενται ζωντανά, χωρίς την παρεμβολή ενός διαχωριστικού γυαλιού.

Επιπλέον, το συνολικό εκθεσιακό περιβάλλον αλλάζει, καθώς οι τοίχοι βάφονται σε άλλα χρώματα ανάλογα με την έκθεση των αντικειμένων ώστε να αναδειχθούν τα εκθέματα της συλλογής αλλά και να είναι πιο ευχάριστος ο χώρος προς τους επισκέπτες. Τα δάπεδα στο μουσειακό χώρο είναι μαρμάρινα και ανθεκτικά σε μεγάλα βάρη, καθώς ο φωτισμός¹¹ που επικρατεί στον μουσειακό χώρο είναι άλλοτε φυσικός και άλλοτε τεχνητός αναλόγως με το

¹⁰ Η *in vitro* έκθεση επιλέγεται κυρίως για τα ευαίσθητα αντικείμενα που απαιτούν συγκεκριμένη υγρασία και θερμοκρασία, ώστε να αντέξουν στο χρόνο (Σαλή, 2006:28). Επίσης, οι προθήκες σήμερα διαφέρουν από τις παλαιότερες, καθώς χρησιμοποιούνται αντί για ξύλινα βάθρα καλαίσθητα plexiglass.

¹¹ Η ένταση και το επίπεδο φωτισμού, καθώς και η ποιότητά του, αποτελεί αντικείμενο συστηματικής έρευνας στα μουσεία. Τα απαιτούμενα επίπεδα φωτισμού κυμαίνονται γενικώς από 50 lux, για τα ευαίσθητα αντικείμενα (π.χ. χαρτιά, υφάσματα κλπ.), και φθάνει τα 150-200 lux, για τα λιγότερο ευαίσθητα, όπως ελαιογραφίες κλπ. Επίσης, σημαντικό είναι να χρησιμοποιούνται ειδικά φίλτρα απορρόφησης των υπεριωδών ακτίνων που εκπέμπουν τα φωτιστικά φθορίου, οι λαμπτήρες και για το φυσικό φως (Σαλή, 2006:18).

είδος των εκθεμάτων που φιλοξενεί το κάθε μουσείο. Επίσης, με τον σχεδιασμό των εκθέσεων δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στις περιβαλλοντικές συνθήκες¹² στον μουσειακό χώρο.

Σημαντικό, επίσης, είναι ότι στον σημερινό εκθεσιακό σχεδιασμό των αρχαιολογικών μουσείων δίνεται μεγάλη σημασία και στον εμπλουτισμό του εποπτικού υλικού (λεζάντες, πληροφοριακές πινακίδες, χάρτες και κατόψεις), που είναι βασικό μέσο επικοινωνίας και ερμηνείας για τα μουσεία. Έτσι λοιπόν, το πληροφοριακό υλικό¹³ πρέπει να είναι ελκυστικό, ώστε να προκαλεί την προσοχή των επισκεπτών να τις διαβάσουν αλλά συγχρόνως να έχουν αισθητική η όποια να εναρμονίζεται με το συνολικό ύφος της έκθεσης, τα χρώματα, το είδος των προθηκών, τα πατώματα. Επίσης, τα σύγχρονα μουσεία ακολουθούν το μοντέλο επικοινωνίας που αναγνωρίζει την κοινωνική λειτουργία του μουσείου και ότι οι άνθρωποι δημιουργούν τα δικά τους νοήματα με ενεργητικό τρόπο (Οικονόμου, 2003: 82). Γι' αυτό, στην πλειονότητά τους διαθέτουν και άλλα εκθεσιακά μέσα/ νέες τεχνολογίες¹⁴ όπως είναι τα οπτικοακουστικά, ηλεκτρονικά, εικαστικές αναπαραστάσεις κ.α.

Όπως προαναφέρθηκε, ο πρωταρχικός στόχος των σύγχρονων μουσείων είναι να προσελκύσουν το κοινό πιο αποτελεσματικά και να το ενθαρρύνουν να τα επισκέπτεται τακτικά μέσω των υπηρεσιών που παρέχουν, καθώς γι' αυτά η συγκέντρωση πόρων για τα λειτουργικά έξοδά τους είναι σημαντική, συχνά δε και κρίσιμη. Γι' αυτό, τα τελευταία είκοσι

¹² Η σταθερότητα των περιβαλλοντικών συνθηκών είναι μία βασική παράμετρος μακροβιότητας των μουσειακών συλλογών. Η θερμοκρασία του μουσειακού χώρου θα πρέπει να κυμαίνεται μεταξύ 18-21 βαθμούς Κελσίου και να ελέγχεται με ειδικά συστήματα. Η υγρασία πρέπει να κυμαίνεται 47-55% RH και προς αποφυγή ταλαντώσεων τα επίπεδα των θορύβων πρέπει να είναι στα 35-45 DB (Σαλή, 2006:16).

¹³ Οι πληροφοριακές πινακίδες πρέπει να είναι λιτές, αλλά κατανοητές, περιεκτικές, ευανάγνωστες, σωστά φωτισμένες και έντεχνα στοιχειοθετημένες και να παρεμβάλλονται σωστά στη σχέση θεατή-αντικειμένου. Οι λεζάντες αποτελούνται συνήθως, από τίτλο, υπότιτλο και κάποιο κείμενο. Το κείμενο δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 75 λέξεις. Στις πινακίδες σήμανσης, ο τύπος των γραμμάτων, το υλικό κατασκευής τους, το σχήμα τους πρέπει να είναι συμβατά με το εκτιθέμενο μουσειακό αντικείμενο και πάντοτε ομοιόμορφα για όλα τα εκθέματα μιας παρουσίασης (Σαλή, 2006: 148-149, 157).

¹⁴ Η χρήση των νέων τεχνολογιών έχει εξαπλωθεί σε πολλά ελληνικά μουσεία, αρχικά για την τεκμηρίωση των συλλογών, αλλά και με κάποιες προσπάθειες σχεδιασμού πολυμέσων για εκθέσεις. Παρατηρείται, επίσης, ανάπτυξη εικονικής πραγματικότητας, ηλεκτρονικών συσκευών χειρός διαφορετικών ειδών (Οικονόμου, 2003: 125-126).

χρόνια στο μουσειακό τοπίο των ελληνικών αρχαιολογικών μουσείων διοργανώνονται ή φιλοξενούνται περιοδικές εκθέσεις¹⁵, Ακόμη προστίθενται νέες εγκαταστάσεις, όπως είναι η αίθουσα εκπαιδευτικών προγραμμάτων (εργαστήρια) για την υλοποίηση προγραμμάτων που θα απευθύνονται κυρίως σε ομάδες μαθητών, οικογένειες κλπ., καθώς και αίθουσα διαλέξεων/αμφιθέατρο για διοργάνωση εκδηλώσεων από το ίδιο το μουσείο ή ενοικίαση. Σύμφωνα, με τον Πάνο Τζώνο(2004: 61) *«η κατανάλωση είναι για τον μεταμοντέρνο άνθρωπο τρόπος ζωής και τρόπος βίωσης της ζωής. Το βίωμα του μουσείου δε μπορεί να είναι πλήρες αν μέρος του δεν ταυτιστεί και με την κατανάλωση»*. Έτσι λοιπόν, για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών τα αρχαιολογικά μουσεία στην Ελλάδα, σήμερα, στην πλειονότητά τους διαθέτουν πρόσθετες εγκαταστάσεις για εστιατόριο/καφετέρια, πωλητήριο και βιβλιοθήκη, καθώς επίσης χώρο υγιεινής για το κοινό (και για άτομα με δυσκινησία), χώρο εισόδου και παραμονής των επισκεπτών (προθάλαμος) του μουσείου και χώρο για το βεστιάριο.

Ακόμη, τα μουσεία σήμερα λαμβάνουν υπόψη τους και την προσβασιμότητα των ειδικών ομάδων (ΑΜΕΑ) στο μουσειακό χώρο. Συγκεκριμένα, τοποθετούνται ειδικές ράμπες τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό μέρος του μουσείου, επίσης τα περισσότερα μουσεία διαθέτουν ανελκυστήρες για την μετακίνηση του κοινού, μερικά ακόμη έχουν τοποθετήσει κεκλιμένα δάπεδα για τα άτομα με προβλήματα δυσκινησίας (π.χ. Νέο Μουσείο Ακρόπολης). Επιπλέον, στην πλειονότητά τους διαθέτουν και χώρο στάθμευσης για τους επισκέπτες τους. Επίσης, είναι πολύ σημαντικό που τα μουσεία σήμερα έχουν προβλέψει τη λεγόμενη μουσειακή κόπωση¹⁶, καθώς πλέον απαραίτητη είναι η ύπαρξη των ομοιόμορφων και καλοσχεδιασμένων θέσεων για να ξεκουράζονται οι επισκέπτες.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, μερικά από τα ελληνικά αρχαιολογικά μουσεία κατά τον 21^ο αιώνα προσπαθούν να ακολουθήσουν την εξέλιξη της κοινωνίας και των ανθρώπων, ώστε

¹⁵ Οι περιοδικές εκθέσεις είναι σημαντικότερες, διότι, εκτός από τη διδακτικότητα ή την ψυχαγωγικότητα προσφέρονται και για παντός είδος πειραματικές προσεγγίσεις, καθώς και για νέες μουσειογραφικές εμπειρίες (Σαλή, 2006: 22). Επίσης, είναι το κύριο μέσο αύξησης του αριθμού των επισκεπτών, προσέλκυσης νέων κοινών, ενδυνάμωσης των σχέσεων με άλλους οργανισμούς και με άλλες κοινότητες και αύξησης εσόδων.

¹⁶ Η επισκεψιμότητα στον εκθεσιακό χώρο δεν πρέπει να ξεπερνά το ημίωρο γιατί μετά εμφανίζεται η λεγόμενη μουσειακή κόπωση. Κι αυτό οφείλει να το λαμβάνει υπόψη του κατά το σχεδιασμό ο μουσειογράφος, προβλέποντας στο μέσο της μουσειογραφικής πορείας σημεία στάσης και ανάπαυσης. Τα σημεία αυτά, μπορεί να συνδυάζονται με τις αίθουσες αναψυχής ή πώλησης των μουσειακών αντικειμένων κ.α. (Σαλή, 2006: 69-70).

να μπορέσουν να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες του κοινού ανάλογα με τις υπηρεσίες που διαθέτουν και να επιβιώσουν στις κοινωνικό-οικονομικές αλλαγές της χώρας. Είναι εξίσου σημαντικό να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα τα μουσεία στην πλειονότητά τους προσπαθούν να προσαρμόσουν τις νέες υπηρεσίες τους στον ήδη υπάρχοντα χώρο τους, όπως φέρ' ειπείν το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο στην Αθήνα. Ακόμη, ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το Νέο Μουσείο Ακρόπολης που ιδρύθηκε τον 21^ο αιώνα εφαρμόζοντας εξαρχής τα νέα μουσειολογικά πρότυπα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Σύνοψη: Το μουσειακό τοπίο των ελληνικών αρχαιολογικών μουσείων

Τα ελληνικά αρχαιολογικά μουσεία, μολονότι δεν παρέχουν όλα υψηλές υπηρεσίες προς τον επισκέπτη, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της σύγχρονης μουσειολογικής αντίληψης, εντούτοις έχουν ένα μοναδικό προνόμιο που είναι η ποιότητα των εκθεμάτων τους και μάλιστα δεν μπορούν να συγκριθούν με όμοια μουσεία της Ευρώπης. Γι' αυτό το λόγο το εξαιρετικό υλικό των συλλογών που διαθέτουν, τα μουντά χρώματα που επικρατούν στους τοίχους, η χρήση πολυμεσικών εφαρμογών κ.λπ., δε μπορούν να επισκιάσουν την αξία των έργων που αντικατοπτρίζουν την παρουσία των ελληνικών μουσείων.

Επιπλέον τα ελληνικά αρχαιολογικά μουσεία θα μπορούσαμε να πούμε ότι έχουν μία ιδιαιτερότητα που τα κάνει να ξεχωρίζουν από τα άλλα είδη των μουσείων. Πιο συγκεκριμένα, οι συλλογές τους εμπλουτίζονται μόνο από το περιβάλλον τους, δηλαδή από τις ανασκαφές, είτε αυτές είναι συστηματικές είτε μη προγραμματισμένες, τις λεγόμενες σωστικές (Χυσουλάκη, 2001: 183). Μάλιστα, τα αντικείμενα των συλλογών των συγκεκριμένων μουσείων συνήθως χρονολογούνται από τους προϊστορικούς χρόνους έως και την ύστερη ρωμαϊκή περίοδο. Ωστόσο, τα νέα αρχαιολογικά μουσεία, περιλαμβάνουν και αντικείμενα μεταγενέστερα, της βυζαντινής και της μεταβυζαντινής περιόδου ακόμη και της νεότερης ιστορίας.

Όμως, τα μουσεία αυτής της κατηγορίας, ιδίως αυτά που κατασκευάστηκαν παλαιότερα παρά την ιδιαιτερότητά τους, ακολουθώντας την παραδοσιακή αντίληψη αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα στην υποδομή τους, δηλαδή στην ανεπάρκεια των χώρων, ως προς την αποθήκευση που οξύνεται διαρκώς με την συνεχή συσσώρευση των ευρημάτων. Επίσης, παρατηρούνται πολλές ελλείψεις σε χώρους (εκθεσιακούς, βοηθητικούς, εργαστηρίων συντήρησης, περιοδικών εκθέσεων, χώρους για την εξυπηρέτηση του κοινού: χώροι διαλέξεων, βιβλιοθήκης, κυλικείου, πωλητηρίου).

Ωστόσο τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες να βελτιωθεί η κατάσταση, αλλά δε φαίνεται να έχει αλλάξει ριζικά ως προς την πλειονότητα των μουσείων. Με αφορμή τις προσπάθειες αυτές, ο Χουρμουζιάδης (1999) προτείνει τρεις βασικούς τρόπους ανανέωσης

των μουσείων. Ο πρώτος στόχος ανανέωσης είναι η αποδέσμευσή τους από τη στενά εννοούμενη εθνική αναφορά. Ο δεύτερος τρόπος που προτείνει είναι η μετατροπή της στατικής εικόνας τους σε δυναμική μέσα από τη χρήση οπτικοακουστικών μέσων, και τρίτον, διατυπώνει την υπέρβαση του κινδύνου του διαδικτύου, δηλαδή τη διαχείριση της πληροφορίας από τους ίδιους τους επισκέπτες, που θα παράγει πληροφορία αναδραστικά, μέσα από την αναζήτηση πεδίων ανάλογα με τα προσωπικά ενδιαφέροντα του καθενός.

Επιπλέον, γίνονται σημαντικές ενέργειες για να καλυφθούν ελλείψεις της υποδομής και γενικότερα να επιλυθούν τα προβλήματα που επικρατούν στα μουσεία, ακολουθώντας τις σύγχρονες αντιλήψεις της μουσειολογίας. Έτσι λοιπόν, πολλά μουσεία τα τελευταία είκοσι χρόνια εκσυγχρονίζονται. Πιο συγκεκριμένα τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ότι, ως επί το πλείστον, στα μουσεία:

- ✓ Εκσυγχρονίζονται τα κτίρια
- ✓ Τοποθετούνται συστήματα ασφαλείας και κλιματισμού
- ✓ Βάφονται σε άλλα χρώματα οι τοίχοι
- ✓ Αλλάζουν οι φθαρμένες βελούδινες επενδύσεις των προθηκών, ενώ παράλληλα καταβάλλεται προσπάθεια να εξοικονομηθεί πολύτιμος χώρος, όσο ο αριθμός των ευρημάτων αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο (Χουρμουζιάδη, 2006: 121).

Επίσης, για να βελτιωθεί και η επικοινωνία με τους επισκέπτες των μουσείων, η οποία είναι πολύ σημαντική στις μέρες μας, διοργανώνονται οι περιοδικές και οι περιοδεύουσες εκθέσεις κυρίως σε μεγάλες πόλεις αλλά αναπτύσσονται και τα εκπαιδευτικά προγράμματα με στόχο την επιμόρφωση και την ψυχαγωγία του κοινού. Με τις προαναφερθείσες αλλαγές τα μουσεία σταματούν να δίνουν αρνητική εικόνα προς τους επισκέπτες τους. Μάλιστα, είναι αξιοσημείωτο ότι ένας σημαντικός παράγοντας στην προσπάθεια των μουσείων να γίνουν όσο το δυνατόν πιο προσιτά στο ευρύτερο κοινό αποτελεί σύμφωνα με τον Merriman (1999: 43), « η συνειδητοποίηση του ανερχόμενου κοινωνικού ρόλου του μουσείου στο πλαίσιο της εκπαίδευσης και της εξέλιξης της κοινωνίας καθώς και η απαίτηση για ορθολογικότερη διαχείριση των δημοσίων κονδυλίων σε συνδυασμό με τον αυξημένο ανταγωνισμό από άλλους τομείς της βιομηχανίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και από το σύνολο της βιομηχανίας της ψυχαγωγίας».

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΤΟ ΝΕΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Πριν από την εκτενέστερη αναφορά της αρχής της δημιουργίας μέχρι και την εξέλιξη των δύο μεγάλων αντιπροσωπευτικών αρχαιολογικών μουσείων της Ελλάδας το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και το Νέο Μουσείο Ακρόπολης στην Αθήνα, είναι σημαντικό να πούμε ότι το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο χτίστηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, για να στεγασθούν τα σπουδαιότερα έργα της αρχαίας τέχνης απ' ολόκληρη την Ελλάδα. Το ΕΑΜ ιδρύθηκε αρχικά ως παραδοσιακό μουσείο. Ωστόσο, με το πέρασμα των χρόνων και την εξέλιξη της επιστήμης και ειδικά της μουσειολογίας έγιναν πολλές προσπάθειες για μεγάλες αλλαγές, ώστε να μπορέσει να προσαρμοστεί στην εξέλιξη της κοινωνίας αλλά και να επιτύχει τους στόχους του. Από την άλλη το Μουσείο Ακρόπολης οικοδομήθηκε τον 19^ο αιώνα, μετεξέλιξη του οποίου αποτελεί το σύγχρονο μουσείο, το Νέο Μουσείο της Ακρόπολης το οποίο ιδρύθηκε τον 21^ο αιώνα ακολουθώντας πιστά τις νέες μουσειολογικές και μουσειογραφικές αντιλήψεις. Έτσι, στα κεφάλαια που ακολουθούν θα διατυπωθεί μία πλήρης αναφορά στην ιστορία των δύο μουσείων, αλλά και στην εξέλιξή τους από την αρχή της δημιουργίας τους μέχρι και τον 21^ο αιώνα.

Πριν την ανάλυση της μελέτης περίπτωσης από το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο στο Νέο Μουσείο Ακρόπολης θα θέλαμε να διευκρινιστεί ότι ο στόχος της μελέτης, δεν έχει να κάνει με την σύγκριση των δύο μουσείων δημιουργώντας έτσι μεταξύ τους ένα δίπολο, αλλά να παρουσιαστεί η εξέλιξη των δύο μουσείων από την αρχή της δημιουργίας τους μέχρι σήμερα και η μετάβαση από το παραδοσιακό στο σύγχρονο αρχαιολογικό μουσείο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ø Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

1.1 Το χρονικό της ίδρυσης και της εξέλιξής του

Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο στην Αθήνα είναι το μεγαλύτερο Αρχαιολογικό Μουσείο της ελληνικής επικράτειας και ένα από τα σημαντικότερα της αρχαίας ελληνικής τέχνης. Ο πρωταρχικός σκοπός του μουσείου, είναι να στεγάσει όλα τα ευρήματα που προκύπτουν από ανασκαφές του 19^{ου} αιώνα τόσο από την Αττική όσο και από την επαρχία, προβάλλοντας έτσι την ιστορική, πνευματική και καλλιτεχνική τους αξία παγκοσμίως. Σταδιακά πήρε την μορφή ενός Κεντρικού Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, καθώς εμπλουτίστηκε με ευρήματα από όλη την Ελλάδα.

Η ίδρυσή του ανάγεται στα χρόνια του πρώτου Κυβερνήτη της χώρας του Ιωάννη Καποδίστρια. Όπως είδαμε στο πρώτο μέρος, ο Κυβερνήτης θέσπισε μέτρα που απέβλεπαν την λαθραία εξαγωγή των αρχαιοτήτων. Επίσης, ο πρώτος Αρχαιολογικός Νόμος του 1834 όριζε να χτιστεί στην Αθήνα το Κεντρικό Δημόσιο Μουσείο για τις αρχαιότητες. Έτσι, η εποχή ακριβώς η οποία ξεκίνησαν τα πρώτα σχέδια και οι πρώτες ενέργειες για την δημιουργία του μουσείου, χρονολογείται το 1834. Έπειτα, ορίστηκε ότι θα μεταφερόταν σε αυτό τα αρχαία που είχαν συγκεντρωθεί στο πρώτο «Εθνικόν Μουσείον» της Αίγινας. Για πολλά χρόνια διατυπώνονταν προτάσεις σχετικά με τη θέση και τα σχέδια του κτιρίου, τόσο από Έλληνες, όσο και από ξένους αρχιτέκτονες (μερικοί από τους αρχιτέκτονες ήταν ο Γερμανός Leo von Klenze, ο Δανός Theophil Hansen κ.α.), που εργάζονταν για την ανοικοδόμηση της Αθήνας. Μία από τις προτάσεις για το μουσείο ήταν το δεύτερο σχέδιο του Klenze το 1836, στο οποίο πρότεινε την ονομασία του ως «Παντεχνείου». Επίσης, πρότεινε να είναι η θέση του στον λόφο του Αγίου Αθανασίου στο Κεραμεικό. Ωστόσο, η πρόταση αυτή δεν υλοποιήθηκε (Κόκκου, 2009: 204).

Το οικόπεδο, στο οποίο τελικά οικοδομήθηκε το μουσείο με Βασιλικό Διάταγμα στις 23 Μαρτίου του 1866, ήταν δωρεά της Ελένης Τοσίτσα. Τα σχέδια κατασκευής του κτιρίου ήταν του Γερμανού αρχιτέκτονα Ludwig Lange που τροποποιήθηκαν από τον επίσης αρχιτέκτονα Παναγιώτη Κάλκο. Στη συνέχεια, την τελική διαμόρφωση του χώρου

επιμελήθηκε ο αρχιτέκτων Ερνέστο Τσίλερ (Ernst Ziller)¹⁷ ο οποίος επέφερε αρκετές αλλαγές στο σχέδιο του Lange. Μάλιστα, είχε την επίβλεψη του αρχιτεκτονικού χώρου έως το 1889. Τη χρηματοδότηση για την οικοδόμηση του μουσείου ανέλαβε το ελληνικό δημόσιο, η Αρχαιολογική Εταιρεία και ο ομογενής από την Ρωσία Δημήτριος Βερναρδάκης ή Μπεναρδάκης που πρόσφερε 200.000 δραχμές για το σκοπό αυτό (Καλτσάς, 2007: 18).

1.2. Ο κτιριακός σχεδιασμός του μουσείου και οι επεκτάσεις του

Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου αποτελεί ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά δείγματα της Νεοκλασικής Αρχιτεκτονικής. Ο Ziller έδωσε μεγάλη σημασία στην πρόσοψη (κέλυφος) του κτιρίου γι' αυτό κι έκανε κάποιες ουσιώδεις αλλαγές στα σχέδια του Lange. Πιο αναλυτικά, άλλαξε την ήδη καταργηθείσα θέση της κιονοστοιχίας και σχεδίασε ένα μνημειώδες πρόπυλο με τέσσερις ιωνικούς κίονες μπροστά και δύο άλλους πιο πίσω προς την είσοδο, ενώ δεξιά και αριστερά δημιούργησε δύο στοές με μεγάλα ανοίγματα, οι οποίες απολήγουν σε δύο δωμάτια με αετωματική στέγη. Επίσης, σχετικά με τη λιτή διακόσμηση της πρόσοψης, τοποθετήθηκαν πάνω από τον πρόπυλο πήλινα αγάλματα, καθώς είναι από τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τα κτίρια του ίδιου του αρχιτέκτονα (Καλτσάς, 2007: 19). (βλ. Παράρτημα-εικόνα 4).

Σύντομα χρειάστηκε να γίνουν στο κτίριο κάποιες διαδοχικές επεκτάσεις και ανακατασκευές, που θα μετέβαλλαν την αρχική του μορφή, ενώ η ανεπάρκεια των χώρων του είναι και σήμερα καταφανής (Βουδούρη, 2003:18). Έτσι, το οικοδόμημα μετά από εικοσιτρία χρόνια, μετά δηλαδή την θεμελίωση του ολοκληρώθηκε με την παράδοση της κεντρικής πτέρυγας και της πρόσοψης, ενώ κατά τα έτη 1903-1906 έγινε η πρώτη μικρή επέκταση με την προσθήκη μιας ακόμη πτέρυγας με τρεις πτέρυγες προς την ανατολική πλευρά του μουσείου από τον αρχιτέκτονα Α. Μεταξά, η οποία αργότερα αποδείχτηκε ανεπαρκής.

¹⁷ Ο Ernst Ziller ήταν μαθητής και συνεργάτης του αρχιτέκτονα Hansen. Εργάστηκε πολλά χρόνια στην Ελλάδα και έχτισε πολλά κτίρια (μνημεία, εκκλησίες, σπίτια κ.α.), όχι μόνο στην Αθήνα αλλά και σε άλλες πόλεις. Επίσης, ασχολήθηκε και εκείνος με αρχαιολογικές έρευνες και πήρε μέρος σε ανασκαφές όπως έκαναν και οι άλλοι αρχιτέκτονες-αρχαιολόγοι εκείνη την εποχή (Καλτσάς, 2007:19).

Αργότερα, το διάστημα 1932-1939 πραγματοποιήθηκε η κατασκευή ενός διώροφου κτίσματος στην ανατολική πλευρά του μουσείου από τον αρχιτέκτονα Γ. Νομικό. Η προσθήκη αυτή πρόσφερε στο μουσείο νέους εκθεσιακούς χώρους αλλά και αποθηκευτικούς χώρους στα υπόγεια, καθώς και χώρους για διάφορες λειτουργίες, όπως γραφεία και εργαστήρια. Μετά όμως το ξέσπασμα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, το κτίριο δε θύμιζε μουσείο, καθώς στους χώρους του εγκαταστάθηκαν διάφορες δημόσιες υπηρεσίες (π.χ. ταχυδρομείο) οπότε και κατέστη επιτακτική η ανάγκη αποθήκευσης και φύλαξης των αρχαιοτήτων σε ασφαλείς χώρους του ίδιου του μουσείου (κάτω από τα δάπεδα των αιθουσών ή και στα υπόγεια) (Κόκκου, 2009: 252-254) (βλ. Παράρτημα-εικόνα 6).

1.3 Ο εκθεσιακός σχεδιασμός του μουσείου και οι συλλογές

Το προεδρικό διάταγμα της 9^{ης} Αυγούστου του 1893 («περί διοργανισμού του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου», 1893) ορίζει το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο ως σκοπό *«την σπουδήν και διδασκαλίαν της αρχαιολογικής επιστήμης, την διάδοσιν αρχαιολογικών γνώσεων παρ' ημίν και την ανάπτυξιν έρωτος προς τας καλὰς τέχνας»* (Βουδούρη, 2003:43-44). Προς τούτου, προβλέπει να συγκεντρώνονται σε αυτό οι σπουδαιότερες αρχαιότητες για την κατανόηση της ιστορίας της αρχαίας τέχνης και τη γνώση του αρχαίου βίου, οι οποίες είτε αποκτώνται με αγορά από το κράτος ή προέρχονται από δωρεές, είτε βρίσκονται από ανασκαφές. Επίσης, προβλέπει ότι οι αρχαιότητες πρέπει να τοποθετούνται και να κατατάσσονται επιστημονικά σε συλλογές, γι' αυτό αρχικά καθορίστηκαν ως εξής: α) Συλλογή Γλυπτών (Γλυπτοθήκη), β) Συλλογή Αγγείων (Αγγειοθήκη), γ) Συλλογή Πήλινων και Χάλκινων Αγαλμάτων και λοιπών διαφόρου ύλης αρχαίων (Αγαλματοθήκη), δ) Συλλογή Επιγραφών (Επιγραφικό Μουσείο), ε) Συλλογή Έργων Προελληνικών Χρόνων (Μυκηναία Συλλογή), και στ) Συλλογή Έργων Αιγυπτιακής Τέχνης (Αιγυπτιακή Συλλογή) (Βουδούρη, 2003: 44).

Από το 1874 ξεκίνησε η μεταφορά των αρχαίων¹⁸ στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Μέχρι το 1889 είχαν μεταφερθεί στο μουσείο τα σημαντικότερα αρχαία ευρήματα από την

¹⁸ Η μεταφορά αρχαίων στο μουσείο έγινε από συλλογές όπως της Στοάς Αδριανού, του Θησείου, αλλά και από συλλέκτες όπως της Ελένης Σταθάτου, του Ιωάννης Δημητρίου και του Κωνσταντίνου Καραπάνου (Καλτσάς, 2007: 19-20).

επαρχία και το 1893 ολοκληρώθηκε η σταδιακή παράδοση όλων των αρχαιοτήτων της Αρχαιολογικής Εταιρείας. Με τον ερχομό του 20^{ου} αιώνα είχαν συσσωρευτεί στο Εθνικό Μουσείο μεγάλος αριθμός αρχαίων. Όσον αφορά την προπολεμική έκθεση, τα αντικείμενα εκτίθονταν με χρονολογική και τυπολογική διάταξη και ήταν τοποθετημένα πυκνά. Για την παρουσίαση των εκθεμάτων είχαν χρησιμοποιηθεί και ξύλινες προθήκες, ενώ με την πάροδο του χρόνου προέκυπταν προβλήματα υγρασίας. Αν και το πληροφοριακό υλικό των πρώτων ελληνικών μουσειακών εκθέσεων ήταν ελάχιστο, στο Εθνικό Μουσείο μερικά από τα εκθέματα συνοδεύονταν από κάποιες πληροφορίες. Κάθε αίθουσα είχε την ονομασία της, που ήταν γραμμένη στον τοίχο σε γύψινα εκμαγεία, όπως ήταν και τα ονόματα των δωρητών (Βουδούρη, 2003: 46· Γκαζή, 1999: 49) (βλ. Παράρτημα-εικόνα 5). Αμέσως μετά τον πόλεμο, το 1946, άρχισαν οι εργασίες επανέκθεσης των αρχαίων, υπό την επίβλεψη του τότε διευθυντή αρχαιολόγου Χρήστου Καρούζου, ενώ παράλληλα πραγματοποιήθηκαν οικοδομικές εργασίες από τον αρχιτέκτονα Πάτροκλο Καραντινό, με σκοπό τη διαμόρφωση των εκθεσιακών χώρων του μουσείου για την καλύτερη παρουσίαση των εκθεμάτων. Κατά τη διάρκεια των εργασιών αυτών, η προσωρινή έκθεση του μουσείου περιορίστηκε σε δέκα αίθουσες της ανατολικής πτέρυγας. Το 1964 ολοκληρώθηκε το έργο της επανέκθεσης από το Χρήστο και τη Σέμνη Καρούζου, η οποία είχε θεωρηθεί σχεδόν πρωτοποριακή, καθώς εφαρμόστηκε μία νέα αντίληψη στον τρόπο έκθεσης, διαφορετική από εκείνη που ίσχυε στα μουσεία εκείνης της εποχής (βλ. Παράρτημα-εικόνα 7). Οι παλαιές ξυλόγλυπτες προθήκες αντικαταστάθηκαν από περίοπτες κρυστάλλινες, οι τοιχογραφίες στους τοίχους αφαιρέθηκαν και δόθηκε έμφαση στον φωτισμό του χώρου. Η παρουσίαση των εκθεμάτων έγινε με χρονολογική σειρά, αλλά συνεκτιμήθηκαν επίσης η προβολή ορισμένων και η ομαδοποίηση κάποιων άλλων, προκειμένου να καταδειχθούν εργαστηριακές συγγένειες.

Η έκθεση αυτή κράτησε μέχρι τον 20^ο αιώνα, αν και από την δεκαετία του 1980, τα ευρωπαϊκά μουσεία είχαν αρχίσει να ακολουθούν τις σύγχρονες μουσειολογικές αντιλήψεις, δημιουργώντας έτσι την ανάγκη ανακαίνισης του μουσείου για να μπορέσει να ανταπεξέλθει στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας. Με την ανακαίνιση το μουσείο σήμερα έχει ως στόχο να ακολουθεί τα σύγχρονα πρότυπα και να μην παραμένει στάσιμο. Έτσι λοιπόν, το 2001 έγινε πρόταση για την ανακαίνιση του μουσείου και για την επανέκθεση των συλλογών του, με αποτέλεσμα μέσα σε λίγα χρόνια το κτίριο να ανακαινιστεί με προδιαγραφές ενός σύγχρονου μουσείου. Πιο αναλυτικά, με την ανακαίνισή του στον εκθεσιακό χώρο τοποθετήθηκε νέος φωτισμός στις οροφές, κατασκευάστηκε ανελκυστήρας, καθαρίστηκαν και χρωματίστηκαν όλοι οι τοίχοι των αιθουσών, καθώς έγινε μέριμνα και για πρόσβαση για

Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑΜΕΑ) και προστέθηκαν νέες υπηρεσίες κ.α. Επίσης, δόθηκε μεγάλη σημασία στην επικοινωνία των επισκεπτών με τα εκθέματα: έγινε μελέτη για την σύνταξη των επιτοίχιων κειμένων, λεζαντών και πολλών άλλων σχεδίων, ενώ στο χώρο των εκθέσεων προστέθηκαν και νέες προθήκες. Στο μεταξύ, διενεργήθηκαν επιστημονικές μελέτες και έρευνες για την επανέκθεση των συλλογών του και συντηρήθηκαν όλα τα εκθέματα από την αρχή. Έτσι, το 2004 εγκαινιάστηκαν οι νέες εκθέσεις της Συλλογής των Προϊστορικών και των Γλυπτών. Επιπλέον, από το 2005 οι Συλλογές των Αγγείων των Χαλκών και η αίθουσα της έκθεσης της Θήρας είναι ανοιχτές στο ευρύ κοινό. Επίσης, το 2008 εγκαινιάστηκε η Συλλογή των Αιγυπτιακών και του Σταθάτου. Πρόσφατα (περίπου το 2009) άνοιξαν τις πύλες τους οχτώ επιπλέον αίθουσες μικρών Συλλογών (Συλλογή Βλαστού, χρυσά κοσμήματα και αργυρά σκεύη, πήλινα ειδώλια, γυάλινα σκεύη και η Συλλογή των Κυπριακών) (Καλτσάς, 2009: 2).

Σήμερα, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο διαθέτει πλούσιες συλλογές που απαριθμούν περίπου 11.000 εκθέματα, οι οποίες με την έκθεσή τους στοχεύουν να προσφέρουν στον επισκέπτη ένα πανόραμα της αρχαίας ελληνικής τέχνης, των προϊστορικών συλλογών που αναπτύχθηκαν στην Ελλάδα, καθώς και του αιγυπτιακού και κυπριακού πολιτισμού. Με την ανανέωση του μουσείου οι εκθεσιακοί χώροι του καταλήγουν να στεγάζουν σήμερα πέντε μεγάλες μόνιμες συλλογές οι οποίες κατανέμονται ως εξής:

- 1) η Συλλογή Προϊστορικών Αρχαιοτήτων,
- 2) η Συλλογή Γλυπτικής,
- 3) η Συλλογή Αγγείων και Μικροτεχνίας που περιλαμβάνει και την Συλλογή Σταθάτου,
- 4) η Συλλογή Μεταλλοτεχνίας, και
- 5) η Συλλογή Αιγυπτιακών και Ανατολικών Αρχαιοτήτων.¹⁹

Η έκθεση των διαφορετικών συλλογών υπαγορεύεται από τον χώρο στον οποίο αναπτύσσεται, το υλικό των εκθεμάτων και τις θεματικές που αναδεικνύονται από αυτά. Ακολουθείται πάντως, όπως θα δούμε παρακάτω, εν γένει μια χρονολογική παρουσίαση των αντικειμένων, με εμβόλιμες ομαδοποιήσεις σε διαφορετικές θεματικές, όπως το εμπόριο, ο κόσμος του παιδιού, ο γάμος κ.α.

¹⁹(<http://www.namuseum.gr/collections/index-gr.html>)

Πιο αναλυτικά, η Συλλογή των Προϊστορικών Αρχαιοτήτων, η οποία περιλαμβάνει τα αρχαιότερα εκθέματα του μουσείου, αποτελείται από την Νεολιθική Συλλογή, την Μυκηναϊκή, την Κυκλαδική και από την έκθεση της Θήρας. Όσον αφορά την Νεολιθική Συλλογή, το μουσειολογικό σενάριο που ακολουθείται είναι η χρονολογική σειρά, ξεκινώντας δηλαδή από τη Νεολιθική Εποχή και καταλήγοντας στην Εποχή του Χαλκού (βλ. Παράρτημα-εικόνα 8). Με τον τρόπο παρουσίασης των εκθεμάτων δίνεται στον επισκέπτη η δυνατότητα να γνωρίσει τα σημαντικότερα κέντρα της κάθε περιόδου, την τυπολογική εξέλιξη των αντικειμένων, την εξέλιξη της τεχνολογίας, αλλά και του προσφέρονται πληροφορίες για τις δραστηριότητες της καθημερινής ζωής. Επίσης, όσον αφορά την μουσειογραφική σύνθεση είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι στο συγκεκριμένο εκθεσιακό χώρο το χρώμα που επικρατεί στους τοίχους είναι με γήινους τόνους όπως το μπεζ, ενώ στις προθήκες επικρατεί το γκρι χρώμα, δίνοντας έτσι έμφαση στα εκθέματα, σε αντίθεση με τα χρώματα που επικρατούν στην αίθουσα. Επιπλέον, για την πληροφόρηση του κοινού, τα εκθέματα πλαισιώνουν επεξηγηματικές πινακίδες και μάλιστα γραμμένες σε δύο γλώσσες στην Ελληνική και στην Αγγλική. Η έκθεση διαθέτει ενημερωτικά κείμενα καθώς και σχεδιαγράμματα. Στη συνέχεια, η Μυκηναϊκή Συλλογή περιλαμβάνει διάφορα ευρήματα από μεγάλα κέντρα, καθώς και πολύτιμα κτερίσματα από βασιλικούς τάφους των Μυκηνών. Τα εκθέματά της παρουσιάζονται τόσο χρονολογικά, όσο και κατά τόπο προέλευσης. Επίσης, παρατίθεται σε κυκλική διάταξη, θυμίζοντας τους χώρους όπου τα περισσότερα από αυτά ανακαλύφθηκαν (τους Ταφικούς Κύκλους Α και Β των Μυκηνών) (βλ. Παράρτημα-εικόνα 9). Επιπλέον, η Κυκλαδική Συλλογή (βλ. Παράρτημα-εικόνα 10) περιλαμβάνει κάποια ευρήματα από ανασκαφές που έγιναν σε διάφορα νησιά. Τα ευρήματα αυτά είναι κυρίως από νεκροταφεία διάφορων περιοχών. Πρόκειται για κυκλαδικά ειδώλια, αγγεία, κοσμήματα, χάλκινα εργαλεία κ.λπ. Τα εκθέματα είναι τοποθετημένα σε προθήκες και χωρισμένα στα ταφικά τους σύνολα. Έπειτα, το τελευταίο μέρος της Προϊστορικής Συλλογής που είναι η έκθεση της Θήρας (βλ. Παράρτημα-εικόνα 11), υπάρχουν ευρήματα από τον οικισμό του Ακρωτηρίου ο οποίος καταστράφηκε από την έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας. Σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους του μουσείου παρουσιάζονται ορισμένες από τις εντυπωσιακές τοιχογραφίες που κοσμούσαν τα σπίτια του οικισμού, καθώς και αντικείμενα καθημερινής χρήσης (εργαλεία, όπλα, σκεύη κ.α.). Επίσης, ο ειδικός φωτισμός στις τοιχογραφίες βοηθάει ώστε να αναδειχτούν αλλά και να προσελκύσουν το κοινό με τις εντυπωσιακές παραστάσεις των λιονταριών και των δελφινιών.

Μία άλλη εξίσου σημαντική συλλογή που διαθέτει το μουσείο είναι η Συλλογή των Γλυπτών (βλ. Παράρτημα-εικόνα 12). Είναι μοναδικά έργα από διάφορα μέρη της Ελλάδας και νησιά, ενώ ταυτόχρονα εκτίθενται κάποια αγγεία και χάλκινα ειδώλια, έτσι ώστε οι επισκέπτες να μπορέσουν να κατανοήσουν την εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής τέχνης. Η έκθεση θα μπορούσαμε να πούμε ότι ακολουθεί τη σύγχρονη πολιτική των μουσείων. Πιο συγκεκριμένα, επιδιώκει να αναπτυχθεί ο παιδευτικός ρόλος του μουσείου καθώς και στην προβολή του ιστορικού των έργων τέχνης και της καλλιτεχνικής αξίας τους. Τα εκθέματα παρουσιάζονται με χρονολογική σειρά, αλλά και ομαδοποιημένα, δηλαδή, σε ξεχωριστές αίθουσες έτσι ώστε να γίνει πιο κατανοητή η εξέλιξη της γλυπτικής τέχνης. Επίσης, για την περισσότερη κατανόηση των περιόδων των γλυπτών η έκθεση έχει οργανωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να υπάρχουν σημεία αναφοράς κατά κατηγορίες των γλυπτών (αρχαϊκοί κούροι, αρχαϊκά και κλασικά επιτύμβια μνημεία). Επιπλέον, στη συγκεκριμένη έκθεση του μουσείου δόθηκε μία ιδιαίτερη σημασία όσον αφορά την προβολή κάποιων γλυπτών, δηλαδή τα πιο σημαντικά ή αλλιώς τα πιο εντυπωσιακά έργα της συλλογής αυτής έχουν τοποθετηθεί στις κεντρικές θέσεις της αίθουσας, ενώ πλευρικά στους τοίχους εκτίθενται τα υπόλοιπα έργα (όλα τα γλυπτά είναι τοποθετημένα σε βάθρα) (βλ. Παράρτημα – εικόνα 14). Με την τοποθέτηση αυτή των εκθεμάτων σύμφωνα με την μουσειογραφική ανάλυση λαμβάνεται υπόψη ο «φυγοκεντρικός» και ο «κεντρομόλος» προσανατολισμός²⁰ των επισκεπτών.

Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο διαθέτει μία ακόμη μόνιμη έκθεση με την Συλλογή Έργων Μεταλλοτεχνίας (βλ. Παράρτημα-εικόνα 13). Είναι από τις σπουδαιότερες του κόσμου συλλογές χάλκινων έργων, καθώς υπάρχει ως μόνιμη ξεχωριστή συλλογή από το 1893. Περιλαμβάνει πρωτότυπα χάλκινα αγάλματα (όπως είναι ο Δίας ή Ποσειδώνας, ο Έφηβος των Αντικυθήρων, το «Παιδί του Μαραθώνα» κ.α.). Τα μεγάλα όμως αγάλματα έχουν τοποθετηθεί στην έκθεση με την συλλογή των γλυπτών, για να δίνεται στον επισκέπτη μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα για την εξέλιξη της μεγάλης γλυπτικής. Τα εκθέματα της συλλογής- για την καλύτερη κατανόηση των επισκεπτών- έχουν ομαδοποιηθεί τόσο στις αίθουσες όσο και στις προθήκες ως προς το είδος τους, την προέλευση τους, την εποχή τους και τη χρήση τους. Το χρώμα που επικρατεί στις αίθουσες και στις προθήκες είναι το λευκό

²⁰ Σύμφωνα με την Σαλή (2006), ο «φυγοκεντρικός» προσανατολισμός χαρακτηρίζει την δυτική κουλτούρα, ενώ ο «κεντρομόλος» τον ανατολικό πολιτισμό. Το κέντρο των εκθεσιακών χώρων στη Δύση προσφέρεται για δευτερεύουσες λειτουργίες ή όταν καταλαμβάνεται από εντυπωσιακά εκθέματα ή και με έντονα χρώματα (Σαλή, 2006: 80-81).

(υπόλευκο) και ο φωτισμός είναι κυρίως τεχνητός και χαμηλός καθώς τα εκθέματα αναδεικνύονται από τον φωτισμό των προθηκών.

Στη συνέχεια, η Συλλογή Αγγείων και Μικροτεχνίας (βλ. Παράρτημα-εικόνα 15) περιλαμβάνει πληθώρα αγγείων της Γεωμετρικής Εποχής. Η συλλογή αυτή εμπλουτίστηκε πρόσφατα με την έκθεση των Συλλογών Σταθάτου και Βλαστού-Σερπιέρη, των γυάλινων αγγείων, των ειδωλίων, των αργυρών και χρυσών σκευών και κοσμημάτων. Εκτίθενται συνολικά 6.000 αντικείμενα με χρονολογική σειρά: ο στόχος του επιμελητή της έκθεσης είναι οι επισκέπτες να μπορούν να κατανοήσουν την εξέλιξη της ελληνικής κεραμικής έως τα ελληνιστικά χρόνια, ακολουθώντας τη χρονολογική σειρά. Στην έκθεση των πλούσιων συλλογών του μουσείου (συλλογές Σταθάτου, Βλαστού- Σερπιέρη, γυάλινων αγγείων και ειδωλίων) (βλ. Παραρτήματα-εικόνων 16,17,18,19), χρησιμοποιείται κυρίως ο τεχνητός φωτισμός, επικρατούν τα γήινα χρώματα τόσο στις προθήκες, όσο και στους τοίχους, ενώ για την έκθεση των αντικειμένων έχει επιλεγθεί η *in vitro* παρουσίαση. Έπειτα, ο χώρος της Συλλογής των Κοσμημάτων και των Αργυρών Σκευών (βλ. Παράρτημα-εικόνα 20) θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι «κομψός» και διαφορετικός, από τους υπόλοιπους εκθεσιακούς χώρους του μουσείου κυρίως ως προς την επιλογή των χρωμάτων και των προθηκών. Πιο συγκεκριμένα, το χρώμα των προθηκών που παρουσιάζονται τα εκθέματα είναι μαύρο, το οποίο αρμόζει αρμονικά με το γκρι χρώμα που επικρατεί στους τοίχους και στο δάπεδο της αίθουσας. Υπάρχουν εκτενής εισαγωγικά κείμενα με μορφή φόντο και με απεικονίσεις χρυσών κοσμημάτων, καθώς και λεζάντες που είναι γραμμένες με απλό λεξιλόγιο για το κάθε έκθεμα ξεχωριστά.

Το ΕΑΜ έχει επίσης στην κατοχή του μία ακόμη αξιόλογη συλλογή, την Συλλογή των Αιγυπτιακών και Ανατολικών Αρχαιοτήτων (βλ. Παράρτημα-εικόνα 21). Η συγκεκριμένη συλλογή συγκαταλέγεται ανάμεσα στις τέσσερις μεγαλύτερες της Ευρώπης και διακρίνεται για την ποιότητα και τη σημασία των έργων της. Πρόκειται για μία επανέκθεση που περιλαμβάνει αντικείμενα της προηγούμενης έκθεσης (1994-2002) αλλά και νέα αντικείμενα που έχουν ανακαλυφθεί πρόσφατα. Ο πρωταρχικός στόχος της νέας έκθεσης είναι να μπορέσουν οι επισκέπτες να γνωρίσουν μέσα από τα εκθέματα την καθημερινή ζωή των αρχαίων Αιγυπτίων. Έτσι λοιπόν, τα εκθέματα (μούμιες, πορτραίτα Φαγιούμ, αγάλματα, στήλες κ.α.) ερμηνεύονται με βάση τη χρήση τους. Η έκθεση χωρίζεται σε θεματικές ενότητες (όπως φερ' ειπείν καθημερινή ζωή, ταφικά έθιμα και δοξασίες κ.α.), καθώς και σε ανεξάρτητες ενότητες (για παράδειγμα αντικείμενα που έχουν θέμα τη μουσική, τη γραφή), ενώ δεν δίνεται ιδιαίτερη σημασία στο χρώμα των τοίχων γιατί ήδη τα αντικείμενα έχουν

πλούσια διακόσμηση και έτσι με τη χρήση ενός ουδέτερου χρώματος, όπως είναι το λευκό αναδεικνύεται η μοναδικότητά τους. Όσον αφορά την Συλλογή των Κυπριακών Αρχαιοτήτων (βλ. Παράρτημα-εικόνα 22). Αποτελείται περίπου από 180 αρχαία έργα τέχνης που αναδεικνύουν την αρχαία ζωή της Κύπρου (δηλαδή τη θρησκεία, την τέχνη και το εμπόριο). Χρησιμοποιείται μάλιστα και οπτικοακουστικό υλικό για την ενημέρωση των επισκεπτών για την ιστορία του νησιού και το φυσικό περιβάλλον του.

Με μια πιο γενική θεώρηση, θα μπορούσαμε να διαπιστώσουμε τα εξής:

- Οι εκθεσιακοί χώροι είναι ευρύχωροι.
- Οι εκθέσεις χωρίζονται σε ενότητες, είτε θεματικές είτε ανασκαφικές. Δηλαδή, το concept είναι χρονικό, θεματικό ή μεικτό, ανάλογα με την αίθουσα. Το σενάριο ακολουθεί τη λογική της παραστατικής ανασύστασης της περιόδου που παρουσιάζεται κάθε φορά.
- Η επιλογή διάφορων χρωμάτων σε κάθε ενότητα δίνει την δυνατότητα στους επισκέπτες της συνειρμικής αλλαγής των εννοιών.
- Τα πιο εντυπωσιακά ή σημαντικά έργα τοποθετούνται σε κεντρικές θέσεις των αιθουσών, εντός ή εκτός προθηκών, ενώ τα υπόλοιπα έργα τοποθετούνται πλευρικά στους τοίχους. Με την ενέργεια αυτή προβάλλεται η ιδιαιτερότητά τους από τα υπόλοιπα εκθέματα.
- Η μέθοδος παρουσίασης των εκθεμάτων που χρησιμοποιείται είναι άλλοτε εντός προθηκών (in vitro παρουσίαση) και άλλοτε εκτός προθηκών (in vivo παρουσίαση), τοποθετημένα σε βάθρα.
- Ο τρόπος παρουσίασης των εκθεμάτων είναι ερμηνευτικός, με παιδαγωγική πρόθεση.
- Σε κάθε συλλογή χρησιμοποιείται πλούσιο πληροφοριακό και εποπτικό υλικό (διαγράμματα, φωτογραφίες, αναπαραστάσεις, χάρτες, λεζάντες, εισαγωγικά κείμενα κ.λπ.).
- Τα χρώματα που επικρατούν στον εκθεσιακό χώρο είναι περισσότερο γήινα, τα οποία αρμόζουν με την αισθητική των εκθεμάτων και του χώρου.
- Επικρατεί ο τεχνητός φωτισμός, εστιάζοντας στην προβολή των αντικειμένων.

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση του εκθεσιακού σχεδιασμού που ακολουθεί το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο για τις μόνιμες εκθέσεις των συλλογών του, διαπιστώνει κανείς ότι το συγκεκριμένο μουσείο ξεκίνησε με παραδοσιακές μουσειολογικές/μουσειογραφικές αντιλήψεις που επικρατούσαν παλαιότερα και εξακολουθούν να επικρατούν και σήμερα στα

περισσότερα αρχαιολογικά μουσεία στην Ελλάδα. Με την πάροδο όμως του χρόνου και με τις αλλαγές στους εκθεσιακούς χώρους του κατά την ανακαίνιση, το μουσείο προσπάθησε με τις ενέργειές του ακόμη και σήμερα να προσαρμοστεί στις σύγχρονες ανάγκες της κοινωνίας, αλλά και να μπορέσει να αναδείξει τις πλούσιες συλλογές του ευπρεπώς ακολουθώντας όσο το δυνατόν περισσότερο τις σύγχρονες μουσειολογικές αντιλήψεις.

1.4 Η επικοινωνιακή πολιτική του μουσείου

Στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο ο εκθεσιακός χώρος του έχει σχεδιαστεί εξ αρχής με σκοπό την φύλαξη, τη στέγαση και τη μετάδοση της γνώσης στους επισκέπτες του μέσα από τα μοναδικά εκθεσιακά αντικείμενα που διαθέτει. Επικεντρώθηκε, δηλαδή, από την αρχή στα αντικείμενα όπως έκαναν και τα υπόλοιπα ελληνικά αρχαιολογικά μουσεία κατά το 19^ο αιώνα, χωρίς να εστιάζουν στην ανάπτυξη της επικοινωνίας τους με το κοινό. Αναφορικά με την επικοινωνιακή πολιτική του μουσείου θα μπορούσαμε να πούμε ότι αρχικά ακολουθούσε το παραδοσιακό μοντέλο επικοινωνίας του Cameron (1968) που βασίζεται στον πομπό (επιμελητή) > μέσο (αντικείμενα) > δέκτης (επισκέπτης), με αποτέλεσμα ο επισκέπτης να έχει παθητικό ρόλο (Οικονόμου, 2003:81). Όμως, με το πέρασμα των χρόνων η κοινωνία εξελίσσεται όπως και οι μουσειακοί οργανισμοί. Έτσι, το ΕΑΜ μέχρι και σήμερα προσπαθεί να αναζητεί σύγχρονους τρόπους επικοινωνίας, αφενός, για να καταστήσει ενεργό το ρόλο των επισκεπτών στην έκθεση και στις δραστηριότητες του και, αφετέρου, για να μπορέσει να προσελκύσει όσο το δυνατόν διαφορετικές κατηγορίες κοινού προσφέροντας μάθηση, ψυχαγωγία, κοινωνικότητα, αισθητική και συναισθηματική ευχαρίστηση.

Έτσι, το μουσείο παράλληλα με την προβολή των εκθεμάτων του διαθέτει επιπλέον χώρο στο ισόγειο για να διοργανώνει περιοδικές εκθέσεις (βλ. Παράρτημα-εικόνα 23). Οι εκθέσεις αυτές έχουν οργανωθεί μέχρι σήμερα με μεγάλη επιτυχία, δηλαδή, με σύγχρονες μουσειολογικές αντιλήψεις, με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγαλύτερη αύξηση ως προς την επισκεψιμότητα του μουσείου. Κάποιες από αυτές τις περιοδικές εκθέσεις που έχουν φιλοξενηθεί στο ΕΑΜ είναι οι εξής:

- ▼ «Ένα όνειρο ανάμεσα σε υπέροχα ερείπια...» περίπατος στην Αθήνα των περιηγητών 17^{ου}-19^{ου} αιώνας (2016)

- ✓ Το Ναυάγιο των Αντικυθήρων, το πλοίο, οι θησαυροί, ο μηχανισμός (2012)
- ✓ Μύρτις, πρόσωπο με πρόσωπο με το παρελθόν (2010)
- ✓ Ερέτρια, ματιές σε μία αρχαία πόλη (2010)
- ✓ «Γυναικών λατρείες: τελετουργίες και καθημερινότητα στην Κλασική Αθήνα (2009)²¹.

Μάλιστα, το μουσείο σήμερα λειτουργεί ως κέντρο έρευνας για επιστήμονες απ' όλο τον κόσμο και συμμετέχει στην εκπόνηση ειδικών εκπαιδευτικών και άλλων προγραμμάτων. Στον πρώτο όροφο του μουσείου υπάρχει ειδικά διαμορφωμένος χώρος για την υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τα οποία μάλιστα παρέχονται δωρεάν (βλ. Παράρτημα-εικόνα 24). Τα εκπαιδευτικά προγράμματα του ΕΑΜ έχουν στόχο την εξοικείωση του παιδιού με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Κάποια από τα εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν πραγματοποιηθεί είναι: 1) ζωντανεύοντας τα Αρχαία μας, 2) ποιος έμενε εδώ... τα σπίτια στην Προϊστορική Σαντορίνη, 3) κάτι μου θυμίζουν αυτά τα παιχνίδια, 4) το χαμόγελο του Κούρου κ.α. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα απευθύνονται σε μαθητές (Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης). Επιπλέον, υλοποιούνται ειδικά προγράμματα με πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό για ειδικές ομάδες κοινού, όπως για άτομα τα οποία βρίσκονται σε απεξάρτηση ή είναι ψυχικά ασθενείς και σε άτομα με προβλήματα όρασης. Ακόμη, οργανώνονται ξεναγήσεις σε διάφορες ομάδες κοινού (ομάδες τρίτης ηλικίας, ερευνητές, φοιτητές κ.α.). Το μουσείο συμμετέχει σε διάφορα προγράμματα (π.χ. σε προγράμματα του σαββατοκύριακου, σε επετειακά αλλά και σε προγράμματα των σχολικών διακοπών). Όλα αυτά τα ειδικά προγράμματα υλοποιούνται από το επιστημονικό προσωπικό του μουσείου. Με την εγκαρδιότητα και την εξυπηρετικότητα του προσωπικού, δημιουργείται στους επισκέπτες η αίσθηση της φιλικότητας και της ευχαρίστησης κατά τη διάρκεια της επίσκεψής τους στο μουσείο. Έτσι, δημιουργώντας το αίσθημα της οικειότητας ανάμεσα στον επισκέπτη και στο προσωπικό επιτυγχάνεται η ενεργή συμμετοχή του δεύτερου τόσο στα εκπαιδευτικά προγράμματα όσο και σε περαιτέρω συζητήσεις μεταξύ του προσωπικού και του επισκέπτη ή και μεταξύ των ίδιων των επισκεπτών.

Πέρα όμως από την εκπαιδευτικά προγράμματα και τις ειδικές ξεναγήσεις, το μουσείο επιδιώκει κι άλλες δράσεις σε συνεργασία με άλλα μουσεία στο πλαίσιο του δανεισμού και της ανταλλαγής των έργων του σε εκθέσεις, τόσο σε μουσεία της Ελλάδας, όσο και του

²¹ (http://www.namuseum.gr/exhibitions/temporary/temp_index-gr.html)

εξωτερικού. Μάλιστα, το μουσείο λειτουργεί ως μία Ειδική Περιφερειακή Υπηρεσία του ΥΠ.ΠΟ, ενώ οι πέντε μόνιμες συλλογές του, εκτός από τις εκθεσιακές ενότητες, αποτελούν και αυτόνομα διοικητικά τμήματα. Επιπλέον, προσπάθησε να δημιουργήσει καλύτερη επικοινωνία με τους αρχαιόφιλους του πνεύματος, δημιουργώντας έτσι την Εταιρεία των Φίλων του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου²².

Το ΕΑΜ διαθέτει έναν επιπλέον χώρο στο ισόγειό του για το αμφιθέατρο στο οποίο διοργανώνονται διάφορες αρχαιολογικές διαλέξεις και εκδηλώσεις. Υπάρχουν σύγχρονα εργαστήρια συντήρησης μεταλλικών αντικειμένων, κεραμικής, λίθου, εργαστήρια εκμαγείων, οργανικών υλικών, φωτογραφικό εργαστήριο και χημικό εργαστήριο. Επίσης, διαθέτει βιβλιοθήκη στην οποία συγκαταλέγονται σπάνιες εκδόσεις και μάλιστα εμπλουτίζεται διαρκώς για τις ανάγκες του επιστημονικού προσωπικού. Η βιβλιοθήκη περιλαμβάνει περισσότερους από 20.000 τίτλους οι οποίοι χρονολογούνται από τον 17^ο αιώνα και είναι προσβάσιμη μόνο στο προσωπικό της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού (ΥΠ.ΠΟ), αλλά και σε ειδικούς ερευνητές. Στους χώρους του υπάρχουν επιπλέον συμπληρωματικές εγκαταστάσεις όπου στεγάζεται ένα από τα μεγαλύτερα πωλητήρια του Ταμείων Αρχαιολογικών Πόρων, το οποίο μάλιστα είναι ανοιχτό και την Κυριακή. Διαθέτει ακόμη και κατάλληλο χώρο υγιεινής, αλλά και κυλικείο με εσωτερικό κήπο. Ο χώρος του κυλικείου πέρα από την ανάπαυλα των επισκεπτών του μουσείου, χρησιμοποιείται και για τη διοργάνωση των εκθέσεων σύγχρονης τέχνης με μουσικά δρώμενα. Προκειμένου οι επισκέπτες να έχουν μία πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση στην μουσειακή εμπειρία, το επιστημονικό προσωπικό του μουσείου έχει μεριμνήσει τον κώδικα επικοινωνίας του κοινού με τα εκθέματα, μέσα από την επιστημονικά τεκμηριωμένη οργάνωση του χώρου. Δηλαδή οι εκθέσεις με τα εκθεσιακά τους αντικείμενα συνοδεύονται όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα πάντοτε από κατάλληλο συμπληρωματικό, πληροφοριακό-εποπτικό υλικό, ώστε να επιτευχθούν πολλαπλά επίπεδα ερμηνείας και τελικά οι επισκέπτες να οδηγηθούν μεθοδικά σε μία πορεία στο χώρο και στο χρόνο. Επιπρόσθετα, για την προσωπική άνεση των επισκεπτών μέσα στο μουσειακό χώρο, έχει τοποθετηθεί σήμανση (π.χ. για το κυλικείο, το πωλητήριο, τους χώρους υγιεινής, για τις ενότητες των εκθέσεων

²² Το μη κερδοσκοπικό σωματείο ιδρύθηκε το 1933 από το νομισματολόγο και δωρητή του μουσείου Μιχαήλ Βλαστού. Οι πρωταρχικοί στόχοι του σωματείου είναι η ηθική και υλική ενίσχυση του μουσείου καθώς και η προσπάθεια καλλιέργειας για τους αρχαιόφιλους σε μεγαλύτερη έκταση της ελληνικής κοινωνίας. Οι στόχοι αυτοί επιτυγχάνονται κυρίως με την οργάνωση διαλέξεων, ξεναγήσεων, εκδρομών κ.α. (<http://www.namuseum.gr/friends/index.html>)

κ.λπ.), καθώς στο προθάλαμο του μουσείου έχει τοποθετηθεί κάτοψη με τους εσωτερικούς χώρους του.

Παρόλα αυτά, είναι πολύ σημαντικό για την εικόνα του μουσειακού ιδρύματος προς τους επισκέπτες να υπάρχει εύκολη πρόσβαση στο μουσείο και στις υπηρεσίες του. Έτσι λοιπόν, το ΕΑΜ έχει μεριμνήσει για την προσβασιμότητα του, καθώς έχουν τοποθετηθεί πινακίδες που οδηγούν με σαφήνεια στο μουσείο. Επίσης, παρέχει στους επισκέπτες του και χώρο στάθμευσης (ιδιωτική και δημόσια στάθμευση), τόσο για την διευκόλυνση των επισκεπτών, όσο και για να αποφευχθούν οι συμφορήσεις με τα τουριστικά λεωφορεία. Επίσης, με την είσοδο των επισκεπτών στο χώρο του μουσείου παρέχεται ενημερωτικό υλικό σε πέντε γλώσσες (Ελληνικά, Ρωσικά, Αγγλικά, Γαλλικά και Γερμανικά). Μάλιστα, το μουσειακό ίδρυμα έχει μεριμνήσει και για τα ΑΜΕΑ, καθώς υπάρχει ασανσέρ και στους χώρους του έχουν τοποθετηθεί ράμπες. Επίσης ο εσωτερικός χώρος είναι αρκετά μεγάλος για να μπορούν να κινούνται εύκολα στους διαδρόμους του μουσείου.

Επιπλέον, είναι πολύ σημαντικό για ένα μουσείο που έχει στόχο την προσέλευση μεγαλύτερου αριθμού επισκεπτών η τιμή του εισιτηρίου να μην είναι επιβαρυντική για το κοινό. Στην προκειμένη περίπτωση το εισιτήριο για τους επισκέπτες του είναι προσιτό και μάλιστα είναι μειωμένο σε ειδικές ομάδες κοινού (όπως σε ΑΜΕΑ, φοιτητές, δημοσιογράφοι, μέλη του ICOM και ICOMOS κ.α.). Τέλος, για την καλύτερη επικοινωνία και ενημέρωση προς τους επισκέπτες και μη επισκέπτες του μουσείου διαθέτει έναν ιστότοπο με πλήρεις πληροφορίες για το μουσείο και τις ενέργειές του καθώς και πλούσιο φωτογραφικό υλικό.

Με τις προαναφερθείσες ενέργειες διαπιστώνει κανείς ότι από την πλευρά του μουσείου έχει γίνει σημαντική προσπάθεια ώστε να αναπτυχθεί η επικοινωνία του με το κοινό. Παρόλα αυτά, είναι πολύ δύσκολο στη σημερινή εποχή να αναπτυχθεί η επικοινωνιακή πολιτική ενός μουσείου. Πιο συγκεκριμένα, η σημερινή παγκόσμια οικονομική ύφεση, που ενέσκηψε και στη χώρα μας, έχει ως συνέπεια να μην υπάρχει χρηματοδότηση ούτε από το κράτος, ούτε από ιδιωτικές χορηγίες, με αποτέλεσμα για ένα μουσείο όπως το ΕΑΜ που εξαρχής έχει χτιστεί με την παραδοσιακή αντίληψη, να είναι δύσκολο να προσαρμοστεί στη σύγχρονη κοινωνία για να μπορέσει να ανταποκριθεί επαρκώς στις αντίξοες αυτές οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Έτσι, το μουσείο προκειμένου να εκπληρώσει τις διάφορες ανάγκες των επισκεπτών του, προσπαθεί ολόένα και περισσότερο να προσαρμόσει τις υπηρεσίες του στις ανάγκες του κοινού, έτσι ώστε να είναι σε θέση να

προσελκύσει μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών και διάφορες ομάδες κοινού οι οποίοι θα φέρουν μεγαλύτερο κέρδος στα έσοδά του.

1.5. Το όραμα του μουσείου

Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο φέτος, συμπληρώνει 150 χρόνια από τη θεμελίωσή του. Με αφορμή αυτή τη γιορτή, το μουσειακό ίδρυμα προσπαθεί να αναπτύξει νέες ενδιαφέρουσες δράσεις, αλλά και να εξελίξει τις πεπραγμένες δράσεις των προηγούμενων χρόνων, ώστε να προβληθεί ο πλούτος των σημαντικών και μοναδικών συλλογών του. Ο πρωταρχικός στόχος των ενεργειών αυτών είναι, αφενός, να έρθουν οι επισκέπτες πιο κοντά με το μουσείο και τα εκθέματα, αφετέρου, να αναπτύξουν τις πολιτισμικές τους γνώσεις για τις αρχαιότητες του παρελθόντος και τέλος να αναπτύξει περισσότερο τη σχέση του με την κοινωνία.

Τη χρονιά αυτή προστίθεται στο «Αθέατο Μουσείο»²³ ένα ακόμα εντυπωσιακό έκθεμα²⁴. Πρόκειται για μία δράση που το αντικείμενο το οποίο βρίσκεται στις αποθήκες των μουσείων γίνεται για πρώτη φορά γνώριμο στους επισκέπτες, οι οποίοι- υπό άλλες συνθήκες- δεν θα γνώριζαν ούτε την ύπαρξή του. Με τη δραστηριότητα αυτή οι επισκέπτες διανθίζουν τις γνώσεις τους για τον αρχαίο πλούτο της χώρας μας ο οποίος βρίσκεται κλεισμένος στις αποθήκες διάφορων μουσείων. Μία νέα και εξίσου σημαντική δράση του μουσείου είναι το «Ανοιχτό Μουσείο». Πρόκειται για το άνοιγμα των χώρων προς τους επισκέπτες του μουσείου, δηλαδή, των χώρων όπου εργάζεται το επιστημονικό του προσωπικό, όπως είναι τα εργαστήρια συντήρησης ή οι χώροι που γίνονται οι αρχαιολογικές έρευνες. Μάλιστα, οι συγκεκριμένοι χώροι δεν ανοίγουν στο ευρύ κοινό για να δουν μόνο το χώρο εργασίας του

²³ Πρόκειται για μία δράση του ΕΑΜ που κάθε δύο μήνες προβάλλει στους επισκέπτες του ένα επιλεγμένο αντικείμενο από την αρχαιότητα μαζί με την ιστορία του, το οποίο βρίσκεται στον κόσμο των αποθηκών (http://www.namuseum.gr/museum/pressreleases/2016/pressrelease_24_05_16-gr.html).

²⁴ Στην προκειμένη φάση το αντικείμενο που παρουσιάζεται για πρώτη φορά στο ευρύ κοινό, είναι ένας συναρπαστικός αττικός ερυθρόμορφος κρατήρας που απεικονίζει πλάι στον Διόνυσο τη Νίκη, που ίσως να συμβολίζει την ευτυχισμένη ζωή και τη νίκη εναντίον του θανάτου (http://www.namuseum.gr/museum/pressreleases/2016/pressrelease_24_05_16-gr.html).

προσωπικού, αλλά γίνονται και ειδικές παρουσιάσεις και δραστηριότητες από αρχαιολόγους και συντηρητές. Με τη δραστηριότητα αυτή το μουσείο επιτυγχάνει τη σύσφιξη της σχέσης του με τους επισκέπτες του και με τους φίλους του, ενισχύοντας ταυτόχρονα τη μουσειακή τους εμπειρία. Παράλληλα, τη χρονιά αυτή το μουσείο προσπαθεί να αναπτύξει ακόμα περισσότερο το δεσμό του με την κοινωνία και με άλλους κοινωνικούς φορείς: πραγματοποιεί δράσεις επετειακού χαρακτήρα (π.χ. η επετειακή έκθεση με τίτλο «Οδύσσειες»), σε συνεργασία με άλλους φορείς, όπως είναι οι εκπαιδευτικοί, οι κοινωνικοί και καλλιτεχνικοί οργανισμοί που βρίσκονται στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Παρατηρούμε, ότι το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο τον 21^ο αιώνα προσπαθεί να ακολουθήσει το όραμά του μέσα από τη δημιουργία και υλοποίηση των δράσεών του, ενώ η δημιουργία των αλληλεπιδραστικών εκθέσεων και δραστηριοτήτων αποτελούν κίνητρο για την προσέλευση μεγαλύτερου πλήθους επισκεπτών διαφόρων ομάδων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ø Το Νέο Μουσείο Ακρόπολης

2.1 Η ιστορική εξέλιξη του μουσείου

Πριν αναφερθούμε στην ίδρυση του Νέου Μουσείου Ακρόπολης είναι σημαντικό να σημειωθούν οι πρώτες προσπάθειες που έγιναν ανά διαστήματα για την ίδρυση του οργανωμένου μουσείου στην Ακρόπολη για να υπάρξει αφενός μία πλήρης εικόνα στην ιστορική εξέλιξη του μουσείου και αφετέρου να γίνουν κατανοητοί οι λόγοι που ιδρύθηκε το Νέο Μουσείο Ακρόπολης.

Από τα πρώτα χρόνια της δημιουργίας του Ελληνικού Κράτους δημιουργείται η ανάγκη ίδρυσης ενός οργανωμένου μουσείου επάνω στην Ακρόπολη. Το μουσείο αυτό θα στέγαζε τα ευρήματα που ήδη είχαν ανακαλυφθεί από ανασκαφές αλλά και όσα θα ανακαλύπτονταν μελλοντικά. Το 1862 το Υπουργείο Παιδείας ανακοινώνει επίσημα στην Αρχαιολογική Εταιρία την απόφαση του για την ίδρυση του μουσείου. Στη συνέχεια, σε ένα θέσπισμα εγκρίνονται τα σχέδια του αρχιτέκτονα Π. Κάλκου για την οικοδόμηση του μουσείου στην ανατολική πλευρά του Παρθενώνα. Οι εργασίες ξεκίνησαν το 1864, όμως έγιναν κάποιες τροποποιήσεις στο αρχικό σχέδιο του αρχιτέκτονα, καθώς αποφασίστηκε να οικοδομηθεί στα νοτιοανατολικά του Παρθενώνα. Έτσι, η επίσημη θεμελίωση έγινε στις 30 Δεκεμβρίου του 1865 και το κτίριο ολοκληρώθηκε ύστερα από εννέα χρόνια, το 1874 (Βουδούρη, 2003: 38). Το κτίριο του μουσείου, ήταν πέτρινο και χαμηλό (το ύψος του δεν υπέρβαινε το στυλοβάτη του Παρθενώνα). Ήταν δίπλα στα αρχαία μνημεία, ο αρχιτέκτονας υποστήριξε ότι δεν άρμοζε η όψη του να έχει αρχιτεκτονικό διάκοσμο, με συνέπεια η πρόσοψή του να είναι λιτή (βλ. Παράρτημα-εικόνα 25). Η πρώτη έκθεση του μουσείου ολοκληρώθηκε το 1886 (με ευθύνη του Γενικού Έφορου Αρχαιοτήτων Π. Καββαδία), στην οποία τα αντικείμενα κατατάσσονταν χρονολογικά. Σύντομα, ο χώρος του μουσείου αναδείχτηκε ανεπαρκής και έτσι το 1888 χτίστηκε δίπλα ένα δεύτερο μικρότερο μουσείο, το οποίο ονομάστηκε «Μικρό Μουσείο». Σκοπός του δεύτερου μουσείου ήταν να φιλοξενήσει τις λιγότερο σημαντικές αρχαιότητες. Δυστυχώς, όμως, το πρόβλημα του χώρου εξακολουθούσε να υπάρχει και το 1914 αποφασίστηκε μία νέα επέκταση, η οποία

πραγματοποιήθηκε μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Το 1953 αρχίζουν οι εργασίες της επέκτασης με σχέδια του αρχιτέκτονα Πάτροκλου Καραντινού: κατεδαφίστηκε το Μικρό Μουσείο και επεκτάθηκε το αρχικό κτίριο. Έτσι, γίνεται η επανέκθεση των αρχαίων στο νέο κτίριο από τον αρχαιολόγο Γιάννη Μηλιάδη, η οποία ολοκληρώθηκε το 1964 (Κόκκου, 2009: 200-201). Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες, δεν επιλύθηκε το πρόβλημα της ανεπάρκειας των χώρων του Μουσείου της Ακροπόλεως, με συνέπεια να μην μπορεί να αντεπεξέλθει στα πλήθη των επισκεπτών και να υποβαθμίζεται η αισθητική και η ποιότητά του.

Σε συνδυασμό, με τα προβλήματα της ανεπάρκειας του χώρου του μουσείου και φυσικά με την εξέλιξη των μουσειολογικών αντιλήψεων, δημιουργήθηκε η επιθυμία ανέγερσης του Νέου Μουσείου της Ακρόπολης. Την επιθυμία της δημιουργίας την διατύπωσε πρώτος ο Κωνσταντίνος Καραμανλής το 1976, οριοθετώντας μάλιστα και το χώρο στον οποίο τελικά κτίστηκε το Μουσείο. Το νέο κτίριο θεμελιώθηκε το 2003 στο οικόπεδο του Μακρυγιάννη- με την συγχρηματοδότηση του Ελληνικού Κράτους και της Ευρωπαϊκής Ένωσης- και άνοιξε τις πύλες του στο κοινό το καλοκαίρι του 2009²⁵. Το μουσείο, επίσης σχεδιάστηκε με προδιαγραφές του 21^{ου} αιώνα και ο εκθεσιακός χώρος του είναι δέκα φορές μεγαλύτερος από το παλιό μουσείο, διαθέτοντας φυσικά όλες τις απαραίτητες τεχνικές εγκαταστάσεις για την συντήρηση των αντικειμένων, καθώς έχουν μεταφερθεί όλα τα γλυπτά που βρισκόταν στις αποθήκες του παλαιού μουσείου. Αποστολή του νέου μουσείου είναι να στεγαστούν όλα τα σωζόμενα αρχαία έργα της Ακρόπολης σε ένα μουσείο **διεθνούς κύρους**, που θα βρίσκεται ακριβώς απέναντι από την ίδια την Ακρόπολη. Επομένως, μία ακόμη βασική προϋπόθεση της δημιουργίας του σε συνδυασμό φυσικά με το κύρος του, είναι η διεκδίκηση της επιστροφής των Μαρμάρων του Παρθενώνα από το Βρετανικό Μουσείο.

²⁵ (<http://www.theacropolismuseum.gr/>)

2.2 Η αρχιτεκτονική του μουσείου

Ύστερα από την πραγματοποίηση διάφορων αρχιτεκτονικών διαγωνισμών που διεξήχθησαν κατά καιρούς (την περίοδο του 1976 και 1979), τελικά το νέο κτίριο του Μουσείου της Ακρόπολης σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Bernard Tschumi²⁶ με τη συνεργασία τον επίσης αρχιτέκτονα Μιχάλη Φωτιάδη (βλ. Παράρτημα-εικόνα 26). Σύμφωνα με τον Bernard Tschumi, το νέο κτίριο χτίστηκε ακολουθώντας μία μινιμαλιστική αρχιτεκτονική γραμμή. Πιο συγκεκριμένα, οι αρχιτέκτονες δε θέλησαν να ακολουθήσουν το στυλ του Παρθενώνα, δηλαδή, τον μνημειακό χαρακτήρα του. Ο Μπερνάρ Τσουμί δήλωσε επ' αυτού: «δεν θέλησε να μιμηθεί τον Φειδία, αλλά να λειτουργήσει σαν τον Πυθαγόρα, τιθασεύοντας τη γεωμετρία και ξεκινώντας από την αφαίρεση» (Καποδίστρια, 2009: 74-75). Με αυτή τη δήλωσή του, ο αρχιτέκτονας προσπάθησε εξ αρχής να σχεδιάσει ένα κτίριο που να χαρακτηρίζεται από μαθηματική και εννοιολογική καθαρότητα. Έτσι, το κτίριο αναπτύσσεται γραμμικά με ευδιάκριτες πτέρυγες που ορίζουν λειτουργικά το μουσείο (βιβλιοθήκη, μόνιμες εκθέσεις, ερευνητικό κέντρο).

Το Μουσείο κατασκευάστηκε, επίσης, με βάση τρεις βασικές παραμέτρους της αρχιτεκτονικής: το φως, η κίνηση και η φόρμα. Όσον αφορά την πρώτη παράμετρο, το ελληνικό φυσικό φως είναι άπλετο κι έτσι οι αρχιτέκτονες θέλησαν να το εκμεταλλευτούν, ώστε να αναδειχθούν τα εκθέματα του μουσείου. Έπειτα, η δεύτερη παράμετρος -που συνδέεται με την κίνηση, τη διαδρομή των επισκεπτών μέσα στο χώρο- διαμορφώνει έναν αρχιτεκτονικό περίπατο που παρέχει πλούσια χωρική εμπειρία. Και η τρίτη παράμετρος αφορά την αρχιτεκτονική μορφή του μουσείου, που καθορίστηκε από διάφορους παράγοντες οι οποίοι έχουν σχέση με τον αρχαιολογικό χώρο που αποκαλύφθηκε από τα θεμέλιά του. Έτσι λοιπόν, το αρχιτεκτονικό σχέδιο του κτιρίου αποτελείται από μία τριμερή σύνθεση με βάση, κορμό και επίστεψη²⁷. Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με τους αρχιτέκτονες, η βάση του μουσείου πήρε μία ιδιαίτερη μορφή, προσαρμοσμένη στην επιτόπια αρχαιολογική ανασκαφή η οποία ενσωματώθηκε στους χώρους του ως μουσειακό έκθεμα και είναι ορατή μέσα από τα μεγάλα ανοίγματα και τα διαφανή δάπεδα τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό μέρος

²⁶ Ο Γαλλοελβετός αρχιτέκτονας δημιούργησε διάσημα αρχιτεκτονήματα στην Ευρώπη, στην Αμερική και στην Ασία. Μερικά από τα έργα του είναι η επέκταση του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης της Νέας Υόρκης, η Γυάλινη Βιντεοθήκη του ολλανδικού μουσείου Γκρόνινγκεν κ.α. (Βασιλειάδου, 2009).

²⁷ (<http://www.theacropolismuseum.gr/el>)

του κτιρίου. Για το λόγο αυτό και για την καλύτερη ανάδειξη της εκτεταμένης ανασκαφικής έρευνας, το νέο κτίριο δίνει στους επισκέπτες του την αίσθηση ότι «αιωρείται», καθώς στηρίζεται σε περισσότερα από εκατό υποστυλώματα, αποτελώντας ένα εντυπωσιακό κέλυφος για την προστασία αφενός του αρχαίου οικισμού της περιοχής της Ακρόπολης και αφετέρου των επισκεπτών από την υπερβολική θερμότητα και το υπερβολικό φως. Επιπλέον, ο κορμός του κτιρίου αποτελείται από γυάλινο περίβλημα με μεταλλικά πτερύγια στην ανατολική και δυτική πλευρά. Επίσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί μία ακόμη σχεδιαστική ακρίβεια για την οποία έχουν μεριμνήσει οι αρχιτέκτονες του κτιρίου. Αφορά την επίστεψη που αποτελεί η βορειοανατολική γωνία του μουσείου (η γυάλινη αίθουσα του Παρθενώνα), η οποία είναι κατασκευασμένη με ελαφριά κλίση σε σχέση με το υπόλοιπο οικοδόμημα. Με αυτή την ενέργεια, η κατασκευή του κτιρίου έχει ως αποτέλεσμα να ευθυγραμμίζεται με το ναό έτσι ώστε οι επισκέπτες να μπορούν να θαυμάσουν τον Παρθενώνα μέσα από το κτίριο του Μουσείου. Επίσης, ένας ορθογώνιος πυρήνας διαπερνά από το ισόγειο ως την κορυφή του κτιρίου και δημιουργεί την επιφάνεια στην οποία τοποθετείται η Ζωφόρος της πομπής των Παναθηναίων.

Παρ' όλα αυτά, κατά τη διάρκεια της κατασκευής του κτιρίου προέκυψαν και κάποια ζητήματα λόγω της σεισμογενούς περιοχής, όπου επιλέχθηκε να οικοδομηθεί το νέο κτίριο, καθώς και το υπερβολικά ζεστό κλίμα της χώρας μας. Προκειμένου να δημιουργηθεί ένα κατάλληλο κτίριο με κατάλληλες συνθήκες (αφενός για να μπορούν να στεγασθούν με ασφάλεια τα ευρήματα και αφετέρου για να εξασφαλισθεί η προστασία των επισκεπτών του μουσείου), οι αρχιτέκτονες έλαβαν υπόψη τους συγκεκριμένα τεχνολογικά δεδομένα: χρησιμοποιήθηκαν σύγχρονα αντισεισμικά μέσα, αλλά και ειδική τεχνική για την αντιμετώπιση της ζέστης (δηλαδή τοποθετήθηκαν διπλά κρύσταλλα στα πατώματα όπου ο αέρας δροσίζεται και επιστρέφει στις εκθεσιακές αίθουσες) (Βασιλειάδου,2009).

Σύμφωνα, με τις παραπάνω ενέργειες που έγιναν για να κατασκευαστεί το κτίριο του Νέου Μουσείου Ακρόπολης, παρά τα προβλήματα που προέκυψαν ανά διαστήματα, διαπιστώνει κανείς ότι πρόκειται για ένα σύγχρονο αρχιτεκτόνημα με απόλυτη μαθηματική ακρίβεια, το οποίο βρίσκεται πολύ κοντά στον Παρθενώνα. Μάλιστα, διαπιστώνεται ότι το κέλυφος του νέου κτιρίου παραπέμπει στα σύγχρονα μουσεία του 21^{ου} αιώνα, καθώς η αρχιτεκτονική ως προς την πρόσοψή του διαφέρει από τα άλλα παραδοσιακά ελληνικά αρχαιολογικά μουσεία. Έτσι, το μοντέρνο αυτό κτίριο έχει στόχο να συγκεράσει χαμηλότονα αλλά εντυπωσιακά την αρχαιοελληνική γλυπτική, τη σύγχρονη αρχιτεκτονική και τη χιλιόχρονη ιστορία αυτής της πόλης.

2.3 Ο εκθεσιακός σχεδιασμός του μουσείου

Το Νέο Μουσείο Ακρόπολης διαθέτει πλούσιες εκθεσιακές συλλογές που δίνουν στους επισκέπτες μία ολοκληρωμένη εικόνα της ιστορίας της ανθρώπινης παρουσίας στην Ακρόπολη της Αθήνας και στον περιβάλλοντα χώρο (από την Προϊστορική Περίοδο μέχρι την Ύστερη Αρχαιότητα). Αυτό κυρίως επιτυγχάνεται με τη συσσώρευση αντικειμένων από διάφορα μουσεία του κόσμου και από το Παλιό Μουσείο της Ακρόπολης.

Τα εκθέματα δεν παρουσιάζονται μόνο ως έργα τέχνης, αλλά και ως τεκμήρια του ιστορικού και κοινωνικού πλαισίου της περιόδου από την οποία προέρχονται. Οι συλλογές της μόνιμης έκθεσης του Νέου Μουσείου Ακρόπολης εκτίθενται στο χώρο κατά χρονολογική σειρά, δηλαδή από τους Προϊστορικούς Χρόνους έως την Ρωμαϊκή Περίοδο και κορυφώνονται με τα Γλυπτά του Παρθενώνα. Επομένως, η διαδρομή που ακολουθούν οι επισκέπτες στον εκθεσιακό χώρο του μουσείου σχηματίζει έναν καθαρό τρισδιάστατο βρόγχο²⁸, προσφέροντας τους μία χωρική εμπειρία. Πιο συγκεκριμένα, η πορεία που ακολουθούν οι επισκέπτες είναι: από την είσοδό τους στην αίθουσα των Κλιτύων από τη σκάλα προς τα επάνω στην αίθουσα των Αρχαϊκών Γλυπτών, με τις κυλιόμενες σκάλες προς τα πάνω στην αίθουσα του Παρθενώνα πάλι από τις κυλιόμενες κλίμακες και στη συνέχεια πίσω στις Καρυάτιδες και στην αίθουσα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορικής Περιόδου και τέλος έξω προς την ίδια την Ακρόπολη²⁹. Επίσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ο εκθεσιακός χώρος του μουσείου βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στον φυσικό φωτισμό, καθώς οι συλλογές του αποτελούνται κυρίως από έργα γλυπτικής τα οποία απαιτούν διαφορετικές συνθήκες φωτισμού. Η επικράτηση του φυσικού φωτός στον εκθεσιακό χώρο επιτυγχάνεται με την τοποθέτηση διάφανων τοίχων και τη χρήση υαλοπινάκων, ενώ σε μερικά σημεία τα δάπεδα είναι διαφανή, επιτρέποντας μεν τη θέαση των υποκείμενων αρχαιοτήτων και δε την συσσώρευση του φυσικού φωτός. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργείται στους επισκέπτες η εντύπωση ότι πρόκειται για ένα «διάφανο» κτίριο, χωρίς τοίχους. Επιπλέον, τα χρώματα που επικρατούν στο εσωτερικό μέρος του Μουσείου είναι τα γήινα (λευκό, γκρι) τα οποία με την ουδετερότητά τους, αναδεικνύουν τα εκθέματα χωρίς να τα καλύπτουν, ταιριάζοντας έτσι και με την αισθητική του χώρου.

²⁸ (<http://www.theacropolismuseum.gr/el>)

²⁹ (<http://www.theacropolismuseum.gr/el>)

Όσον αφορά τις συλλογές του Μουσείου, εκτίθενται σε τέσσερα επίπεδα, ενώ σε ένα πέμπτο επίπεδο στεγάζονται οι βοηθητικοί χώροι, όπως το εστιατόριο, το πωλητήριο και η αίθουσα των επισήμων. Πιο αναλυτικά, στο πρώτο επίπεδο το οποίο αποτελεί τη βάση του κτιρίου, αναδεικνύεται η αρχαιολογική ανασκαφή η οποία είναι προστατευμένη από το ίδιο το κτίριο. Η αρχαιολογική αυτή ανασκαφή (βλ. Παράρτημα-εικόνα 27) τα τελευταία χρόνια είναι προσβάσιμη για τους επισκέπτες του μουσείου, καθώς έχουν τοποθετηθεί διάδρομοι κίνησης, αλλά και εποπτικό υλικό για την πληροφόρησή τους, ώστε με την επίσκεψή τους στο χώρο της ανασκαφής να μπορέσουν να κατανοήσουν την ιστορία των αρχαίων ευρημάτων. Επίσης, είναι και ορατή από τον εκθεσιακό χώρο του πρώτου ορόφου, καθώς τοποθετήθηκαν στο δάπεδο διαφανείς υαλοπίνακες, με στόχο οι επισκέπτες του μουσείου να θαυμάζουν παράλληλα με τα εκθέματα και τα ευρήματα της ανασκαφής, τα οποία αναδείχθηκαν κατά την ανέργεση του ίδιου του κτιρίου. Η προαναφερθείσα ενέργεια έχει ως αποτέλεσμα να καθιστά την αρχαιολογική ανασκαφή αναπόσπαστο μέρος του εκθεσιακού προγράμματος του Μουσείου. Στο δεύτερο επίπεδο (1^{ος} όροφος) παρουσιάζονται τα ευρήματα των Κλιτύων της Ακροπόλεως (βλ. Παράρτημα-εικόνα 28). Η αίθουσα αυτή είναι μακριά και ορθογώνια και το δάπεδό της, γυάλινο και κεκλιμένο, δίνει τη δυνατότητα στους επισκέπτες να απολαύσουν τα εκτεταμένα κατάλοιπα της αρχαίας πόλης, ενώ, παράλληλα, παραπέμπει στην ανηφορική πορεία προς το βράχο της Ακρόπολης. Η αναφορική κλίση του δαπέδου και η κλίμακα στο τέλος της δημιουργεί στο κοινό το αίσθημα της ανάβασης στον Παρθενώνα. Τα εκθέματα διατάσσονται κυρίως παρατακτικά ανά μνημείο, όπου είναι εφικτό κατά μήκος των τοίχων στα αριστερά και δεξιά της αίθουσας, εντός ή εκτός των προθηκών. Εντός των προθηκών, τα μουσειακά αντικείμενα οργανώνονται ανά είδος. Επιπλέον, ο συγκεκριμένος εκθεσιακός χώρος διαθέτει πλούσιο εποπτικό υλικό, καθώς έχουν τοποθετηθεί διάφορα είδη πινακίδων εντός και εκτός των προθηκών. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι στο εποπτικό υλικό χρησιμοποιούνται δύο γλώσσες, τα Ελληνικά και τα Αγγλικά. Το τρίτο επίπεδο του εκθεσιακού χώρου του Μουσείου διαμορφώνεται σε μία μεγάλη τραπεζοειδή αίθουσα όπου εκτίθενται αρχιτεκτονικά γλυπτά και αναθήματα από τη Μυκηναϊκή ως την Πρώιμη Κλασική Εποχή της Ακρόπολης. Στη συγκεκριμένη έκθεση εφαρμόστηκε κυρίως η *in vivo* παρουσίαση των εκθεμάτων σε βάθρα, καθώς με την ενέργεια αυτή δίνεται η δυνατότητα στους επισκέπτες να θαυμάσουν τα μουσειακά αντικείμενα από όλες τις πλευρές (βλ. Παράρτημα-εικόνα 29). Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι κολώνες, που είναι τοποθετημένες στον εκθεσιακό χώρο, παραπέμπουν σε αρχαίους ναούς, ενώ οι γυάλινοι τοίχοι επιτρέπουν στο μεταβαλλόμενο φυσικό φως να δίνει τη δυνατότητα στους επισκέπτες να ανακαλύψουν τις λεπτές ποιοτικές διαφοροποιήσεις των γλυπτών και την υψηλή τέχνη

που τα δημιούργησε. Επιπλέον, η έκθεση των Αρχαϊκών Έργων συγκροτείται από επτά ενότητες με χρονολογικά κριτήρια και ομαδοποιούνται με βάση το θέμα και το υλικό. Επίσης, η συγκεκριμένη έκθεση παρέχει στους επισκέπτες πλούσιο εποπτικό υλικό, όπως είναι οι πινακίδες θέσης- κατεύθυνσης, οι πινακίδες ενοτήτων και οι λεζάντες εντός των προθηκών. Στη συνέχεια του επιπέδου (στο βορειοδυτικό τμήμα της αίθουσας), σε περίοπτη θέση σε ειδικά διαμορφωμένο εξώστη έχουν τοποθετηθεί και οι περίφημες Καρυάτιδες (στην ενότητα του Ερεχθείου), καθώς παράλληλα με τους εσωτερικούς εξώστες του επιπέδου επιτρέπεται στους επισκέπτες να θαυμάσουν τα εκθέματα της αρχαιολογικής ανασκαφής (1^ο επίπεδο) και την Αίθουσα των Κλιτύων (2^ο επίπεδο). Για την έκθεση των Καρυάτιδων έχει, επίσης, επιλεγεί η *in vivo* παρουσίαση επάνω σε βάθρο. Οι επισκέπτες μπορούν να τις παρατηρήσουν από κάθε οπτική γωνία (βλ. Παράρτημα-εικόνα 30). Στο τέταρτο επίπεδο του εκθεσιακού χώρου φιλοξενείται η Αίθουσα του Παρθενώνα. Πριν από την αίθουσα υπάρχουν εσωτερικοί εξώστες που παρέχουν στο κοινό μία πανοραμική θέαση των επιπέδων του Μουσείου, καθώς υπάρχουν και προθάλαμοι που προετοιμάζουν τους επισκέπτες για την είσοδό τους στην περίφημη γυάλινη Αίθουσα του Παρθενώνα, όπου η συλλογή του Μουσείου φτάνει στην κορύφωσή της. Σε αυτόν τον προθάλαμο οι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα να παρακολουθήσουν βιντεοπαρουσίαση, επιγραφές και εποπτικό υλικό με θέμα τον Παρθενώνα και τον γλυπτό του διάκοσμο. Εφόσον, η συγκεκριμένη αίθουσα προορίζεται μόνο για παρουσίαση βίντεο, είναι ειδικά διαμορφωμένη γι' αυτό τον σκοπό. Έχουν, δηλαδή, επιλεγεί κατάλληλα χρώματα για τους τοίχους της αίθουσας (γκρι), ο φωτισμός είναι χαμηλότονος, ενώ υπάρχουν και καθίσματα, ώστε οι επισκέπτες να μπορούν να παρακολουθήσουν το βίντεο με άνεση (βλ. Παράρτημα-εικόνα 31). Στη συνέχεια, στη γυάλινη αίθουσα του Παρθενώνα εκτίθενται όλα τα σωζόμενα στην Αθήνα γλυπτά του μνημείου (βλ. Παράρτημα-εικόνα 32). Η αίθουσα σχεδιάστηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι ένας ορθογώνιος πυρήνας που έχει τις διαστάσεις του σηκού του Ναού που επιτρέπει την ενσωμάτωση των λίθων της Ζωφόρου με την ίδια σειρά που ήταν τοποθετημένοι στο Ναό, την τοποθέτηση των μετοπών ανάμεσα στις κολώνες, την ανάπτυξη των αετωμάτων του ναού σε χαμηλές βάσεις από μπετόν (βάθρα) και την συνένωση των πρωτοτύπων γλυπτών με τα αντίγραφα που υπάρχουν σε μουσεία του εξωτερικού (Βρετανικό Μουσείο και Λούβρο). Με την επιλεχθείσα διάταξη των εκθεμάτων και με την παρουσίαση τους εκτός προθηκών, οι επισκέπτες του Μουσείου έχουν την ευκαιρία να απολαύσουν ολόκληρο το γλυπτό διάκοσμο του Παρθενώνα. Επιπλέον, ο εκθεσιακός χώρος είναι εξοπλισμένος με διαφανείς υαλοπίνακες (γυάλινοι τοίχοι). Με τη χρήση των υαλοπινάκων οι επισκέπτες έχουν άμεση οπτική επαφή με το αρχιτεκτονικό μνημείο από το οποίο προέρχονται τα εκθέματα, ενώ οι συνθήκες

φωτισμού των γλυπτών διαφοροποιούνται ανάλογα με την ώρα. Επίσης, πλευρικά στην αίθουσα έχουν τοποθετηθεί πάγκοι ξεκούρασης (καθίσματα) όπου οι επισκέπτες, καθιστοί, μπορούν να απολαύσουν τα εκθέματα της αίθουσας, αλλά και να θαυμάσουν με πανοραμική θέαση ένα μεγάλο μέρος της Αθήνας (βλ. Παράρτημα-εικόνα 33). Αναφορικά με το εποπτικό υλικό της αίθουσας, υπάρχουν πινακίδες θέσης και κατεύθυνσης για τους επισκέπτες μέσα στον εκθεσιακό χώρο, λεζάντες- πινακίδες ταυτότητας μεμονωμένων εκθεμάτων, άλλοτε τοποθετημένες σε ζώνες ψηλά και άλλοτε χαμηλά, καθώς επίσης είναι τοποθετημένες στον χώρο και πολυμεσικές εφαρμογές για να δίνεται στο κοινό μεγαλύτερη πληροφόρηση για τα εκθέματα.

Με μια πιο γενική θεώρηση, θα μπορούσαμε να διαπιστώσουμε τα εξής:

- Οι εκθεσιακοί χώροι είναι ευρύχωροι.
- Η επιλεγθείσα σχεδίαση των χώρων οδηγεί το κοινό στην συνειρμική αλλαγή των ενοτήτων.
- Τα αντικείμενα εκτίθενται χρονολογικά και θεματικά (concept και σενάριο με ανάλογη χρονολογική-θεματική λογική).
- Η μουσειογραφική πορεία, παρά το γεγονός ότι υποβάλλεται μ' έναν τρόπο από τον οδηγό, είναι μάλλον ασαφής ή ελεύθερη, δίνοντας στον επισκέπτη τη δυνατότητα να κινηθεί πιο ανεξάρτητα στο χώρο και μάλλον κατά βούληση.
- Η παρουσίαση των εκθεμάτων γίνεται κυρίως εκτός των προθηκών (in vivo), έτσι ώστε οι επισκέπτες να θαυμάσουν τα εκθέματα από όλες τις πλευρές.
- Ο εκθεσιακός χώρος του μουσείου είναι σχεδιασμένος με λευκούς, ουδέτερους χρωματικούς τόνους, για να αρμόζουν με την αισθητική του χώρου και να αναδειχθεί η σπουδαιότητα των έργων.
- Στον εσωτερικό χώρο επικρατεί ο φυσικός φωτισμός με την χρήση των διαφανών υαλοπινάκων στους γυάλινους τοίχους και των δαπέδων του μουσείου. Με την ενέργεια αυτή τα εκθέματα παρουσιάζονται μέσα από τις διάφορες διακυμάνσεις του φωτός.
- Στον εκθεσιακό χώρο χρησιμοποιείται πλούσιο εποπτικό υλικό (λεζάντες, πινακίδες κ.λπ.) και πολυμεσικές εφαρμογές ακολουθώντας τον παιδαγωγικό και ερμηνευτικό

χαρακτήρα του μουσείου αλλά και τον ψυχαγωγικό χαρακτήρα των σύγχρονων μουσείων.

Ολοκληρώνοντας με την ανάλυση του εκθεσιακού σχεδιασμού του Νέου Μουσείου Ακρόπολης του 21^{ου} αιώνα, διαπιστώνει κανείς ότι είναι ένα «κόσμημα» το οποίο σχεδιάστηκε εξ αρχής με σύγχρονα μουσειολογικά κριτήρια, επιτυγχάνοντας την πλήρη παρουσίαση των πλούσιων συλλογών του, καθώς και τη φύλαξή τους σε ένα άνετο περιβάλλον σε σύγχρονο κτίριο.

2.4 Η επικοινωνιακή πολιτική του Νέου Μουσείου Ακρόπολης

Το Νέο Μουσείο Ακρόπολης, το οποίο ακολουθεί τις σύγχρονες αντιλήψεις των αρχαιολογικών μουσείων εστιάζει το ενδιαφέρον του και σε σύγχρονα μοντέλα επικοινωνίας, όπως αυτό της Hooper- Greenhill (1991:59), στο οποίο οι επισκέπτες δέχονται τα μηνύματα με ένα πιο ενεργητικό τρόπο, αλλά και το μοντέλο της διαδραστικής εμπειρίας του Falk και του Dierking (1992) το οποίο εστιάζει στο πως θα βιώσουν το μουσείο οι επισκέπτες κατά την επίσκεψή τους. Με τον συνδυασμό αυτών των δύο μοντέλων το Μουσείο δίνει μία μοναδική εμπειρία στους επισκέπτες του μουσείου προσφέροντάς τους παράλληλα με τη μάθηση, ψυχαγωγία, κοινωνικότητα, συναισθηματική και αισθητική ευχαρίστηση.

Αυτό επιτυγχάνεται κυρίως με τους Αρχαιολόγους-Φροντιστές που διαθέτει το Μουσείο συγκεκριμένες ώρες κατά τη διάρκεια της ημέρας, ώστε να επικοινωνούν με το κοινό και να απαντούν στις ερωτήσεις του για τα μουσειακά αντικείμενα (αλληλεπίδραση προσωπικού-επισκεπτών). Επιπλέον, σημαντικό είναι και το πλούσιο εποπτικό υλικό (εισαγωγικά κείμενα, λεζάντες, φωτογραφίες), στο οποίο άλλοτε χρησιμοποιείται επιστημονική ορολογία- με συνέπεια να είναι δυσνόητο για το ευρύ κοινό- και άλλοτε χρησιμοποιείται απλό λεξιλόγιο που είναι κατανοητό για το μη ειδικό κοινό. Επίσης, τα διαδραστικά μέσα που χρησιμοποιούνται στους εκθεσιακούς χώρους έχουν στόχο- παράλληλα με την ανάπτυξη της γνώσης των επισκεπτών- και την ενεργή συμμετοχή τους. Επιπροσθέτως, σημαντική για τη μουσειακή επικοινωνία είναι και η επιλογή της παρουσίασης των εκθεμάτων. Γι' αυτό ο επιμελητής του μουσείου επέλεξε να εφαρμόσει την

in vino παρουσίαση των εκθεμάτων για να μη δημιουργείται στους επισκέπτες το αίσθημα της απομάκρυνσής τους από τα μουσειακά αντικείμενα. Μ' αυτόν τον τρόπο, δίνεται η δυνατότητα στους επισκέπτες να αγγίξουν, να εξερευνήσουν, να αναρωτηθούν, να διασκεδάσουν. Επίσης, είναι σημαντική τόσο για τα ίδια τα εκθέματα, όσο και για την ποιότητα της επίσκεψης, η ανά διαστήματα συντήρηση των γλυπτών (π.χ. Καρυάτιδες), παράλληλα με την περιδιάβαση του κοινού στον εκθεσιακό χώρο. Με τη δραστηριότητα αυτή επιτυγχάνεται αφενός η άμεση επαφή των επισκεπτών με τις εργασιακές διαδικασίες, που έως τώρα γίνονταν απροσπέλαστα στα εργαστήρια συντήρησης και αφετέρου την προστασία των εκθεμάτων από διάφορους κινδύνους που μπορούν να τα φθείρουν κατά τη μεταφορά τους στον χώρο των εργαστηρίων. Επιπλέον, στην επιτυχή επικοινωνιακή πολιτική του σύγχρονου Νέου Μουσείου Ακρόπολης συγκαταλέγονται και οι εκθεσιακές δράσεις – εκδηλώσεις που οργανώνονται ανά διαστήματα. Ενδεικτικά, αναφέρονται οι ακόλουθες: 1) «η 28^η Οκτωβρίου στο Μουσείο Ακρόπολης για τα παιδιά», 2) «Αυγουστιάτικη Πανσέληνος σε ρυθμούς Tango», 3) «Μουσική βραδιά με ουγγρικές μελωδίες» κ.α.³⁰

Ένα ακόμη σημαντικό θέμα για την μουσειακή επικοινωνία των επισκεπτών είναι και ο κτιριακός σχεδιασμός του μουσείου. Το Νέο Μουσείο Ακρόπολης διαθέτει επιπλέον κατάλληλο χώρο για την υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, των οποίων στόχος είναι η δημιουργική επαφή των παιδιών με τα εκθέματα, τον αρχαίο πολιτισμό αλλά και με τους χώρους και το προσωπικό του Μουσείου. Επίσης, πέρα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται σε μαθητές Προσχολικής Αγωγής, Πρωτοβάθμιας, Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και σε σχολεία του εξωτερικού, πραγματοποιούνται και προγράμματα για γονείς και παιδιά. Μάλιστα, στους επισκέπτες παρέχονται και δωρεάν φυλλάδια εξερεύνησης, δανειστικά σακίδια τα οποία περιέχουν διάφορα παιχνίδια και δραστηριότητες, καθώς και εκπαιδευτικό υλικό, έντυπο ή ηλεκτρονικό. Επιπλέον, για την καλύτερη υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε σχολεία, διοργανώνονται και επιμορφωτικά σεμινάρια για τους εκπαιδευτικούς που πρόκειται να συνοδεύσουν τους μαθητές στην επίσκεψή τους στο χώρο του μουσείου. Κάποια από τα εκπαιδευτικά προγράμματα που πραγματοποιούνται είναι:

- ✓ Τα γλυπτά του Παρθενώνα
- ✓ Μία ιστορία της Ακρόπολης μέσα από το Μουσείο της

³⁰(<http://www.theacropolismuseum.gr/el>)

- ✓ Το εργαστήρι της γλυπτικής και του χρώματος
- ✓ Στον κήπο με τα φυτά του Μουσείου
- ✓ Στόλισε τον πέπλο της Αθηνάς κ.α.³¹

Επιπλέον, το Μουσείο διαθέτει ειδικά διαμορφωμένο χώρο για τις περιοδικές εκθέσεις. Οι εκθέσεις αυτές οργανώνονται με σύγχρονα μέσα, καθώς περιλαμβάνουν πολυμεσικές εφαρμογές και είναι σχεδιασμένες με νέα μουσειολογικά/μουσειογραφικά κριτήρια. Μία από τις σημαντικότερες εκθέσεις που έχουν φιλοξενηθεί είναι «η Σαμοθράκη. Τα μυστήρια των Μεγάλων Θεών» (βλ. Παράρτημα-εικόνα 34). Έναν ακόμη σημαντικό χώρο που διαθέτει το Μουσείο είναι η αίθουσα εικονικής πραγματικότητας, όπου πραγματοποιούνται τρισδιάστατες προβολές ολιγόλεπτων ταινιών, όπως η ταινία με τίτλο «η Ακρόπολη στην Αρχαιότητα». Επίσης, στο εσωτερικό του μουσείου υπάρχει χώρος για τα Εργαστήρια των Τεχνών, όπου παρέχεται στους επισκέπτες η δυνατότητα να μάθουν για την αρχαία τεχνολογία, για την παραγωγή των πιστών αντιγράφων, αλλά και σύγχρονων πολυμεσικών εφαρμογών για την κατανόηση των εκθεμάτων. Επιπροσθέτως, στο κτίριο του Νέου Μουσείου Ακρόπολης έχει διαμορφωθεί ειδικός χώρος αναγνωστηρίου που οι επισκέπτες με θέα τις Καρυάτιδες, μπορούν είτε να μελετήσουν βιβλία που σχετίζονται με την Ακρόπολη, είτε να τον χρησιμοποιήσουν ως χώρο ανάπαυλας (βλ. Παράρτημα-εικόνα 35). Ακόμη, για την ολοκλήρωση της εμπειρίας των επισκεπτών κατά την επίσκεψή τους στον χώρο του μουσείου διατίθενται δύο πωλητήρια, ένα στο ισόγειο και ένα στον δεύτερο όροφο. Στη συνέχεια, υπάρχει αμφιθέατρο (στο ισόγειο του μουσείου) με κατάλληλη υποδομή για οπτικοακουστικές παρουσιάσεις (βλ. Παράρτημα-εικόνα 36), ενώ υπάρχει και αίθουσα εκδηλώσεων (δεύτερος όροφος) όπου φιλοξενούνται ημερίδες, συνεντεύξεις τύπου, επίσημα δείπνα κ.λπ. Επιπλέον, για την τέρψη των επισκεπτών, το μουσείο διαθέτει στον δεύτερο όροφο εστιατόριο με εξώστη και πανοραμική θέα στην Ακρόπολη και στους άλλους ιστορικούς λόφους της Αθήνας, καθώς επίσης στο ισόγειο του λειτουργεί καφέ με γυάλινο δάπεδο έτσι ώστε να παρέχει παράλληλα στο κοινό την θέαση των ευρημάτων της αρχαιολογικής ανασκαφής.

Αξιοσημείωτη για την επικοινωνιακή πολιτική του σύγχρονου μουσείου είναι και η εξυπηρέτηση των διαφορετικών ομάδων των επισκεπτών. Στη συγκεκριμένη περίπτωση το προσωπικό του Νέου Μουσείου Ακρόπολης έχει λάβει υπόψη την άνετη πρόσβαση σε όλους

³¹ (<http://www.theacropolismuseum.gr/el>)

τους χώρους του μουσείου για τα ΑΜΕΑ, καθώς έχουν τοποθετηθεί ειδικές ράμπες και ασανσέρ σε όλα τα επίπεδα. Επίσης, παρέχονται δωρεάν αναπηρικά αμαξίδια, επιτρέπονται σκύλοι οδηγοί που συνοδεύουν τα άτομα με αναπηρία, ενώ υπάρχουν ειδικοί χώροι υγιεινής και βεστιάριο. Άλλωστε, η προσβασιμότητα για τους επισκέπτες στο Μουσείο είναι πολύ εύκολη με τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, ενώ διατίθεται και δημόσιος χώρος στάθμευσης. Με την είσοδο στο χώρο του Μουσείου παρέχεται ενημερωτικό υλικό σε τρεις γλώσσες: Ελληνικά, Αγγλικά και Γαλλικά. Επιπλέον, για ένα σύγχρονο μουσείο, όπως είναι το Νέο Μουσείο Ακρόπολης το εισιτήριο για την είσοδο των επισκεπτών είναι πολύ σημαντικό, γιατί εάν δεν είναι προσιτό δημιουργείται κακή εικόνα για το ίδιο το ίδρυμα. Έτσι, δεδομένων των δύσκολων οικονομικών συγκυριών, το εισιτήριο του είναι προσιτό για όλες τις ομάδες κοινού, καθώς παρέχει και μειωμένο ή δωρεάν εισιτήριο σε ομάδες επισκεπτών όπως είναι οι φοιτητές, ανήλικοι, οι υπηρετούντες στα Σώματα Ασφαλείας, τα ΑΜΕΑ, κ.λπ. Ένας ακόμη στόχος του Μουσείου είναι να παρέχει πληροφορίες και για τους μη επισκέπτες του, γι' αυτό και διαθέτει μία οργανωμένη ιστοσελίδα με πλήρεις πληροφορίες για τις συλλογές και για τις δράσεις του. Αξιόλογο είναι ότι έχει ληφθεί μέριμνα για την ασφάλεια των αντικειμένων και των επισκεπτών στο μουσειακό χώρο, γι' αυτό με την είσοδο του κοινού στο εσωτερικό διενεργείται έλεγχος, ενώ υπάρχουν και εκπαιδευμένοι φύλακες με κατάλληλη ενδυμασία σε κάθε χώρο του μουσείου.

Συνοψίζοντας, οι διάφορες ενέργειες, που υλοποιήθηκαν και εξακολουθούν να υλοποιούνται από το Μουσείο, έχουν ως αποτέλεσμα να κερδίσει αξιόλογες διακρίσεις σε διάφορους διαγωνισμούς: το 2011 ψηφίσθηκε το «καλύτερο Μουσείο του κόσμου» και το 2013, σε βρετανική εφημερίδα, κατέκτησε την 3^η θέση μεταξύ των πενήντα καλύτερων μουσείων του κόσμου³². Τέλος, με τις διαρκώς βελτιούμενες υπηρεσίες του και με τις ανανεωμένες δραστηριότητές του, παρά τη συνεχιζόμενη οικονομική κρίση, αυξάνει σταθερά ανά έτος την επισκεψιμότητά του.

³²(<http://www.theacropolismuseum.gr/el/content/etisios-apologismos>)

Κριτική αποτίμηση: από το παραδοσιακό στο σύγχρονο αρχαιολογικό μουσείο

Πριν καταλήξουμε στα συμπεράσματά μας για την εξέλιξη των Αρχαιολογικών Μουσείων στην Ελλάδα ως προς τον κτιριακό και εκθεσιακό σχεδιασμό, αλλά και τις επικοινωνιακές πρακτικές τους, είναι σημαντικό να λάβουμε υπόψη μας την εποχή που χτίστηκε το κάθε Μουσείο, αφού, με την πάροδο του χρόνου, σημειώνονται διάφορες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές αλλαγές, καθώς και εξελίξεις στις επιστημονικές αντιλήψεις που επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο λειτουργίας των μουσείων.

Ας ξεκινήσουμε από τα πρώτα κίονα χρόνια της δημιουργίας του νεοελληνικού κράτους που, παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπισε η Ελλάδα, από την πλευρά τόσο της κυβέρνησης όσο και των πολιτών έγιναν σημαντικές προσπάθειες για τη διαφύλαξη των αρχαιοτήτων σε δημόσιους χώρους, όπως φερ' ειπείν σε εκκλησίες, σχολεία, βιβλιοθήκες και αργότερα σε αρχαιολογικά μουσεία. Μελετώντας την ίδρυση των πρώτων αρχαιολογικών μουσείων της Ελλάδας όπως για παράδειγμα το «Εθνικόν Μουσείον» της Αίγινας (1829), διαπιστώνουμε ότι είχαν περισσότερο αποθηκευτικό χαρακτήρα, καθώς εκείνη την εποχή τα μουσεία είχαν στόχο την διαφύλαξη των αρχαιοτήτων. Σημαντικό ρόλο, επίσης, την εποχή εκείνη έπαιξε το γεγονός ότι δεν υπήρχαν οικονομικοί πόροι, ούτε και κατάλληλο προσωπικό (συντηρητές, επιμελητές, μουσειολόγοι κ.α.) για την φροντίδα των εκθεμάτων και για τη δημιουργία μιας έκθεσης με κατάλληλο μουσειακό εξοπλισμό. Ο εκθεσιακός χώρος των παραδοσιακών αρχαιολογικών μουσείων είχε κατά βάση εγκυκλοπαιδικό χαρακτήρα και ήταν σχεδιασμένος λιτά: στους τοίχους επικρατούσαν τα μουντά χρώματα, οι λεζάντες των εκθεμάτων είχαν ακαδημαϊκό λεξιλόγιο, ενώ, ταυτόχρονα, αντιμετώπιζαν προβλήματα αποθήκευσης των μουσειακών αντικειμένων και εξυπηρέτησης των επισκεπτών λόγω της ανεπάρκειας των χώρων. Όπως αναφέρθηκε στο πρώτο μέρος, η αρχική πρόθεση σύμφωνα με την Φιλόμουσο Εταιρεία (1813), τον Αρχαιολογικό Νόμο (1834) και με την εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία (1837) του νεοσύστατου ελληνικού κράτους: τα μουσεία να είναι ανοικτά και προσιτά στο ευρύ κοινό σε αντιδιαστολή με την Ευρώπη όπου κάτι τέτοιο αρχίζει να συμβαίνει μετά το 1851, με τις πρώτες Διεθνείς Εκθέσεις, να συνδυάζουν τον ενημερωτικό με τον ψυχαγωγικό χαρακτήρα για να πληροφορήσουν και να εντυπωσιάσουν το ευρύ κοινό. Ωστόσο, αυτή η προσδοκία, αρκετά εξελιγμένη και ευαισθητοποιημένη για τα δεδομένα της εποχής δεν ευοδώθηκε. Ακόμη, σημαντικό είναι ότι το κέλυφος των ελληνικών

αρχαιολογικών μουσείων ήταν κυρίως νεοκλασικού χαρακτήρα με μάλλον λιτή διακόσμηση, δηλαδή κτίρια που, χάρη στην ιστορικότητά τους, αποκτούν μνημειακό χαρακτήρα και γίνονται σήμερα σημείο αναφοράς για τους νεότερους. Αυτές οι παραδοσιακές προσεγγίσεις είχαν ως συνέπεια να δημιουργούν στο ευρύτερο κοινό την αίσθηση της αμηχανίας και δυσφορίας, με αποτέλεσμα στους νεότερους κυρίως επισκέπτες να αφήνουν αρνητικά συναισθήματα για τα αρχαιολογικά μουσεία.

Συνδέοντας όλες τις προαναφερθείσες συνθήκες και ενέργειες του 19^{ου} αιώνα οπότε και καθιερώθηκε ο θεσμός του μουσείου στην Ελλάδα, συμπεραίνουμε ότι δε δινόταν ιδιαίτερη σημασία στον σχεδιασμό των εκθέσεων και κατά συνέπεια στην προβολή των εκθεμάτων ή στην προσέλκυση του ευρύτερου κοινού, που στον 21^ο αιώνα αποτελούν πρωτεύοντες στόχους για τα διάφορα είδη μουσείων, συμπεριλαμβανομένων και των ελληνικών αρχαιολογικών, εκ των οποίων μερικά προσπαθούν να προσαρμοστούν στην σύγχρονη κοινωνία, ώστε να παραμείνουν «ζωντανά».

Ωστόσο, σήμερα τα περισσότερα από τα παραδοσιακά αρχαιολογικά μουσεία εξακολουθούν να παραμένουν στις παραδοσιακές αντιλήψεις, που επικρατούσαν παλαιότερα για τον θεσμό του μουσείου, χωρίς φυσικά να τους προσδίδεται αρνητική χροιά: με την σπουδαιότητα των εκθεμάτων τους εξακολουθούν να παραμένουν στο επίκεντρο της προσοχής για πολλούς τουρίστες. Μία σημαντική αιτία αυτής της στασιμότητας είναι και η οικονομική δυσπραγία της εποχής. Πέρα όμως απ' αυτό, μερικά από τα παραδοσιακά αρχαιολογικά μουσεία επιλέγουν να παραμείνουν στον πρωταρχικό σκοπό τους, στον διαφυλακτικό χαρακτήρα. Αυτό, βέβαια, δε σημαίνει ότι δεν έχουν την ανάγκη να περάσουν στο επόμενο στάδιο του εκσυγχρονισμού.

Σε ότι αφορά τις προσπάθειες της μετάβασης των παραδοσιακών στα σύγχρονα αρχαιολογικά μουσεία, αυτές συνίστανται στο γεγονός ότι τα μουσεία σήμερα προσπαθούν να ενταχθούν στο σύγχρονο κοινωνικό γίγνεσθαι, με στόχο την προσέλκυση του ευρύτερου κοινού μέσα από την επικοινωνία του με τα εκθέματα, προσφέροντάς του μάθηση, ψυχαγωγία αλλά και κατανόηση του παρελθόντος. Έτσι λοιπόν, συνδέοντας την ανάπτυξη της επιστήμης της μουσειολογίας με τις σύγχρονες αντιλήψεις, μερικά από τα αρχαιολογικά μουσεία σήμερα εκσυγχρονίζονται, ώστε να μπορέσουν να εξυπηρετήσουν τις διάφορες ανάγκες των επισκεπτών τους, αλλά και αντιμετωπίσουν κάποια βασικά προβλήματα ως προς τη φροντίδα και τη διαχείριση των εκθεμάτων. Επιπλέον, τα μουσεία δίνουν ιδιαίτερη σημασία στις νέες αντιλήψεις του εκθεσιακού σχεδιασμού, προσπαθώντας να τις εφαρμόσουν

στις ήδη υπάρχουσες εκθέσεις τους. Σημαντικές ακόμη είναι και οι διάφορες δραστηριότητες που διοργανώνουν σήμερα τα μουσεία, καθώς οι επισκέπτες αποκτούν έναν πιο ενεργό ρόλο, ενώ παράλληλα με την μελέτη και τη μάθηση για την πολιτισμική κληρονομιά της χώρας και όχι μόνο, τους δίνεται η δυνατότητα, μέσα από τις προσφερόμενες υπηρεσίες, να ψυχαγωγηθούν. Πέρα λοιπόν από τη φύλαξη, την καταγραφή, τη μελέτη προστίθενται και νέοι τρόποι έκθεσης, εκπαίδευσης, ψυχαγωγίας, ώστε τα μουσεία να μετατραπούν σε φορείς της σύγχρονης πολιτιστικής ζωής. Με αυτές τις προσπάθειες του εκσυγχρονισμού των παραδοσιακών αρχαιολογικών μουσείων, επιτυγχάνεται η προσέλκυση όλο και πολυπληθέστερου και ευρύτερου κοινού, ενώ παράλληλα αυξάνονται και τα έσοδα που στη σημερινή εποχή σε μία χώρα όπως η Ελλάδα με οικονομικά προβλήματα είναι πολύ ωφέλιμα για την ανάδειξη του Πολιτισμού, αλλά και τη διεύρυνση του πολιτιστικού Τουρισμού. Άλλωστε, ένα από τα χαρακτηριστικά του Σύγχρονου Μουσείου είναι και το ότι, πέραν της παιδαγωγικής και ψυχαγωγικής διάστασης, λειτουργεί και ως επιχείρηση, αντιμετωπίζοντας έτσι και τους επισκέπτες ως καταναλωτές που θα τους επιφέρουν κέρδη. Αυτό, βέβαια, δεν είναι απαραίτητα αρνητικό γιατί είναι ένα φαινόμενο του μουσειακού τοπίου του 21^{ου} αιώνα, καθώς το μουσείο σήμερα καλείται να αποκτήσει έναν μερικώς αυτόνομο χαρακτήρα. Να μετατραπεί σ' ένα πολιτιστικό κέντρο, με λειτουργίες που διαφοροποιούνται σημαντικά από την πρωταρχική του συγκρότηση. Ακολουθώντας αυτές τις αντιλήψεις, τα μουσεία παύουν πια να είναι χώροι μόνο για τους ξένους ή για τους ειδικούς και γίνονται χώροι ντόπιας πολιτιστικής ζωής, εκπαίδευσης και διασκέδασης, όπως έχει διαμορφωθεί ο ρόλος τους και σε άλλες σύγχρονες κοινωνίες του δυτικού κόσμου.

Σύμφωνα λοιπόν, με την έρευνα που πραγματοποιήσαμε για την εξέλιξη των δύο μεγάλων και αξιόλογων αρχαιολογικών μουσείων της Ελλάδας, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας και το Νέο Μουσείο Ακρόπολης, διαπιστώνουμε ότι είναι δύο μουσεία που παρόλο που έχουν ιδρυθεί σε διαφορετικούς αιώνες προσπαθούν να προσαρμοστούν στην σύγχρονη κοινωνία. Ας ξεκινήσουμε με το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο το οποίο εάν λάβουμε υπόψη μας την εποχή που ιδρύθηκε, στα μέσα, δηλαδή, του 19^{ου} αιώνα καταλαβαίνουμε ότι χτίστηκε με παραδοσιακά χαρακτηριστικά, ακολουθώντας τον διαφυλακτικό χαρακτήρα των μουσείων εκείνης της εποχής. Βέβαια, με την πάροδο του χρόνου, λόγω της συσσώρευσης των εκθεμάτων, προέκυπταν προβλήματα με την διαθεσιμότητα του χώρου, γι' αυτό κατάφερε και υλοποίησε κάποιες επεκτάσεις και ανακατασκευές, με αποτέλεσμα να αλλάξουν την αρχική του μορφή προσθέτοντας έτσι νέους εκθεσιακούς χώρους κ.λπ. Με τις επανεκθέσεις που έγιναν ανά διαστήματα, το μουσείο

προσπάθησε να ακολουθήσει τα σύγχρονα πρότυπα ώστε να μπορέσει να προσεγγίσει όσο το δυνατόν μεγαλύτερη μάζα επισκεπτών. Ωστόσο, τα αξιοθαύμαστα ελληνικά αρχαιολογικά μουσεία και ειδικότερα το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο σε ένα μεγάλο ποσοστό χαίρουν τέτοιας φήμης, που δεν έχουν πρόβλημα στο πώς να προσελκύσουν το κοινό, αλλά αντίθετα στο πώς να αντιμετωπίσουν τα πλήθη των επισκεπτών. Έτσι, το ΕΑΜ, παραμένοντας στη νεοκλασική αρχιτεκτονική του με τις ανακαινίσεις του χώρου του, κατάφερε να δημιουργήσει συμπληρωματικούς χώρους, ώστε αφενός να μπορεί να εκθέτει τα μουσειακά αντικείμενα που κατέχει για να μην παραμένουν στις αποθήκες και αφετέρου να μπορεί να εξυπηρετεί τις ανάγκες των επισκεπτών του. Παράλληλα, για την ικανοποίηση των επισκεπτών, το μουσείο δεν επαναπαύεται μονάχα στην έκθεση της μοναδικότητας των συλλογών του. Για να μπορούν οι επισκέπτες να περιηγηθούν ευχάριστα στον μουσειακό χώρο και να νιώθουν ευπρόσδεκτοι, το μουσείο λαμβάνει υπόψη του τις ανάγκες τους, προσφέροντάς τους την κατάλληλη εξυπηρέτηση.

Το ΕΑΜ από την αρχή της ίδρυσής του μπορεί να χαρακτηριστεί, χωρίς αρνητική χροιά για το ίδιο το μουσείο και όσο μας επιτρέπεται, παραδοσιακό μουσείο. Εξακολουθεί, φυσικά, να παραμένει ένα αξιόλογο μουσείο με ηχηρή επωνυμία σε όλο τον κόσμο, καθώς διαθέτει μοναδικές και πλούσιες συλλογές από την Αττική και από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Επίσης, μελετώντας το συγκεκριμένο ίδρυμα καταλαβαίνουμε ότι είναι ένα μουσείο που προσπαθεί να επιτύχει τους στόχους του και να συμβαδίσει με την εξέλιξη της κοινωνίας. Από την αρχή της δημιουργίας του, για να μην παραμείνει στάσιμο, παρατηρούμε ότι γίνονται προσπάθειες για ανακαινίσεις και επανεκθέσεις των χώρων του. Αυτές οι ενέργειες γίνονται όχι επειδή το συγκεκριμένο μουσείο ανταγωνίζεται τα υπόλοιπα, αλλά γιατί ένας από τους στόχους του είναι να γνωρίσουν οι νεότεροι το παρελθόν τους με όσο το δυνατόν πιο ευχάριστο τρόπο κατά την επίσκεψή τους στο μουσειακό ίδρυμα. Κατά την γνώμη μας, το ΕΑΜ καταφέρνει σε ένα βαθμό να επιτύχει τους στόχους όσο το δυνατόν πιο ευπρεπώς και όσο φυσικά το επιτρέπουν τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα τα μουσεία. Βλέπουμε, δηλαδή, μέσα από τις ενέργειές του να εξελίσσεται ως προς τον εκθεσιακό σχεδιασμό αλλά και ως προς την επικοινωνία του με το κοινό. Βέβαια, είναι σημαντικό στο μέλλον να επιλυθούν κάποια θέματα, ώστε να μην επηρεάζουν αρνητικά την εικόνα του μουσείου. Πιο συγκεκριμένα θα πρέπει να ληφθούν υπόψη:

- ▼ Η συντήρηση του ίδιου του κτιρίου, καθώς, με την επίσκεψη στον εκθεσιακό χώρο, σε μερικές αίθουσες διακρίνονται προβλήματα φθοράς με συνέπεια να δίνεται στο κοινό η αίσθηση της «εγκατάλειψης».

- ▼ Εφόσον τον 21^ο αιώνα η τεχνολογία έχει εξελιχθεί ραγδαία και είναι πανταχού παρούσα, θα πρέπει να τοποθετηθούν στις μόνιμες εκθέσεις πολυμεσικές εφαρμογές, παρέχοντας στους επισκέπτες περισσότερες πληροφορίες για το μουσείο και τα εκθέματά του.
- ▼ Σημαντικά είναι τα εισαγωγικά κείμενα και οι λεζάντες: θα πρέπει να χρησιμοποιείται λιγότερη επιστημονική ορολογία και να είναι γραμμένες σε τρεις γλώσσες, ώστε οι επισκέπτες να μην αποθαρρύνονται κατά την περιήγησή τους στον εκθεσιακό χώρο του μουσείου.
- ▼ Το προσωπικό του μουσείου θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των επισκεπτών και οι εργαζόμενοι να είναι φιλικοί και εγκάρδιοι προς τους επισκέπτες, έτσι ώστε να νιώθουν οικεία κατά την επίσκεψή τους στον εκθεσιακό χώρο.

Με βάση τις διαρκείς βελτιώσεις ως προς την εκθεσιακή και επικοινωνιακή πολιτική του μουσείου, επιτυγχάνεται και η βελτίωση της ποιότητας της επίσκεψης.

Όσον αφορά το Μουσείο Ακρόπολης, αρχικά δημιουργήθηκε σύμφωνα με την παραδοσιακή νοοτροπία για τα μουσεία. Με την ανεπάρκεια όμως των χώρων του προέκυπταν προβλήματα ως προς την διαφύλαξη και έκθεση των αντικειμένων του. Έτσι, τον 21^ο αιώνα ιδρύθηκε το Νέο Μουσείο Ακρόπολης, καθώς η κοινωνία και τα ενδιαφέροντα των ανθρώπων άλλαξαν. Με γνώμονα τα σύγχρονα κοινωνικά-πολιτικά δεδομένα, ο κτιριακός και εκθεσιακός σχεδιασμός του ακολουθούν τις σύγχρονες αντιλήψεις της εποχής. Το Νέο Μουσείο Ακρόπολης διαφοροποιείται από τα υπόλοιπα Αρχαιολογικά Μουσεία της Ελλάδας. Πρόκειται για ένα επίτευγμα της σύγχρονης αρχιτεκτονικής, καθώς εφαρμόζει τις πιο μοντέρνες μεθόδους της μουσειολογίας και αναδεικνύει τα μοναδικά αριστουργήματα του παρελθόντος. Επιπλέον, προβάλλει τα εκθέματά του με εξαιρετικές καινοτομίες μουσειογραφικής παρουσίασης. Από την άλλη, αξιόλογες είναι οι υπηρεσίες και οι δραστηριότητες που προσφέρει στους επισκέπτες του. Όπως έχει αποδειχθεί παρά τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει η χώρα μας, το Νέο Μουσείο Ακρόπολης, μέσα από τις ποιοτικές του υπηρεσίες, κατάφερε να αναπτύξει στενή σχέση των επισκεπτών με τα εκθέματά και με το εσωτερικό περιβάλλον.

Σημαντικό, επίσης είναι το κέλυφος του κτιρίου, καθώς πρόκειται για ένα πρωτοποριακό οικοδόμημα που διαφέρει από τα υπόλοιπα μνημειακά ελληνικά αρχαιολογικά μουσεία. Είναι ένα μοντέρνο κτίριο που δεν αποθαρρύνει το κοινό να το επισκεφθεί, καθώς βρίσκεται δίπλα στον σπουδαιότερο μνημειακό αρχαιολογικό χώρο, την Ακρόπολη. Με την επίσκεψή τους στο μουσειακό ίδρυμα οι επισκέπτες μπορούν να θαυμάσουν τους θησαυρούς του μνημειώδους βράχου, αφού η οπτική επαφή με αυτόν είναι άμεση.

Ακόμη, ο εκθεσιακός σχεδιασμός του Μουσείου είναι χαραγμένος με τέτοιο τρόπο που οι επισκέπτες περιηγούνται ευχάριστα στις αίθουσες, ενώ, μέσα από την χρήση της τεχνολογίας και της συμμετοχής στις δραστηριότητες μπορούν παράλληλα και να ψυχαγωγηθούν. Η επιλογή, επίσης, της μουσειογραφικής πορείας από χαμηλά τμήματα σε ψηλότερα είναι ένα στοιχείο που επιτρέπει στο κοινό να ανακαλύψει τα εκθέματα αλλά και να νιώσει ότι ανεβαίνει στον ιερό βράχο, δημιουργώντας έτσι ένα μοναδικό συναίσθημα. Επίσης, οι υαλοπίνακες που χρησιμοποιούνται στα δάπεδα του Μουσείου, κατά την γνώμη μας, δίνουν στους επισκέπτες μία εντυπωσιακή θέα των ευρημάτων της αρχαιολογικής ανασκαφής.

Εν ολίγοις, διαπιστώνουμε ότι το Νέο Μουσείο Ακρόπολης πληροί, σε υψηλό βαθμό, όλες τις μουσειολογικές απαιτήσεις για ένα αρχαιολογικό μουσείο από κάθε άποψη. Γι' αυτό μέσα από τις προσπάθειές του κατάφερε να αναδειχθεί σε ένα σύγχρονο μουσείο και να τιμηθεί μέχρι στιγμής με πέντε διεθνή βραβεία. Έτσι, το Μουσείο είναι αντάξιο των προσδοκιών του, καταφέροντας να γίνει ένα μουσείο Διεθνούς Κύρους το οποίο προσπαθεί να επιτύχει τους στόχους του κάτω από τις δύσκολες οικονομικές και πολιτικές συνθήκες της χώρας μας. Μάλιστα, το ΝΜΑ διαθέτει κατάλληλες συνθήκες για την επιβίωση των εκθεμάτων, με αποτέλεσμα να συνιστά τον ιδανικότερο τόπο φύλαξης των αριστουργημάτων του. Γι' αυτό πρέπει να γίνει δεκτό ένα από τα σημαντικότερα αιτήματά του, το οποίο είναι και ένας από τους λόγους που ιδρύθηκε, να πραγματοποιηθεί η επιστροφή των γλυπτών, καθώς βρίσκεται σήμερα στο επίκεντρο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος.

Εν κατακλείδι, με βάση την έρευνα για την μετάβαση από το παραδοσιακό στο σύγχρονο αρχαιολογικό μουσείο, μελετώντας τα δύο μεγάλα και αξιοθαύμαστα Αθηναϊκά αρχαιολογικά μουσεία, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και το Νέο Μουσείο Ακρόπολης από την αρχή της δημιουργίας τους μέχρι σήμερα, παρατηρούμε ότι γίνονται προσπάθειες εκσυγχρονισμού ώστε να συμβαδίζουν με την εξέλιξη της κοινωνίας. Πιο συγκεκριμένα, βλέπουμε το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο που ιδρύθηκε εξ αρχής με παραδοσιακά πρότυπα, με την πάροδο του χρόνου και με τις ενέργειές του καταφέρνει να εξελίσσεται διαρκώς και να αναδεικνύεται σε σύγχρονο αρχαιολογικό μουσείο με κάποιες όμως ελλείψεις. Από την άλλη, με προκάτοχο ένα παραδοσιακό μουσείο (Μικρό Μουσείο) που δεν επαρκούσε για την παρουσίαση και την αποθήκευση των συλλογών του, δημιουργείται εκ νέου το Νέο Μουσείο Ακρόπολης ένα σύγχρονο μουσείο με σύγχρονα πρότυπα που ανταποκρίνεται πλήρως στις διεθνείς προδιαγραφές.

Συμπεράσματα-Προοπτικές

Τα ελληνικά Αρχαιολογικά Μουσεία παραδοσιακά ή σύγχρονα, μικρά ή μεγάλα, σε πόλεις ή χωριά, αυτά τα Μουσεία κρύβουν θησαυρούς προκλητικούς για όποιον έχει διάθεση να τους ανακαλύψει. Γι' αυτό λοιπόν τον λόγο, για να υλοποιηθεί η πρωταρχική αποστολή των ελληνικών μουσείων που είναι η προστασία, η διατήρηση και η προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς του κάθε τόπου πρέπει να διαθέτουν κατάλληλο χώρο με κατάλληλες συνθήκες. Τα μουσεία, επομένως, παίζουν έναν σημαντικό ρόλο στην οικονομία και στην κοινωνία, καθώς διαμορφώνουν την πολιτιστική ζωή, φυλάσσουν, συντηρούν και παρουσιάζουν τα αντικείμενα της πολιτιστικής κληρονομιάς στις επόμενες γενιές, ενώ, στο πέρασμα από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα, γίνονται συγχρόνως οργανισμοί που διδάσκουν, μορφώνουν και ψυχαγωγούν το κοινό. Προσφέρουν έτσι ένα ταξίδι στο παρελθόν, μια μικρή εποικοδομητική φυγή από τη σύγχρονη καθημερινότητα.

Παρόλο που τα μεγάλα αρχαιολογικά μουσεία της Αθήνας όπως το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και το Νέο Μουσείο Ακρόπολης, μέσα από τις ενέργειες και τις δράσεις τους καταφέρνουν και αναδεικνύονται σε σύγχρονα μουσεία, τα υπόλοιπα όμως περιφερειακά αρχαιολογικά μουσεία έχουν προοπτικές βελτίωσης. Υπάρχουν σύγχρονα αρχαιολογικά μουσεία στην Ελλάδα; Τα ελληνικά μουσεία απαρτίζονται κυρίως από αρχαιολόγους που υπηρετούν τον παραδοσιακό- και μάλλον ξεπερασμένο σήμερα- «εκπαιδευτικό» ρόλο. Σε αυτά τα μουσεία θα πρέπει να ανανεωθεί το προσωπικό, δηλαδή, να ενταχθούν καινούργιες ειδικότητες όπως φερ' ειπείν μουσειολόγοι, μουσειογράφοι, μουσειοπαιδαγωγοί κ.α. Παράλληλα, με την συνεργασία των διάφορων ειδικοτήτων θα πρέπει ανανεωθεί ο εκθεσιακός σχεδιασμός τους ακολουθώντας τις μοντέρνες μουσειολογικές και μουσειογραφικές πρακτικές. Επίσης, πρέπει να αναβαθμιστεί και η επικοινωνία του μουσείου με το κοινό. Αυτό κυρίως θα επιτευχθεί με την βελτίωση των παροχών και των υπηρεσιών τους, αλλά και με τη χρήση των νέων τεχνολογικών δεδομένων. Εν κατακλείδι, τα ελληνικά αρχαιολογικά μουσεία τα οποία περιλαμβάνουν αριστουργήματα της πολιτιστικής κληρονομιάς, πρέπει να αναζωογονηθούν, να ακολουθήσουν τα σύγχρονα μουσειακά πρότυπα και να ενταχθούν στο σύγχρονο κοινωνικό γίγνεσθαι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνόγλωσσες

Βουδούρη, Δ. (2003). *Κράτος και Μουσεία: Το Θεσμικό Πλαίσιο των Αρχαιολογικών Μουσείων*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Βασιλειάδου, Τ. (2009, 11 Ιουνίου). Στο μυαλό του αρχιτέκτονα. *Έθνος*. Ανακτήθηκε 3 Μαΐου, 2016, από <http://www.ethnos.gr>

Black, G. (2009). *Το Ελκυστικό Μουσείο: Μουσεία και Επισκέπτες*. Αθήνα: Εκδόσεις ΠΙΟΠ.

Γκαζή, Α. (1999). Από τις μούσες στο μουσείο: η ιστορία ενός θεσμού διά μέσου των αιώνων. *Αρχαιολογία & Τέχνες*, (Τεύχος 70), 39-46.

Γκαζή, Α. (1999). Η έκθεση των αρχαιοτήτων στην Ελλάδα (1829-1909): ιδεολογικές αφητηρίες πρακτικές προσεγγίσεις, *Αρχαιολογία & Τέχνες*, (Τεύχος 73), σσ. 45-53.

Η ιστορία σε άμεσο κίνδυνο. (2008, 26 Ιανουαρίου). *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε 30 Μαρτίου, 2016, από <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=226200>

Καλτσάς, Ν. (2007). *Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο*. Αθήνα: Εκδόσεις Ολκός.

Καλτσάς, Ν. (2009). *Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. 180 χρόνια προσφοράς. Η ιστορία και οι «περιπέτειές» του στη διάσωση και την προβολή του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού*, Τεύχος 12/3/79

Κόκκου, Α. (2009). *Η Μέριμνα για τις Αρχαιότητες στην Ελλάδα και τα Πρώτα Μουσεία*. Αθήνα: Εκδόσεις Καπόν

Καποδίστρια, Τ. (2009). Το αρχιτεκτόνημα: το κερδισμένο στοίχημα των Τσουμί- Φωτιάδη. *Καθημερινή, Μουσείο Ακρόπολης. Οι Χώροι, Τα Εκθέματα, Οι Συντελεστές*, Τεύχος 321, 64-65

Λάππας, Σ. (2009). *Κώδικας Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία*. Αθήνα: Εκδόσεις ICOM- Ελληνικό Τμήμα. Ανακτήθηκε 10 Φεβρουαρίου, 2016, από <http://network.icom.museum/icom-greece/>

Merriman, N. (1999). Ανοίγοντας τα μουσεία στο κοινό, *Αρχαιολογία & Τέχνες*, Τεύχος 72, 43-46

Νάκου, Ε. (2001). *Μουσεία: Εμείς, Τα Πράγματα και ο Πολιτισμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος.

Οικονόμου, Μ. (2003). *Μουσείο: Αποθήκη ή Ζωντανός Οργανισμός; Μουσειολογικοί Προβληματισμοί και Ζητήματα*. Αθήνα : Εκδόσεις Κριτική.

Ορφανίδη, Λ. (2006). *Εισαγωγή στη Μουσειολογία και στην Προληπτική Συντήρηση*. Αθήνα: Εκδόσεις Ινστιτούτου του βιβλίου- Καρδαμίτσα Α.

Περί διοργανισμού του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου. (1893, 9 Αυγούστου). ΦΕΚ, Τεύχος Α. Ανακτήθηκε 3 Μαΐου 2016, από <http://www.et.gr/index.php>

Σαλή, Τ. (2006). *Μουσειολογία 1. Βασικές Αρχές Τήρησης Μουσειακών Συλλογών.* Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Σαλή, Τ. (2006). *Μουσειολογία 2. Βασικές Αρχές Έκθεσης Μουσειακών Συλλογών.* Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Τζώνος, Π. (2014). *Μουσείο και Νεωτερικότητα.* Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Εντευκτήριο.

Χουρμουζιάδης, Γ. Χ. (1999). Για μια νέα μουσειολογία. *Επτάκυκλος*, Τεύχος 10, 25-28

Χουρμουζιάδη, Α. (2006). *Το Ελληνικό Αρχαιολογικό Μουσείο: Ο Εκθέτης-Το Έκθεμα-Ο Επισκέπτης.* Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας.

Χουρμουζιάδη, Α. (2015). Η παιδαγωγική του μουσειακού χώρου. Στο Ν. Νικονάνου (Επιμ.), *Μουσειακή Μάθηση και Εμπειρία στον 21^ο Αιώνα* (σσ. 175-195). Χ.τ.: Εκδόσεις Κάλλιπος. Ανακτήθηκε 25 Μαΐου 2016, από <https://repository.kallipos.gr/>

Χρυσουλάκη, Σ. (2001). Μουσεία και μουσειολογία στη σύγχρονη Ελλάδα. Στο Μ. Σκαλτσά (Επιμ.), *Η Μουσειολογία στον 21^ο Αιώνα. Θεωρία και Πράξη* (σσ. 237-240). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Εντευκτήριο.

Ξενόγλωσσες

Falk, J. & Dierking, L. (1992). *The Museum Experience.* Washington, DC: Whalesback Books.

Finlay, I. (1997). *Priceless Heritage: The Future of Museums.* London: Faber & Faber.

Ghose, S. (1992). People participation in science museums. Στο P. Boylan (Ed.), *Museums 2000–Politics, People, Professionals and Profit.* (pp. 81-91). London: Museums Association-Routledge.

Hooper-Greenhill, E. (1987). Museums in Education: towards the end of the century. Στο T. Ambrose (Ed). *Education in Museums – Museums in Education* (pp. 39-40). Edinburgh: Scottish Museums Council – HMSO.

Hooper-Greenhill, E. (1992). *Museums and the Shaping of Knowledge.* London and New York: Routledge.

Hooper-Greenhill, E. (1991). A new communication model for museums. Στο G. Kavanagh (Ed.), *Museum Languages: Objects and Texts* (pp. 49-61). Leicester: Leicester University Press.

Pearce, S. M. (1993). *Museums, Objects, and Collections: A Cultural Study.* Washington: Smithsonian Institution Press.

Rogers, L. (1987). Museums in education: Seizing the market opportunities. Στο T. Ambrose (Ed.), *Education in Museums – Museums in Education*. (pp. 28-140). Edinburgh: Scottish Museums Council – HMSO

Schwarzer, M. (1999). Schizophrenic agora: mission, market and the multi-tasking museum, *Museum News*, Vol 78, (No 6), 40-47

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<http://www.namuseum.gr/> τελευταία επίσκεψη 5 Ιουλίου, 2016.

<http://www.theacropolismuseum.gr/> τελευταία επίσκεψη 10 Ιουλίου, 2016.

<http://www.lifo.gr/mag/features/3704> τελευταία επίσκεψη 7 Ιουλίου, 2016.

http://photodentro.edu.gr/photodentro/prothesi%20nekrown_pidx0037027/arxaiologiko%20mouseio.pdf τελευταία επίσκεψη 7 Ιουλίου, 2016.

<http://www.naftemporiki.gr/story/903098/zontaneuei-ksana-to-palaio-mouseio-akropolis> τελευταία επίσκεψη 10 Ιουλίου, 2016.

<http://ancienttheater.culture.gr> τελευταία επίσκεψη 8 Ιουλίου 2016.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικόνα 1 Το Εθνικό Μουσείο της Αίγινας.

Εικόνα 2 Το Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης με τις νεώτερες προσθήκες. (Πηγή: <http://ancienttheater.culture.gr/>)

Εικόνα 3 Το παλιό μουσείο της Ολυμπίας. (Πηγή: <http://ancienttheater.culture.gr/>)

Εικόνα 4 Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας.

Εικόνα 5 Έκθεση αγγείων πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (τέλη 19ου αιώνα). (Πηγή: [http://photodentro.edu.gr/photodentro/prothesi%20nekrwn_pid\)x0037027/arxaiologiko%20mouseio.pdf](http://photodentro.edu.gr/photodentro/prothesi%20nekrwn_pid)x0037027/arxaiologiko%20mouseio.pdf))

Εικόνα 6 Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. (Πηγή: <http://www.lifo.gr/mag/features/3704>)

Εικόνα 7 Συλλογή αγγείων. Έκθεση της Σέμνης Καρούζου. (Πηγή: http://photodentro.edu.gr/photodentro/prothesi%20nekrwn_nidx0037027/arkaiologiko%20mouseio.pdf)

Εικόνα 8 Αίθουσα Νεολιθικής Συλλογής του ΕΑΜ. (Πηγή: <http://www.namuseum.gr/>)

Εικόνα 9 Αίθουσα Μυκηναϊκής συλλογής του ΕΑΜ.

Εικόνα 10 Αίθουσα Κυκλαδικής Συλλογής του ΕΑΜ. (Πηγή: <http://www.namuseum.gr/>)

Εικόνα 11 Η έκθεση της Θήρας του ΕΑΜ.

Εικόνα 12 Αίθουσα συλλογής Γλυπτών του ΕΑΜ.

Εικόνα 13 Αίθουσα συλλογής Γλυπτών του ΕΑΜ.

Εικόνα 14 Αίθουσα έργων μεταλλοτεχνίας του ΕΑΜ.
(Πηγή: <http://www.namuseum.gr/>)

Εικόνα 15 Αίθουσα συλλογής αγγείων και μικροτεχνίας του ΕΑΜ. (Πηγή: <http://www.namuseum.gr/>)

Εικόνα 16 Αίθουσα συλλογής του Σταθάτου του ΕΑΜ. (Πηγή: <http://www.namuseum.gr/>)

Εικόνα 17 Αίθουσα συλλογής Βλαστού-Σερπιέρη του ΕΑΜ. (Πηγή: <http://www.namuseum.gr/>)

Εικόνα 18 Αίθουσα συλλογής γυάλινων αγγείων του ΕΑΜ. (Πηγή: <http://www.namuseum.gr/>)

Εικόνα 19 Αίθουσα συλλογής πήλινων ειδωλίων του ΕΑΜ. (Πηγή: <http://www.namuseum.gr/>)

Εικόνα 20 Αίθουσα συλλογής κοσμημάτων του ΕΑΜ. (Πηγή: <http://www.namuseum.gr/>)

Εικόνα 21 Αίθουσα συλλογής Αιγυπτιακών του ΕΑΜ. (Πηγή: <http://www.namuseum.gr/>)

Εικόνα 22 Αίθουσα συλλογής Κυπριακών του ΕΑΜ. (Πηγή: <http://www.namuseum.gr/>)

Εικόνα 23 Αίθουσα περιοδικών εκθέσεων του ΕΑΜ. (Πηγή: <http://www.namuseum.gr/>)

Εικόνα 24 Αίθουσα εκπαιδευτικών προγραμμάτων του ΕΑΜ. (Πηγή: <http://www.namuseum.gr/>)

Εικόνα 25 Το Μουσείον Ακρόπολης. (Πηγή: <http://www.naftemporiki.gr/story/903098/zontaneuixsana-to-palαιο-mouseio-akropolis>)

Εικόνα 26 Το Νέο Μουσείο Ακρόπολης.

Εικόνα 27 Αρχαιολογική ανασκαφή.

Εικόνα 28 Αίθουσα των Κλιτύων της Ακρόπολης. (Πηγή: <http://www.theacropolismuseum.gr/>)

Εικόνα 29 Αίθουσα Αρχαϊκών Έργων. (Πηγή: <http://www.theacropolismuseum.gr/>)

Εικόνα 30 Αίθουσα Καρυάτιδων του ΝΜΑ.

Εικόνα 31 Αίθουσα βιντεοπαρουσίασης.

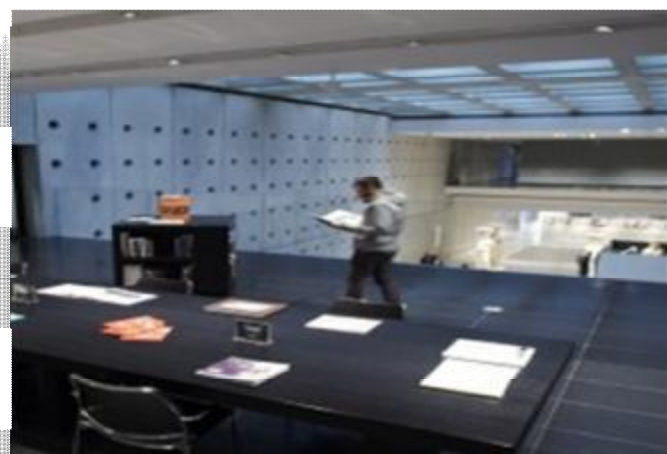
Εικόνα 32 Αίθουσα του Παρθενώνα. (Πηγή: <http://www.theacropolismuseum.gr/>)

Εικόνα 33 Αίθουσα του Παρθενώνα. Βάθρα και για την ανάπαυλα των επισκεπτών.

Εικόνα 34 Αίθουσα περιοδικών εκθέσεων του ΝΜΑ.

Εικόνα 35 Το αναγνωστήριο του ΝΜΑ. (Πηγή: <http://www.theacropolismuseum.gr/>)

Εικόνα 36 Το αμφιθέατρο του ΝΜΑ. (Πηγή: <http://www.theacropolismuseum.gr/>)

